

Militaire Spectator

MAANDBLAD

waarin opgenomen de officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht

UITGAVE:

Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap

Secretaris: R. A. C. Bertholee
Donkslagen 22, 4823 KE Breda

Ledenadministratie:
K. Doormanlaan 274, 2283 BB Rijswijk

HOOFDREDACTEUR:**T. de Kruijf**

generaal-majoor der genie
p/a Inst. Defensieeergangen MPC 16Y
Postbus 20701, 2500 ES Den Haag
Telefoon (015) 15 27 00

ADJ.-HOOFDREDACTEUR:**A. C. L. Adema**

commodore Koninklijke luchtmacht

REDACTEUREN:

ir. J. W. van Bommel
kolonel van de technische staf

J. M. J. Bosch
kolonel der cavalerie

drs. P. H. Kamphuis
hoofd Sectie Militaire Geschiedenis KL

F. H. Meulman
luitenant-kolonel Koninklijke luchtmacht

drs. G. J. C. Rozenaal
kolonel van de militair psychologische en sociologische dienst

BUREAUREDACTIE/PRODUKTIE:

Brasserskade 227a, 2289 PA Rijswijk
Telefoon (015) 15 27 67

ABONNEMENTEN:

f 40,-, buitenland f 50,- per jaar
Losse nummers f 4,-

ADVERTENTIES:

Giethoorn-NND
Postbus 41, 7940 AA Meppel
Telefoon (05220) 6 66 66
i.s.m. CET Reclame & Publiciteit
Rogge 19, 5521 RX Eersel
Commerciële zaken: A. H. C. Thijssen
Telefoon (04970) 1 67 89

NADruk VERBODEN

Officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht **234**

*Editoriaal:
D-Day op herhaling?* **235**

*D.N. Koster:
Actualisering van de logistiek in de KL* **237**

*drs. J.W.M. Schulten:
Operatie Overlord. Generaals, mensen en achtergronden* **244**

*J. Schaberg:
Veiligheid in Europa. Ook op termijn?* **256**

*P.W. Strik en G.D.Th. Keuning:
Het US Army War College* **261**

*drs. J.A.C. de Ruiter:
Veranderen akkoord, maar hoe dan?* **270**

Boeken **277**

OFFICIËLE MEDEDELINGEN

KONINKLIJKE LANDMACHT
KONINKLIJKE LUCHTMACHT

KL/KLu-mededelingen/ orders cfm VS 2-1100

KL-order (DEBKL) XX.X/1. KL-orders en KL-mededelingen (920902).

KL-order (DOKL) 86/14. Aanvragen voor het verkrijgen, het wijzigen of het opheffen van telecommunicatievoorzieningen (920917).

KL-order (DMKL-Afd Munitie) 15/14. Melden en onderzoeken van ongevallen met munitie en/of explosieve stoffen (921105).

KL-order 23.29/1. Inspecteur Militaire Muziek Krijgsmacht. Regeling beheer militaire tamboerkorpsen (930113).

KL-med. 55.3/259. Variabele regelingen en gegevens voor militaire deelname aan de internationale Vierdaagse Afstandmarsen te Nijmegen 1993 (930311).

KL-order (BLS) 91.1/2. Traditiecommissie Koninklijke landmacht (930701).

KL-order (BLS) 15.6. Lijst van te nemen maatregelen ingeval van een calamiteit (930923).

KL-med. 53.84. Onderscheidingsteken voor langdurige dienst als officier (931101).

Mededelingen van het Commando Opleidingen Koninklijke landmacht

Verschenen en opgenomen in VS 2-2506, index van voor de KL van kracht zijnde boekwerken.

KL-order (DPKL) 51.2/200. Opkomstdata, bevorderingsdata alsmede data groot verlof en klein verlof in afwachting van groot verlof voor dienstplichtigen der Koninklijke landmacht (910123).

KL-order (Ministeriële regeling) 86/14. Telecommunicatie-aangelegenheden Koninklijke landmacht; niet van toepassing in tijd van oorlog.

IK 5-135. Fascines (groot).

IK 5-195. Infanterie pionier luchtmobiel.

De aandacht wordt erop gevestigd, dat de officieren, die maandelijks van Rijksweg de „Militaire Spectator” ontvangen, bij wijziging van hun adres, dit dienen bekend te maken aan de administratie van de eenheid waarbij zij in onderhoud zijn.

VS 5-145. Mijnenlegpeloton.

VS 5-192. Geniegroep luchtmobiel.

VS 6-252, 4e druk. Bediening enkele stuk 155 mm, mech, M 109 A2/90.

IK 9-53, 3e dr. Instructiekaart voor de commandant van een bergingsvoertuig (-eenheid).

IK 55-1, 4e dr. Handleiding voor de chauffeur t.b.v. het vervoer van bepaalde gevaarlijke stoffen.

VS 55-30. 4e dr. Verplaatsingen.

Mededelingen van het Commando Verbindingen Koninklijke landmacht

IK 11-1. Elektronische bescherming (2e dr.) Gewijzigde inzichten en naamgeving op eov-gebied (MC 64, NATO EW Policy) hebben een nieuwe opzet van IK 11-1 noodzakelijk gemaakt.

VS 11-55. Handleiding voor abonnees van het Legerkorpsrayonverbindingssysteem (2e dr.). Ten behoeve van de beproeving, de opleiding en tot ontwikkeling tot een definitief voorschrift is in 1988 de voorlopige richtlijn VR 11-55 uitgegeven. In VS 11-55 zijn de commentaren op VR 11-55 verwerkt die bij beproevingen naar voren zijn gekomen. Ook is het commentaar op de VR van de gebruikers tijdens oefeningen geëvalueerd en verwerkt. VS 11-55, 2e dr., is vastgesteld door LAS/SSOV, d.d. 17 april 1991, nr SSOV/3253. Hiermee vervalt de 1e druk, uitgegeven als VR 11-55.

Einde van de Officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht en Koninklijke luchtmacht

KONINKLIJKE VERENIGING TER BEOEFENING VAN DE KRIJGS WETENSCHAP

Op donderdag 16 juni a.s. houdt de vereniging voor leden en andere geïnteresseerden een bijeenkomst in de Ronde zaal van het Defensievoortlichtingscentrum, Korte Houtstraat 21, Den Haag, waar prof. ir. M.A.W. Scheffelaar zal spreken over

Krijgskunde of bedrijfskunde

Zaal open 19.00 uur, aanvang 19.30 uur, einde 22.00 uur.
Verzoeken aan te melden tijdens werkuren: (015) 15 27 00.

Na afloop vindt de algemene ledenvergadering plaats; de leden worden uitgenodigd deze bij te wonen.

D-Day op herhaling?

Deze maand is het 50 jaar geleden dat, op 6 juni 1944, de Westelijke geallieerden door hun landing op de kusten van Normandië het reeds lang verwachte tweede front tegen Duitsland in West-Europa openden. Internationaal wordt aan deze herdenking veel aandacht geschonken, niet alleen vanwege de aard van dit „gouden” jubileum, maar ook door het gegeven dat het menselijkerwijs de laatste keer zal zijn, dat een aantal van de direct betrokkenen nog aan de herdenkingsmanifestaties kan deelnemen. Ook de discussie rond de vraag van de aanvaardbaarheid en wenselijkheid van deelneming aan de herdenking door Duitsland werd in de pers breed uitgemeten. Het ligt voor de hand dat ook de Militaire Spectator gedurende de jaren 1994 en 1995 uitvoerig aandacht zal besteden aan de gebeurtenissen die uiteindelijk hebben geleid tot de bevrijding van West-Europa. In een artikel in dit nummer wordt reeds uitgebreid ingegaan op operatie *Overlord*; in volgende nummers zullen o.a. de uitbraak uit het bruggehoofd (operatie *Cobra*) en de *Falaisepocket* aan de orde komen.

De waarde van dergelijke terugblikken is vooral gelegen in het evalueren van de gebeurtenissen, het trekken van conclusies en het vertalen van conclusies

naar maatregelen voor nu en in de toekomst. Ook uit operatie *Overlord* zijn enkele lessen te leren. De opdracht die gen Eisenhower meekreeg voor het West-europese operatietoneel was uiterst kort en doelgericht:

You will enter the continent of Europe, in conjunction with the other Allied Nations, undertake operations aimed at the heart of Germany and the destruction of her armed forces.

De uitvoering was aanmerkelijk minder eenvoudig en kostte meer dan een jaar aan voorbereidingstijd. Voor een verzekerde aanvoer van de enorme hoeveelheden aan benodigd materieel was het noodzakelijk dat het Duitse onderzeebootwapen werd uitgeschakeld. Door Duitsland werd aan dit wapen bijzonder veel belang gehecht; van januari 1942 tot april 1943 steeg het aantal operationeel ingedeelde onderzeeboten van 91 tot 240. In die periode werd per maand gemiddeld ruim 600.000 t geallieerde scheepsruimte (meer dan 100 schepen) vernietigd. Die verliezen waren niet op te vangen door de bestaande nieuwbouwcapaciteit. Nadat aan geallieerde zijde het escortesysteem was ingevoerd, de beveiliging van de escortes was verbeterd en meer gericht jacht werd gemaakt op onderzeeboten namen vanaf mei 1943 de verliezen drastisch af. Deze bedroegen daarna tot eind 1943 gemiddeld nog „slechts” 150.000 t per maand, hetgeen gemakkelijk met nieuwbouw was op te vangen. Daarmee was de aanvoer voor *Overlord* voldoende verzekerd.

Een tweede punt van aandacht was de Duitse luchtmacht. In juli 1943 sprak gen Frederick Morgan (COSSAC) zijn ongerustheid uit over de voortdurende aanwas van het aantal jagers. Als hieraan geen paal en perk werd gesteld, zou de jachtvliegtuigenvloot zo groot worden, dat aan een amfibische operatie niet meer viel te denken. In dezelfde maand werd begonnen met de operatie *Pointblank*, waarbij de vernietiging van de Duitse jachtvliegtuigen capaciteit de hoogste prioriteit had. In mei 1944 was de inzetbaarheid van de jachtvliegtuigen met 60% verminderd. Daarnaast werd doorgegaan met strategische bombardementen op andere doelen in Duitsland en de bezette gebieden. Over de keuze van die doelen bestonden grote verschillen van mening. De voorkeur van *Bomber Command* ging sterk uit naar het aantasten van de olieopslag en productiefaciliteiten van de Duitsers. Eisenhower stelde de prioriteiten meer op

het ontwrichten van de verbindinglijnen van de tegenstander, de vernieling van wegen, bruggen, spoorwegen, rangeerterreinen, rollend materieel en onderhoudswerkplaatsen. Hiervoor werd het *Transportation Plan* uitgewerkt. De uitvoering daarvan kon echter pas plaatsvinden nadat de luchtmachtstrijdkrachten onder bevel van Eisenhower waren geplaatst. Hij moest daarvoor nog wel met zijn ontslagbrief zwaaien. Het resultaat was dat op D-day het spoorwegnet tot 240 km van het slagveld voor 75% onbruikbaar was geworden. Het verkeer in het gebied tussen Parijs, Gent, Aken en Mulhouse was geheel ontwricht. Mede door deze voorbereidende activiteiten en een uitstekend uitgevoerde misleiding waren de geallieerden in staat vrijwel ongehinderd een gigantische krijgsmacht in gereedheid te brengen voor de grootste amfibische operatie aller tijden. Meer dan 2 miljoen man met 500.000 tanks, gevechts- en andere voertuigen en 3 mln t aan wapens, munitie en andere voorraden stonden gereed voor de invasie. Voor het transport over Het Kanaal waren 5000 transportschepen, begeleid door 700 oorlogsbodems, beschikbaar. Dank zij deze uitgangspositie, de overmacht aan middelen, de beheersing van de zee en het luchtruim, kon *Overlord* slagen.

De geallieerde invasie in Europa heeft tijdens de voorbereiding en de uitvoering een enorme inspanning geverg. Een ondubbelzinnige les is, dat moet worden voorkomen dat een dergelijke operatie ooit nog moet worden uitgevoerd. Gedurende de eerste 40 jaren na de Tweede Wereldoorlog is hieraan inhoud gegeven door met de nodige, aanzienlijke, inspanning een hechte verdediging op te stellen tegen de potentiële tegenstander, het Warschau-Pact. Om een zo groot mogelijke ruimte te creëren werd deze verdedigingslijn in de loop van de jaren '50 en '60 steeds verder naar het Oosten verlegd. Er bestond een stabiele situatie, bij een overigens toenemend bewapeningsniveau.

In de jaren '80 begon deze situatie te veranderen. De kosten voor bewapening werden zo hoog, dat er een vruchtbare bodem ontstond voor wederzijdse wapenreducties. Hierbij bleef het stabiele evenwicht behouden. Mede op grond van het CSE-akkoord kwam in Nederland de Defensienota tot stand, die een gematigde reductie van de strijdkrachten te zien gaf. Toen

achtereenvolgens zowel het Warschau-Pact als de Sovjet-Unie uiteenvielen, ontstond een euforie van „nooit meer oorlog in Europa”. In de Prioriteitennota werd het Nederlandse defensiebeleid drastisch aangepast, waarbij het accent kwam te liggen op wereldwijde crisisbeheersing. In Nederland, evenals in de meeste andere Westeuropese landen, werd in ruime mate een vredesdividend uitgekeerd. Men kan zich afvragen of hierdoor niet „de liquiditeitspositie van de firma dusdanig is verslechterd, dan de kredietwaardigheid in het geding is gebracht”. Vooral voor de KL is de reductie van de potentiële gevechtskracht ingrijpend. Van de belangrijke wapensystemen worden wezenlijke percentages gereduceerd: 64% van de gevechtstanks, 50% van de pantserinfanteriegevechtsvoertuigen, 68% van de gepantserde antitankvoertuigen en 52% van de artillerie. Als extra probleem komt daar nog bij dat in de begrotingen voor de komende jaren, door voortdurende budgetreducties en de hoge kosten van de vredesoperaties, de noodzakelijke ruimte voor noodzakelijke investeringen zwaar onder druk staat. Mede gezien het feit dat West-Europa, en met name Nederland, nog maar een relatief geringe industriële capaciteit heeft voor de productie van wapensystemen, is het maar zeer de vraag of Nederland bij oplopende spanning in staat zal blijven tijdig voldoende gevechtskracht te genereren.

Daarbij komt dat door het afschaffen van de opkomstplicht ook het generatievermogen voor goed opgeleid personeel aanzienlijk is aangetast.

De consequentie is, dat Nederland een lange waarschuwingstijd nodig heeft voor het kunnen leveren van een wezenlijke bijdrage in het voeren van een groot conflict. Belangrijk is dat voldoende vooruit wordt gekeken en dat mogelijke scenario's voor de ontwikkeling van de veiligheidssituatie in Europa worden ontwikkeld. Een beschouwing over mogelijkheden tot generatie van gevechtskracht dient daarvan deel uit te maken. Het artikel van genm b.d. Schaberg in dit nummer beoogt een aanzet tot discussie te geven.

Het is daarbij overigens aan de politiek de kans op een dergelijk scenario in te schatten, te bepalen hoe dat risico moet worden gedekt en welke prijs men bereid is daarvoor te betalen. Men dient zich daarbij te realiseren dat ook hier het aloude adagium „goedkoop is duurkoop” wel eens zou kunnen gelden.

Actualisering van de logistiek in de KL

Zoals reeds vele malen, ook in de Militaire Spectator, is geschetst, hebben de dramatische veranderingen in de wereldpolitiek en de interpretatie daarvan door de Nederlandse regering, geresulteerd in een sterk gewijzigde taakstelling en omvang van de KL. Ook voor het materieellogistieke functiegebied hebben deze wijzigingen een groot aantal gevolgen. De Directie Materieel KL, als verantwoordelijke voor de inrichting van het materieellogistieke functiegebied, ziet zich gesteld voor de taak tijdig op deze ontwikkelingen in te spelen.

Vragen die daarbij moeten worden beantwoord zijn o.a.: wat kan behouden blijven, wat moet veranderen en hoe dienen de veranderingen gestalte te krijgen?

Problematiek materieellogistieke functiegebied

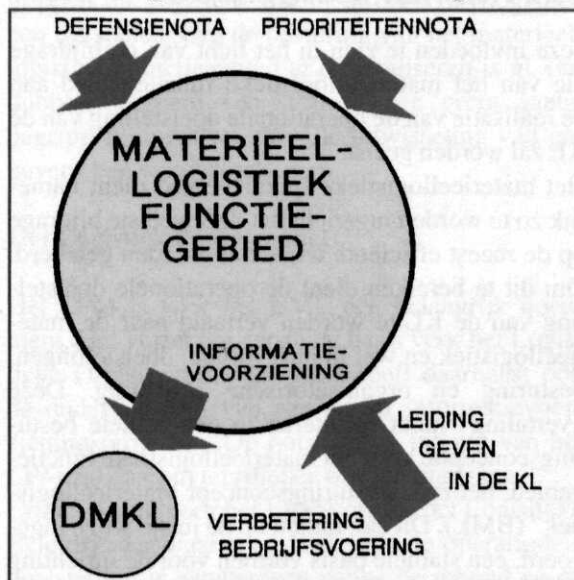
Het materieellogistieke functiegebied heeft te maken met een groot aantal interne en externe invloedsfactoren (afb. 1). Belangrijk zijn o.a.:

- de nieuwe operationele doelstelling van de KL;
- het flexibele optreden; andere reactietijden;

De huidige inrichting van het materieellogistieke functiegebied is gevormd op basis van de vroegere, inmiddels gewijzigde, operationele doelstelling van de KL en een eveneens veranderde managementfilosofie. In twee artikelen zal worden ingegaan op de actualisering van de logistiek zoals die in de komende jaren in de KL zal plaatsvinden. Zij zal, o.l.v. de DMKL, tot stand worden gebracht door uitvoering van het project Actualisering Logistieke Informatievoorziening (ALIV). Nevenstaand artikel geeft inzicht in aanleiding, fasering en produkten van het project ALIV. In het tweede, later te publiceren, artikel zal worden ingegaan op een van de produkten van het project: het „Besturingsconcept Materieellogistiek” (BML). Velen hebben bijgedragen aan het project en daarmee aan de inhoud van deze artikelen; ze bevatten echter in hoofdzaak het gedachtengoed van de auteurs van het BML: bgen b.d. ir. C.M. Schoonheim, kol M.P. Celie, kol ir. F.J.H. Picavet en D.N. Koster.

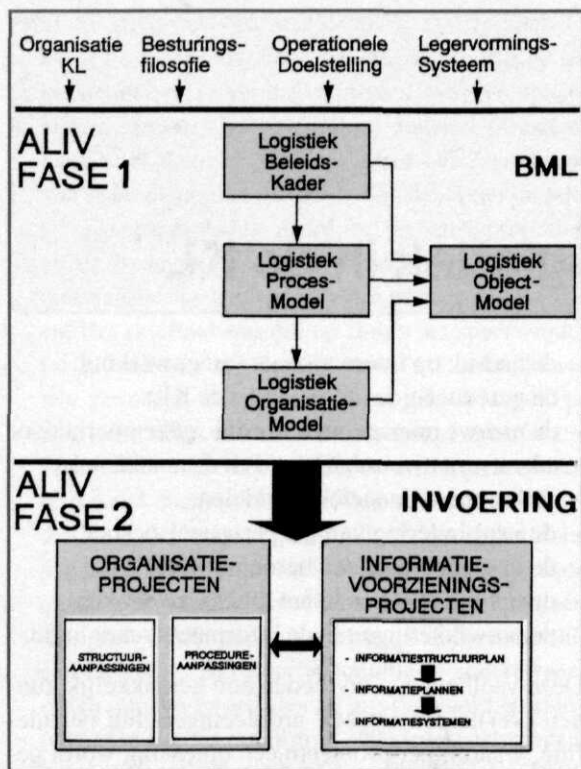
- de nadruk op internationale samenwerking;
- de gereduceerde omvang van de KL;
- de nieuwe managementfilosofie, gekenmerkt door resultaatverantwoordelijkheid en decentralisatie;
- de krappere financiële middelen;
- de vermindering van het personeelsbestand;
- de overgang naar een beroepsleger;
- de ontwikkelingen in het logistieke denken;
- de ontwikkelingen in de informatietechnologie.

Deze veelheid aan invloeden zou gemakkelijk kunnen (ver)leiden tot een probleemgerichte benadering, waarbij per probleem een oplossing wordt gezocht en ingevoerd. Deze benadering resulteert

Afb. 1 Roerige tijden voor het materieellogistieke functiegebied.

echter in een groot aantal onsamenhangende projecten waarvan het eindresultaat met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid suboptimaal zou zijn. De verschillende problemen, zo stelde de directie van de DMKL vast, dienen in samenhang te worden gezien en ook in samenhang te worden opgelost. De samenhang moet worden gevonden door al

Afb. 2 Project ALIV, fasering en inhoud

deze invloeden te zien in het licht van de bijdrage die van het materieellogistieke functiegebied aan de realisatie van de operationele doelstelling van de KL zal worden geëist.

Het materieellogistieke functiegebied dient namelijk zo te worden ingericht dat deze geëiste bijdrage op de meest efficiënte wijze kan worden geleverd. Om dit te bereiken dient de operationele doelstelling van de KL te worden vertaald naar de materieellogistiek en wel in haar missie, doelstellingen, besturing en organisatorische inrichting. Deze „vertaling” moet resulteren in een actuele besturingsconceptie voor het materieellogistieke functiegebied, het zg. „Besturingsconcept Materieellogistiek” (BML). Dit zal, indien op de juiste wijze ingevoerd, een stabiele basis vormen voor de inrichting van de materieellogistiek zolang de operationele doelstelling van de KL op hoofdlijnen ongewijzigd blijft. Het BML is namelijk zodanig generiek, dat het inzetten van meer of minder eenheden of andere gebieden van optreden, niet tot aanpassing van het BML zal leiden.

Voor het opstellen en verwezenlijken van het BML is door de DMKL een project gestart. Dit kreeg de naam ALIV (Actualisering Logistieke Informatie-

voorziening). In tegenstelling tot wat de naam doet vermoeden zal het project veel meer inhouden dan alleen het actualiseren van de informatievoorziening. De naam verwijst echter naar de directe aanleiding voor de start van het project, nl. de informatievoorzieningsproblematiek. Juist omdat binnen de logistieke informatievoorziening omvangrijke projecten zijn voorzien ontstond daar de behoefte aan een stevig fundament waarop de verschillende systemen kunnen worden gebaseerd, m.a.w. aan een actuele besturingsconceptie. Vooral de geplande vervanging van het centrale voorraadbeheersingssysteem KL (CVBKL) vergt namelijk duidelijkheid over de toekomstige inrichting van de materieellogistiek.

Fasering project ALIV

Er was dus de noodzaak te komen tot de (her)inrichting van het materieellogistieke functiegebied op basis van een actuele besturingsconceptie. Afb. 2 geeft aan hoe het project ALIV in twee fasen tot deze inrichting zal komen.

Fase 1 betreft het opstellen van een actuele besturingsconceptie, het BML. Dit is gebaseerd op de toekomstige organisatie van de KL (omvang en structuur), de besturingsfilosofie in de KL (gekenmerkt door resultaatverantwoordelijke eenheden, besturing op afstand, verbetering van de bedrijfsvoering) en de operationele doelstelling van de KL. Fase 2, de invoering van het BML, zal het opbouwen van de noodzakelijk informatievoorziening inhouden, alsmede het inrichten van de logistieke processen en de organisatie conform hetgeen in het BML is vastgelegd.

Inhoud BML

De eerste fase van project ALIV heeft als eindproduct het BML. Wat is echter een BML en uit welke elementen is het opgebouwd? In project ALIV is de volgende definitie ontwikkeld.

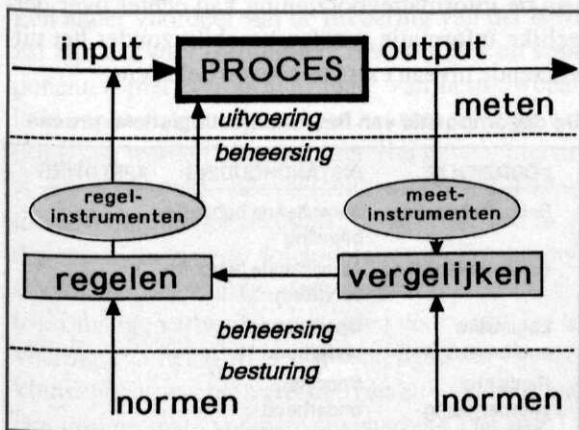
Het BML is een generieke beschrijving van de wijze waarop activiteiten en objecten (zoals uitrustingsstukken, of logistieke eenheden) binnen het materieellogistieke proces beheerst en bestuurd dienen te worden teneinde de doelstelling van het materieellogistieke proces effectief en efficiënt te kunnen realiseren.

Om dit te kunnen bereiken is het BML opgebouwd uit het *Logistiek Beleidskader*, het *Logistiek Procesmodel*, het *Logistiek Organisatiemodel* en het *Logistiek Objectenmodel*

Het *Logistiek Beleidskader* (LBK) beschrijft, in generieke zin, een aantal fundamentele begrippen en aspecten m.b.t. logistiek in de KL en hun onderlinge samenhang. Het bevat de definitie en de afbakening van logistiek alsmede de logistieke analyse van de operationele doelstelling van de KL. Ook is de samenhang tussen de voornaamste logistieke processen en het operationele proces aangegeven. Het doel van het Logistieke Beleidskader is het beschikbaar hebben van een fundament en een referentiekader voor de beleidsontwikkeling op het gebied van de logistiek van de KL.

Het *Logistiek Procesmodel* (LPM) omvat de beschrijving van de logistieke processen die in het materieellogistieke functiegebied worden onderkend, de bijbehorende doelstellingen, de inrichting ervan en de wijze waarop de processen dienen te worden uitgevoerd, bestuurd en beheerst. Het Logistieke Procesmodel is de decompositie van het materieellogistieke proces in deel- en subprocessen tot op het detailleringsniveau waarop taken en verantwoordelijkheden kunnen worden geconcretiseerd en toegewezen aan functionarissen of organisatie-eenheden in het materieellogistieke functiegebied.

Het *Logistiek Organisatiemodel* omvat de algemene beschrijving van de logistieke organisatiestructuur van de KL in termen van de interne arbeidsverdeling, de beslissingsbevoegdheden (over

Afb. 3 Besturingsmodel (sterk vereenvoudigd)

functionarissen, afdelingen en organisatie-eenheden) en de coördinatievoorzieningen (communicatie- en overlegstructuur). Hierbij is zoveel mogelijk rekening gehouden met de beschikbare mensen en middelen, het gekozen beleidskader en de onderkende logistieke processen. Het Logistiek Organisatiemodel omvat, binnen de voorwaarden genoemd in het Logistiek Beleidskader en het Logistiek Procesmodel in ieder geval:

- verdeling van taken over DMKL, Natco, 1Lk en Logistieke eenheden zoals genoemd in het beleidskader en het logistiek procesmodel;
- de wijze van vorming van afdelingen en eenheden;
- bevoegdheidentabel in het materieellogistieke functiegebied m.b.t. aanbevelen, voorstellen, controles, toetsen, beslissen en goedkeuren;
- wijze van communicatie en overleg, nodig voor het verzekeren van de coördinatie bij zich herhalende dan wel unieke activiteiten.

Het *Logistiek Objectenmodel* omvat de verzameling van definities en beschrijvingen van alle begrippen en gegevens die in de materieellogistieke een rol spelen. Om de besturing van het materieellogistieke functiegebied te optimaliseren is nl. onduidelijkheid vereist t.a.v. een groot aantal begrippen, opdat tot zinvolle uitwisseling van gegevens kan worden gekomen.

Het Logistiek Procesmodel

Het LPM is voor het BML een belangrijk document. Het vormt ten eerste de basis voor het Logistieke Organisatiemodel maar geeft daarnaast ook de onderbouwing van een aantal informatievoorzieningsprojecten. Op ontstaan en inhoud van het LPM zal daarom iets dieper worden ingegaan.

Uitgangspunt voor het LPM vormde het Logistieke Beleidskader waarin op basis van de operationele doelstelling is aangegeven welke de inhoud en de doelstelling van de logistiek dienen te zijn en welke algemene logistieke principes in de logistiek dienen te worden toegepast om tot een optimaal resultaat te komen. Het LPM geeft aan welke processen moeten worden uitgevoerd om de logistieke missie en doelstellingen te kunnen realiseren. Voor elk proces onderkent het LPM drie niveaus van betrokkenheid: het uitvoerende, het beheersende en het besturende niveau. Afb. 3 toont een zeer eenvoudige

dige weergave van dit overbekende besturingsmodel.

Bij het opstellen van het LPM is als volgt te werk gegaan. Van het materieellogistieke proces zijn de doelstelling, de samenhang met andere processen, de input en de output, de meetpunten en -instrumenten en de stuurinstrumenten vastgesteld. Daarbij is aangegeven wie in algemene zin verantwoordelijk is voor de besturing, beheersing en de uitvoering van het proces. Het proces is vervolgens zo ver gedeecomposeerd dat kon worden vastgesteld op welke manier wijzigingen in de input leiden tot voorspelbare en beheersbare veranderingen in de output.

Het LPM geeft een groot aantal adviezen om de besturing van de logistieke processen op samenhangende wijze te verbeteren. Die adviezen zijn zeer verschillend van aard. Adviezen worden gegeven m.b.t. de afbakening van te onderscheiden processen, de taakverdeling tussen de besturingsniveaus, maar ook t.a.v. te hanteren regelinstrumenten. Ook de positieve uitwerking van het opvolgen van de adviezen, de „opbrengst”, zal verschillen.

Al deze adviezen zijn echter terug te voeren tot twee conclusies die de essentiële en noodzakelijke voorwaarden verwoorden om tot een werkelijke verbetering van de besturing van het materieellogistieke functiegebied te komen:

- voor de besturing van het materieellogistieke proces is terugkoppeling informatie vanuit het gebruik en de instandhouding van een materieelsoort absoluut noodzakelijk, want slechts m.b.v. terugkoppeling informatie kan inzicht worden verkregen in de relatie tussen input en output van het materieellogistieke proces hetgeen zal leiden tot een (meer) voorspelbare en (beter) controleerbare output;
- om tot een verantwoorde wijze van besturing te komen, is een ondubbelzinnige afbakening van verantwoordelijkheden t.a.v. de besturing van het materieellogistieke proces noodzakelijk.

In dit kader is het van belang te zien hoe de verschillende subprocessen van het materieellogistieke functiegebied zijn afgebakend. Met als uitgangspunt het ISPKL/MAT (informatiestructuurplan KL voor het materieellogistieke functiegebied) is men in het LPM gekomen tot de in de tabel weergegeven procesdecompositie. Hierbij moet worden opgemerkt dat voorzien in, in stand houden en afsto-

ten niet de *fasen* in de levensloop van het materieel zijn maar processen met een, t.o.v. het materieel, tijdloos karakter. Dit laatste verdient enige uitleg. Het *voorzien-in-proces* eindigt in deze benadering niet bij de instroming van nieuw materieel in de organisatie. Uit de evaluatie van het gebruik moet immers nog blijken of de gestelde behoefte werkelijk is ingevuld. Is dit niet het geval dan zal in het *voorzien-in-proces* (deelproces logistieke voorbereiding) actie worden ondernomen om dat alsnog te laten gebeuren. Dat zou bv. kunnen door het materieelverzorgingsplan aan te passen. Op basis van dit geëvalueerde en aangepaste materieelverzorgingsplan kan het *instandhoudingsproces* de materiële middelen in die toestand (kwantitatief en kwalitatief) houden of brengen, waarin zij hun operationele functie kunnen vervullen.

Voordelen BML

Zoals gezegd is een belangrijke conclusie uit het BML dat terugkoppeling informatie uit instandhouding en gebruik essentieel is om de besturing van de logistieke processen te verbeteren. Hierbij moet worden gedacht aan informatie over het gebruik en het gedrag van uitrustingsstukken en informatie over de reden van verbruik en gebruik van goederen door eenheden.

Opmerkelijk is dat dergelijke informatie thans reeds op enig moment beschikbaar is op uitvoerend niveau, omdat ze vereist is om bv. onderhoud te kunnen plegen of om reservedelen of andere goederen te kunnen aanvragen. Het probleem is echter dat de informatie niet beschikbaar is voor andere besturingsniveaus. Met een „handiger” inrichting van de informatievoorziening kan echter over dergelijke informatie worden beschikt zonder het uitvoerende niveau extra te hoeven belasten.

De decompositie van het materieellogistieke proces

VOORZIEN IN	INSTANDHOUDING	AFSTOTING
Behoeftbepaling	Aanvullende behoeftebepaling	
Behoeftevervulling	Aanvullende behoeftevervulling	
Logistieke voorbereiding	Operationeel onderhoud	
Realisatie voorbereiding	Speciaal onderhoud	
Beproeving	Bevoorrading	

Op basis van dergelijke informatie kan inzicht worden verkregen in de exploitatiekosten van alle wapensystemen, uitrustingsstukken en de duurder componenten. Daardoor kunnen gedurende de levensduur van deze wapensystemen weloverwogen beslissingen worden genomen. Daarbij valt te denken aan beslissingen t.a.v. structurele omwisseling, basisonderhoud en bepaling van einde *life-of-type*. Het resultaat zal zijn dat de totale exploitatiekosten van bv. een wapensysteem over de gehele levensduur kunnen worden geminimaliseerd.

Door het verkregen inzicht in exploitatiekosten kunnen de ramingen voor de materieexploitatie t.b.v. LTP, KTP, meerjarenramingen en begroting met een grotere betrouwbaarheid dan thans het geval is worden opgesteld. Tevens kunnen met een grotere betrouwbaarheid de effecten worden aangegeven voor de materieexploitatie als wijzigingen worden aangebracht in de omvang van het materieelbestand of bij het uitfasen van materieel.

Voorts zal inzicht bestaan in de (materiële) exploitatiekosten van een eenheid. Dat geldt voor zowel parate eenheden als opleidings- en mobilisabele eenheden. Om twee redenen kan dat van belang zijn. De eerste reden is dat redelijk betrouwbaar kan worden aangegeven welke de effecten voor de materieexploitatie zijn indien de status van een eenheid verandert: paraat, mobilisabel of opheffen. De tweede reden is dat metterdaad inhoud kan worden gegeven aan resultaatgerichte bedrijfsvoering omdat inzicht wordt verkregen in de materiële exploitatiekosten van een eenheid. Het produkt van een operationele eenheid moge dan moeilijk meet- en kwantificeerbaar zijn, de inspanningen die nodig zijn om dat produkt te bereiken zijn het wèl.

Een ander voordeel van de invoering van het BML zal zijn dat voor de duurder reservedelen en componenten met een grotere mate van betrouwbaarheid een verwachting omtrent het toekomstige verbruik kan worden uitgesproken. Het gevolg hiervan is dat de bestelde hoeveelheid artikelen zal afnemen evenals de hoeveelheid „dode” voorraad in de depots. Een van de knelpunten van het huidige CVBKL is dat van zg. *slow-movers* zeer slecht het toekomstige verbruik kan worden voorspeld. De invoering van het BML zal meebrengen dat het toekomstige verwachte verbruik van *slow-movers* met een grotere mate van betrouwbaarheid kan worden voorspeld. Hierdoor kan worden volstaan met la-

gere voorraden waardoor sprake zal zijn van lagere exploitatiekosten en dus een geringer kapitaalbeslag.

Invoering van het BML

De verwezenlijking van het BML vergt de uitvoering van een aantal projecten. Globaal zijn twee soorten te onderscheiden: projecten die zijn gericht op het verbeteren van de organisatie van de logistiek, en projecten gericht op het realiseren van de benodigde informatievoorziening. Al deze projecten zullen worden gerealiseerd onder de verzamelnaam Project ALIV fase 2, dat zal worden ondergebracht in het ressort Beleid en Bedrijfsvoering van de DMKL; het zal door een aantal projectteams onder leiding van een projectofficier worden uitgevoerd.

Organisatieprojecten

De organisatieaanpassingen zijn gevarieerd en betreffen een ondubbelzinnige verdeling van logistieke taken en verantwoordelijkheden, het vormen van het personeel en het inrichten van de administratieve organisatie. De organisatorische aanpassingen zullen onder andere decentraliseren en verkorten van de logistieke keten inhouden, met mogelijk verdere verzelfstandiging van speciale werkplaatsen en depots. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat bij het inrichten van de organisatie ook andere argumenten een rol spelen dan alleen het optimaliseren van de logistiek. Zorgvuldige besluitvorming hierover zal dan ook op de geëigende niveaus moeten plaatsvinden.

Ook betreffen de organisatieprojecten het invoeren van de meet- en stuurinstrumenten waarvan is vastgesteld dat toepassing ervan noodzakelijk is om de gewenste effectiviteit en efficiency van de processen te realiseren.

De noodgedwongen grotere nadruk op het streven naar efficiency zal meebrengen dat prestaties binnen het materieellogistieke functiegebied anders zullen worden beoordeeld dan voorheen. Waar tot op heden vooral aandacht bestond voor het realiseren van een hoge (maximale) effectiviteit, zal in de toekomst vooral moeten worden gestreefd naar het behalen van de gedefinieerde effectiviteit tegen de laagst mogelijke kosten. Een voorbeeld hiervan is dat het „hoogst haalbare” binnen de logistiek niet een servicegraad van 100% is, maar het efficiënt

behalen van het overeengekomen percentage van bv. 90%.

Informatievoorziening

Om inzicht te krijgen in de noodzakelijke verbetering van de informatievoorziening zullen informatieplannen dienen te worden opgesteld. Deze zullen aangeven welke informatievoorziening nodig is en welke projecten moeten worden gestart om de informatievoorziening op te bouwen. Gegeven het grote belang van terugkoppeling/informatie voor de besturing van de logistieke processen kan nu echter reeds worden voorzien dat de informatievoorzieningsprojecten o.m. het op grote schaal toepassen van kleinschalige automatisering dienen in te houden:

- a. de automatisering van de voorraadadministratie van een gebruikende eenheid;
- b. de automatisering van de onderhoudsadministratie van een gebruikende eenheid.

Ook moet worden onderzocht in hoeverre de reeds geautomatiseerde administratie (LOBS, LMS, BBS, SLA) van de logistieke eenheden bruikbare informatie kan produceren en hoe die informatie kan worden ontsloten voor gebruik door o.a. DMKL, Natco en DOKL.

Uitgangspunt v.w.b. de informatievoorziening is dat waar dat op een verantwoorde wijze mogelijk is, van de bestaande geautomatiseerde systemen gebruik zal worden gemaakt. Waar bestaande systemen niet voorhanden of niet bruikbaar zijn zal worden getracht gebruik te maken van op de markt verkrijgbare „standaard” software, en slechts als uiterste mogelijkheid zal naar het kostbare middel van maatwerkprogrammatuur worden gegrepen. Daarbij zal zoveel mogelijk moeten worden samengewerkt met de overige krijgsmachtdelen, zeker waar het omvangrijke systemen betreft.

Om een proces zo te kunnen sturen dat de gestelde doelstelling binnen de gegeven randvoorwaarden zal worden gerealiseerd, dient aan een aantal voorwaarden te zijn voldaan. Zoals reeds gememoreerd vergt de besturing van de logistieke processen informatie over de bereikte resultaten en de daarvoor gebrachte offers. Deze informatie is nu in volstrekt onvoldoende mate beschikbaar op de plaatsen waar die besturing dient plaats te vinden. In sommige gevallen is de benodigde informatie zelfs in het ge-

heel niet beschikbaar (men denke hierbij bv. aan financiële informatie), in andere gevallen is de informatie wel binnen de organisatie aanwezig, maar bereikt ze niet de juiste functionarissen. De verbetering van de informatievoorziening is dan ook een voorwaarde om de doelstelling van de materieel-logistiek te kunnen realiseren, gegeven de opgelegde financiële en personele randvoorwaarden.

Het project ALIV maakt gebruik van de bij (informatievoorzienings)projecten in en buiten de KL opgedane kennis. Met name de onderkenning van de noodzaak de informatievoorziening te baseren op een goedgekeurde besturingsconceptie is een van de *lessons learned* uit het verleden.

Een bekend verschijnsel bij automatiseringsprojecten was (is) de grote aandacht voor de beheersing van processen en de (minimale) aandacht voor de besturing van het desbetreffende proces en nog minder voor de besturing van een aantal bedrijfsprocessen in onderlinge samenhang. Dit probleem komt veelal tot uiting door het niet opbouwen van managementinformatie in systemen, anders dan voor het direct betrokken management. Daarbij doet zich helaas het verschijnsel voor dat dergelijke informatie achteraf niet meer, of slechts tegen hoge kosten, kan worden geproduceerd. Een bekend voorbeeld is de ontbrekende (kosten)informatie over gebruik en onderhoud van materieel.

Een andere belangrijke les is dat het belasten van medewerkers met het leveren van managementinformatie niet zinvol is indien dat een extra belasting voor de betrokkenen betekent. In project ALIV zal daarom gebruik worden gemaakt van informatie die toch al op enig moment moet worden geproduceerd. Vastgesteld is dat de behoefte aan terugkoppeling/informatie voor een groot deel op deze wijze kan worden gedekt.

Voortgang

De verschillende delen van het BML zijn in conceptvorm beschikbaar. Het Logistieke Procesmodel is door een aantal *hand-picked* mensen opgesteld. Thans (januari '94) vinden prestaties/gedachtenwisselingen plaats met de logistiek betrokkenen in de KL om de diverse aanbevelingen te toetsen en het draagvlak te verbreden. Na eventuele aanpassing van het LPM en overige BML-documenten zullen stafbehandeling en aanbidding aan de BLS volgen.

Fase 2 van project ALIV, m.a.w. de invoering van het BML, dient zo spoedig mogelijk te starten, want om de KL logistiek op de vereiste manier te ondersteunen is de uitvoering van dit project immers noodzakelijk. Gegeven de inhoud van het project dient rekening te worden gehouden met een

lange doorlooptijd. Met de invoering van het BML kan niet worden gewacht tot de KL in een stabielere fase is gekomen, hoezeer dat ook de uitvoering van het project zou vergemakkelijken, want juist om die stabiele fase te bereiken is de verwezenlijking van het BML immers een voorwaarde.

Afscheid

Op 1 december 1955 werd de heer *L.W. Krumbholz* bij de toenmalige uitgever van de *Militaire Spectator*, *Moormans Periodieke Pers*, belast met de bureauredactie van dit tijdschrift.

Weliswaar wisselde de *Spectator* een paar keer van eigenaar, maar de constante factor bleef steeds de bureauredacteur. Zijn grondige kennis van de Nederlandse taal heeft vele schrijvers de nodige frustratie en misschien wel eens de schrik van hun leven bezorgd, omdat zij meenden verstand van het Nederlands te hebben en aldus min of meer op hun plaats werden gezet. Talloze schrijvers en redacteurs, inbegrepen tien hoofdredacteurs, is hij op deze wijze behulpzaam geweest.

Al is dit redactionele deel het meest in het oog springend geweest, in zijn functie heeft hij ook gezorgd voor de lay-out, voor het overleg met de drukker, voor correctiewerk, enz., en zodoende mede ertoe bijgedragen dat het niveau van de *Militaire Spectator* als militair-wetenschappelijk tijdschrift werd gehandhaafd.

Nu de heer Krumbholz na 38^{1/2} jaar vanwege aanstaande pensionering zijn functie neerlegt, bedanken wij hem voor het vele werk dat hij voor de *Militaire Spectator* heeft verricht en wensen hem nog vele goede jaren toe.

Als nieuwe bureauredacteur verwelkomen wij mevrouw *M.H.C. de Nijs-van Leeuwen*, die niet onbekend is met de *Militaire Spectator*, omdat zij reeds vele jaren redactiesecretaris is geweest. Wij hopen op een goede samenwerking.

drs. J.W.M. Schulten

luitenant-kolonel van de verbindingdienst b.d.

50 jaar
na dato

Operatie Overlord

Generaals, mensen en achtergronden

Operatie Overlord is de grootste en gecompliceerde landingsoperatie uit de wereldgeschiedenis geweest en zal dat vermoedelijk in alle eeuwigheid wel blijven. Dat is niet zozeer te danken aan haar omvang, maar vooral omdat zij de bevrijding van West-Europa inluidde en zo'n grote bijdrage leverde aan de vernietiging van het nazi-regime, zal zij het grote publiek blijven boeien. Het is het klassieke succesverhaal van de strijd tussen goed en kwaad, waarbij het kwade ten slotte onderging. De populariteit van de film *De langste dag*, gemaakt naar het gelijknamige boek van Cornelius Ryan, onderstreept de immer durende belangstelling voor de geallieerde invasie in Normandië als menselijk spektakelstuk.

Zoals een indrukwekkende hoeveelheid publikaties laat zien hebben ook de militaire historici vanuit hun invalshoek veel aandacht aan Overlord besteed. Voor hen is de operatie zo interessant omdat vrijwel alle aspecten van het krijgsbedrijf erin voorkomen: politieke, strategische, tactische, militair-technische en *last but not least* menselijke. Op dat laatste aspect wordt in deze bijdrage nader ingegaan met het doel de vele publikaties die dit jaar vanwege het 50-jarige jubileum van Overlord verschijnen beter verteerbaar te maken.

Het gedrag van de hoofdrolspelers tijdens Overlord werd bepaald door verschillende factoren. Op de eerste plaats was daar de invloed van hun eigen karakter en die van hun persoonlijke relaties met diegenen met wie zij moesten of graag wilden samenwerken. Nationale tegenstellingen van politieke en sociale aard zorgden voor de nodige spanningsvelden. Verder streefden de krijgsmachtdelen van de Verenigde Staten en Engeland hun eigen doelstellingen na, die soms haaks op die van Overlord stonden. Een geheel eigen rol speelde de logistiek. Bij militaire operaties waarbij het te bereiken doel en de beschikbare middelen niet op elkaar zijn af-

gestemd, komt altijd de vraag naar voren of bij het aanwezig zijn van onvoldoende middelen het te bereiken doel wel of niet moet worden aangepast. Naarmate Overlord tijdens de voorbereiding een steeds grotere omvang kreeg, was het onvermijdelijk dat de bovengenoemde vraag aan de orde werd gesteld en onder tijdsdruk moest worden beantwoord. Hoewel deze logistieke problematiek tijdens het besluitvormingsproces van Overlord wat op de achtergrond bleef, speelde zij een veel grotere rol dan vaak wordt gedacht. Aan Duitse kant vonden, misschien met uitzondering van de nationaliteitenkwesie, analoge ontwikkelingen plaats. Om een en ander te verduidelijken wordt in deze beschouwing extra aandacht besteed aan het optreden van generaal Dwight David Eisenhower (1890-1969), generaal Bernard Law Montgomery (1887-1976) en veldmaarschalk Erwin Rommel (1891-1944). Over de kwaliteiten van deze drie wordt verschillend gedacht. De beoordeling van Eisenhower varieert van: uitstekende bevelhebber die binnen de gegeven mogelijkheden zijn wil doorzette, tot: sociaal-vaardige, vriendelijk grijnzende stafofficier die ruzies wist op te lossen en zijn ondergeschikten tot samenwerking wist te brengen, maar militair verder weinig voorstelde. Over Montgomery zijn de opvattingen minstens zo verdeeld. Voor sommigen is hij een militair genie, terwijl anderen in hem meer een betweterige, ijdele en ego-trippende veldmaarschalk met pedofiele neigingen zien. Ook Rommel kent zijn vereerders en verguizers: voor de een was hij een goed strateeg en bevelhebber, terwijl de ander hem als een goed troepenaanvoerder beschouwt die een te hoge rang had bereikt.

Amerikaanse achtergronden

Na de Eerste Wereldoorlog keerden de VS terug naar een isolationistische politiek waarin voor een

groot Amerikaans leger geen plaats meer was. Van het miljoenenleger dat in 1917 en 1918 in grote haast was opgebouwd, bleven nog slechts twee divisies en een aantal territoriale eenheden over. Toen de spanning in Europa en Azië tegen het einde van de jaren '30 steeds meer opliep werd het de Amerikaanse regering allengs duidelijker dat zij ernstig rekening moest houden met een oorlog met Duitsland en Japan. De Amerikaanse neutraliteitswetgeving verhinderde echter directe militaire samenwerking met Engeland en de andere tegenstanders van het Derde Rijk en Japan. Toen Duitsland in 1940 West-Europa onder de voet had gelopen, besloot de Amerikaanse president Franklin Delano Roosevelt (1882-1945) Engeland militair te steunen. Met behulp van de Leen- en Pachtwet omzeilde hij de belemmerende bepalingen van de neutraliteitswetten en zo werd Engeland van militair materieel voorzien. Na de Duitse aanval op Rusland zou ook de Sovjet-Unie volgens dezelfde regeling militair worden gesteund. Terwijl de Amerikaanse herbewapening krachtiger ter hand werd genomen, werden tegelijkertijd in het diepste geheim besprekingen gehouden tussen Amerikaanse en Engelse stafofficieren over een toekomstige militaire samenwerking. (Van 1939 tot 1943 groeide het Amerikaanse leger van 190.000 tot 5 miljoen man.)

Duidelijkheid kwam met de Japanse aanval op Pearl Harbor op 7 december 1941 en de Duitse oorlogsverklaring aan Amerika op 11 december van dat jaar. De Engelse premier Winston Churchill reisde onmiddellijk naar Washington om met Roosevelt het gemeenschappelijke beleid vast te stellen, waarbij o.m. werd besloten dat eerst Duitsland zou worden verslagen – de *Germany-first policy* – en dat tegen Japan voorlopig strategisch-

Eisenhower en Montgomery tijdens een troepenbezoek

defensief zou worden opgetreden. Een ander besluit was de oprichting van een gemeenschappelijke generale staf, de Combined Chiefs of Staff (CCOS).

De Amerikaanse Chief of Staff of the Army, gen George Catlett Marshall (1880-1959) was, behalve met de zorg voor het Amerikaanse leger, met de oorlog tegen Duitsland belast. De oorlogvoering in de Pacific daarentegen viel onder de hoofdverantwoordelijkheid van de Chief of Staff of the Navy, adm Ernest Joseph King (1878-1956). Hoewel de Amerikaanse luchtmacht, de Army Air Forces, officieel nog onder de landmacht viel, had zij in de praktijk in gen Henry Harley Arnold (1886-1950) een eigen chef-staf.

De *Germany-first policy* vertaalde zich niet in het beschikbaar stellen van meer militaire middelen voor de strijd tegen Duitsland dan voor de oorlog in de Pacific. Adm King en zijn medestrijders, onder wie gen Douglas MacArthur (1880-1964), voelden er weinig voor in het wereldconflict een rol van de tweede orde te vervullen en slaagden erin een zelfde gevechtskracht te ontwikkelen als Marshall voor zijn strijd tegen Duitsland. Daarbij speelde een belangrijke rol dat de Amerikaanse publieke opinie – de kiezers – zich emotioneel meer bij de strijd tegen Japan betrokken voelde dat bij de in hun ogen al eeuwen lang met elkaar vechtende Europeanen. Omdat de oorlog in de Pacific een maritieme oorlog met veel amfibische operaties was, was de behoefte aan landingsvaartuigen daar groot. Marshall had voor de uitvoering van operatie Overlord echter ook een grote behoefte aan landingsvaartuigen. De *Germany-first policy* gaf Marshall het breekijzer om zich van de nodige landingsvaartuigen te voorzien, hoewel hij door de sterke positie van King uiterst behoedzaam moest manoeuvreren. Omdat de oorlog tegen Duitsland een Engels-Amerikaanse onderneming was, moest Marshall, voor zover dat mogelijk was, met de Engelse wensen rekening houden. Engeland had een grote voorkeur voor militaire operaties in het Middellandse-Zeegebied, omdat daarmee de belangen van het Engelse imperium werden gediend. Voor die operaties waren echter landingsvaartuigen nodig die door de Amerikanen moesten worden geleverd. Voor adm King was dat echter een mooie gelegenheid om erop te wijzen dat het Amerikaanse belang bij de oorlog in het Middellandse-Zeegebied niet parallel liep met het Engelse belang. Alhoewel Marshall

Kings standpunt deelde, moest hij toch proberen zoveel mogelijk landingsvaartuigen voor operatie Overlord naar Europa te halen; hij wist dat King daarbij nauwlettend oplette of zij wel voor het juiste doel werden gebruikt. Zo speelde tijdens de voorbereiding van Overlord de kwestie van de landingsvaartuigen een grote rol. Het ging daarbij niet zozeer om een militair-technische, maar meer om een politiek-strategische kwestie.

Geheel in de traditie van gen Ulysses Simpson Grant (1822-1885) stond Marshall de Amerikaanse versie van een vernietigingsstrategie voor, wat inhield dat de vijand met een grote overmacht aan middelen op een zo snel mogelijke wijze moest worden platgewalst. Concreet betekende dat een landing op de Westfranse kust, gevolgd door een opmars naar Berlijn, waarbij de vernietiging van de Duitse legers centraal stond. Adm King was daarentegen een erfgenaam van de Amerikaanse „maritieme Clausewitz”, Alfred Thayer Mahan (1840-1914), volgens wiens opvattingen bij de oorlogvoering de beheersing van de zeewegen centraal stond en de landmacht op de tweede plaats kwam. Het hoofd van de Army Operations Planning Division (ODP), kol Dwight David Eisenhower, schreef in 1941 veelzeggend in zijn dagboek:

One thing that might help in this war is to get someone to shoot King. He's the antithesis of cooperation - a deliberately rude person - which means that he is a mental bully. [1]

Gen Arnold liet zich inspireren door de theorieën over de luchtoorlog van de Italiaan Giulio Douhet (1869-1930) en William Mitchell (1879-1936), waardoor het strategische bombardement, evenals bij de Engelse Royal Air Force (RAF), een dominante plaats in het Amerikaanse luchtmachtrepertoire innam. De Amerikaanse opvattingen over de wijze waarop een landoorlog moest worden gevoerd, waren sterk door de Amerikaanse burgeroorlog beïnvloed, en de ontwikkelingen op het gebied van de moderne oorlogvoering werden op de Amerikaanse militaire academies grondig bestudeerd. Het staat buiten kijf dat de Amerikanen, toen zij direct bij de oorlog tegen Duitsland werden betrokken, in gevechtservaring voor de Engelsen onderdeden. Dat neemt niet weg dat de voorstelling van zaken als waren zij een stelletje amateurs die geen enkel benul van de moderne oorlogvoering hadden een vertekening van de werkelijkheid is.

De ervaringen die de Amerikanen tijdens de Eerste Wereldoorlog in Europa hadden opgedaan zouden tijdens de Tweede Wereldoorlog hun eigen rol spelen. Nadat de VS zich op 9 april 1917 aan de zijde van de Entente hadden geschaard, arriveerden in januari 1918 hun eerste gevechtseenheden op het Europese oorlogstoneel. De Amerikaanse sterkte nam snel toe en toen op 11 november 1918 de wapenstilstand werd gesloten, stonden er 2 miljoen Amerikaanse soldaten op Franse bodem en waren nog velen op weg ernaar toe. Hoewel de VS met hun mankracht en industriële capaciteit het Duitse keizerrijk de nekslag hadden toegebracht, werd hun bijdrage aan de overwinning door Frankrijk en Engeland niet echt erkend. Zij mochten wel in de overwinningsparades meelopen, maar daarbij moest het blijven. Deze teleurstellende ervaring speelde bij de Amerikanen mede een rol na de landing in Frankrijk en de daaropvolgende opmars naar Duitsland, toen opnieuw de vraag aan de orde werd gesteld wie nu de operaties metterdaad zou leiden. Voor de Amerikanen was dat duidelijk: het moest en zou een Amerikaan zijn!

Het Amerikaanse militaire beleid in Europa was zo snel mogelijk een militaire overwinning te behalen, terwijl de Engelsen bij hun besluitvorming zich sterk lieten leiden door de door hen gewenste naoorlogse politieke situatie in Europa, waarbij Engeland uiteraard de eerste viool zou spelen.

Een belangrijke rol bij de Amerikaans-Engelse samenwerking speelde de verhouding die de Amerikaanse generaals met het Congres hadden. De Amerikaanse constitutie maakte het mogelijk dat het Congres grote invloed op de gang van zaken bij de krijgsmacht had. Zo had het een zeer uitgebreid budgetrecht en het kon generaals ter verantwoording roepen. De Engelse generaals daarentegen hadden met het Engelse parlement niets te maken en konden zich veel meer door louter militaire overwegingen laten leiden dan hun Amerikaanse collega's, die steeds met een schuin oog naar het Congres moesten kijken.

Het tweede front

Toen de VS op 11 december 1941 direct in de oorlog tegen Duitsland werden betrokken, stonden de Duitse troepen voor Moskou en Leningrad en hadden Hitler en zijn enthousiaste generaals hun blik al op de Kaukasus gericht. Voor Stalin was alles eraan

Montgomery met zijn ondercommandanten Bradley (links) en Dempsey

gelegen dat zijn kapitalistische bondgenoten zo snel mogelijk een tweede front zouden openen om zodoende Duitse troepen tot zich te trekken; daardoor zou de Duitse druk op het Rode Leger afnemen. Engeland had in dat jaar in Griekenland een tweede Duinkerken beleefd en probeerde uit alle macht Erwin Rommel met zijn Afrikakorps van het Suezkanaal weg te houden.

De VS, die in 1941 de herbewapening krachtig ter hand hadden genomen, stelden hun Engelse bondgenoten onmiddellijk voor in 1942 in West-Europa een landing uit te voeren en de Wehrmacht aan te grijpen. Het kostte Churchill weinig moeite Roosevelt ervan te overtuigen dat het daarvoor nog veel te vroeg was en dat er naar alternatieve mogelijkheden moest worden gezocht om de Amerikaanse troepen de wapens met hun Duitse tegenstanders te laten kruisen. Voor Roosevelt en Marshall was het in de strijd werpen van Amerikaanse troepen een *must* om Stalin gerust te stellen en het Amerikaanse publiek duidelijk te maken dat de Amerikaanse militaire inspanning op het Europese oorlogstoneel echt noodzakelijk was. Zo kon worden voorkomen dat onder invloed van het Amerikaanse thuisfront te veel troepen naar de Pacific zouden worden gestuurd en de *Germany-first policy* zou verwateren.

Met een zeker wantrouwen dat zij toch nog voor de Engelse politieke kar werden gespannen, stemden de Amerikanen erin toe een landing in Noordwest-Afrika uit te voeren, zodat de Amerikaanse troepen niet hun tijd in Engeland in ledigheid zouden verdoen, maar oorlogservaring konden opdoen. Deze landingsoperatie die de naam Torch kreeg, was vanuit de Amerikaanse optiek gezien slechts een tussenstap naar de operatie Sledgehammer zoals in 1942 de codenaam voor de invasie in Frankrijk was. De nog onbekende Amerikaanse generaal Dwight D. Eisenhower, die een protégé van Marshall was en sinds 1940 een bliksemcarrière maakte, werd met het bevel over de operatie belast. Ondercommandanten van Eisenhower waren o.m. de ge-

neraals Omar Nelson Bradley (1893-1981) en George Smith Patton (1885-1945).

Terwijl op 8 november 1942 de troepen van Eisenhower in Noordwest-Afrika aan land gingen, rukte vanuit Egypte het 8e Engelse Leger onder bevel van gen Bernard L. Montgomery naar het westen op, daarbij Rommel en zijn Afrikakorps voor zich uit drijvend. Montgomery was eind oktober 1942 in het volle licht van de Engelse schijnwerpers komen te staan, omdat hij de slag bij El Alamein had gewonnen. Een overwinning waarvoor de kerkklokken in Engeland hadden geluid, maar waarover de Engelse militair-historicus B.H. Liddell Hart cynisch had opgemerkt dat het de eerste en enige overwinning was geweest die de Engelsen tijdens de Tweede Wereldoorlog geheel op eigen kracht hadden behaald.

Terwijl de Duitsers en Italianen in Noord-Afrika steeds meer terrein verloren, werd in januari 1943 in Casablanca door Roosevelt en Churchill in aanwezigheid van hun militaire topadviseurs vergaderd over het te volgen beleid nadat de As-mogendheden uit Afrika zouden zijn verjaagd. De Amerikanen drongen weer aan op een invasie in West-Europa, terwijl de Engelsen naar voren brachten dat de tijd daarvoor nog niet rijp was en dat het beter was Italië aan te vallen. Tevens werden in Casablanca besluiten genomen over het strategische luchtoffensief tegen Duitsland. Voor de Amerikaanse luchtmacht was de verovering van Italië erg interessant, omdat zij dan de mogelijkheid had om vanuit Italië industriegebieden in Zuid-Duitsland en de olievelden in Roemenië aan te vallen. Voor adm King maakte het allemaal niet zoveel uit, zolang hij maar geen landingsboten voor de strijd in het Middellandse-Zeegebied beschikbaar hoefde te stellen.

Het uiteindelijke resultaat van de conferentie van Casablanca was dat de invasie in Frankrijk tot het voorjaar van 1944 zou worden uitgesteld en dat men ter overbrugging van de tijd Sicilië zou aanvallen. Churchill en Marshall konden zich in het compromis vinden, omdat de Amerikaanse soldaten nuttig werden beziggehouden en Engeland toch een klein stukje van zijn mediterrane politiek had gerealiseerd. Terwijl Churchill bleef proberen de oorlog in het Middellandse-Zeegebied aan te waken, bleven de Amerikanen consequent vasthouden aan hun opvatting dat de enige plaats waar het

echte tweede front zou worden gevormd, in Frankrijk lag.

Behalve Montgomery maakte ook de Duitse generaal Erwin Rommel naam tijdens de strijd in Noord-Afrika. Hij had in mei 1940 tijdens de aanval op Frankrijk met veel bravoure een Duitse pantserdivisie gecommandeerd en was bij toeval in februari 1942 terechtgekomen in Noord-Afrika, dat toen een nevenoorlogstoneel was. Hij behaalde een aantal glanzende overwinningen, maar kon het ten slotte tegen de grote Engelse overmacht niet bolwerken. Het was moeilijk met de eigengereide Rommel samen te werken, zodat bij de Italianen een zucht van verlichting opging toen de inmiddels tot veldmaarschalk bevorderde Duitse oorlogsheld op 9 maart 1943 ziek en overspannen het Noord-Afrikaanse oorlogstoneel verliet.

Na zijn herstel werd hij door Hitler in Italië ingezet, wat geen succes werd, omdat hij niet met de Duitse Oberbefehlshaber Süd, veldmaarschalk Albert Kesselring (1885-1960), kon samenwerken. Rommel werd daarom naar Denemarken afgeschoven om daar de kustverdediging te organiseren. Toen de dreiging van een geallieerde invasie steeds groter werd, kreeg hij op 5 november 1943 het toezicht op de bouw van de gehele Atlantikwall. Een gevolg daarvan was dat hij op 1 januari 1944 Oberbefehlshaber van de Heeresgruppe B werd en in 1944 in Normandië aanwezig was om de komst van Eisenhower en Montgomery af te wachten.

Invasievoorbereidingen

Terwijl Eisenhower, Montgomery, Bradley en Patton in Italië aan de strijd deelnamen, gingen in Engeland de voorbereidingen voor de invasie gestaag voort. Omdat in Zuid-Engeland voldoende vrije legeringscapaciteit was, werden de Amerikanen, die in steeds grotere getale Engeland binnestroomden, daar ondergebracht. Het toen niet te voorziene gevolg daarvan was dat de Amerikaanse eenheden tijdens de invasie op de rechtervleugel zouden opereren en in mei 1945 in Tsjechoslowakije en Beieren terechtkwamen.

De toestroom van Amerikaanse soldaten in Engeland ging niet zonder problemen voor de Engelse samenleving. De GI's bulkten volgens Engelse begrippen van het geld en vertoonden een geheel ander cultuurpatroon dan de zeer behoudende eilandbewoners. Weinig complimenteuz was dan

ook de gangbare Engelse opmerking dat de Amerikaanse soldaten *overpaid, over-sexed and over here* waren. Een speciaal probleem vormden de Amerikaanse negersoldaten. Vanwege de grote aantrekkingskracht die zij op veel Engelse vrouwen uitoefenden, ontstonden allerlei problemen, die de Engelse regering ertoe brachten de VS te vragen wat minder negers te sturen.

Verstoorden de Amerikanen soms de rust in de Engelse klassemaatschappij, omgekeerd werden door de Engelsen de Amerikaanse sociale verhoudingen op hun kop gezet. Binnen de Amerikaanse samenleving, en dus ook binnen de krijgsmacht, was er nog weinig sprake van integratie van blanke en zwarte Amerikanen. De Amerikaanse negersoldaten waren in eigen eenheden onder leiding van

The real trouble with the Yanks is that they are completely ignorant as to the rules of the game we are playing with the Germans. You play so much better when you know the rules.

Field Marshal Sir Bernard Montgomery

blanke officieren ondergebracht. Volgens de toenmalige Amerikaanse opvattingen waren de negersoldaten minder geschikt voor gevechtstaken, zodat zij met logistieke taken werden belast. Niet alleen tijdens de werkzaamheden, maar ook daarna werden blank en zwart uit elkaar gehouden. Het is navrant te constateren dat de Amerikanen die naar Europa kwamen om het racistische naziregime te bestrijden en de wereld *safe for democracy* te maken, zelf de rassendiscriminatie uit hun eigen samenleving nog niet hadden kunnen uitbannen.

Met de voorbereiding van de invasieplannen werd door de Combined Chiefs of Staff in april 1943 de Engelse lgen Frederick Morgan (1894-1976) belast, terwijl de 21th Army Group, die de invasie moest uitvoeren, aan lgen Bernard Paget werd toevertrouwd. Beide benoemingen waren geschied op voordracht van de Engelse Chief of the Imperial General Staff (CIGS), veldmaarschalk Alan Brook (1883-1963) die net als Marshall uitstekende medewerkers wist aan te trekken. Morgan kreeg officieel de functie van Chief of Staff to the Supreme Allied Commander (Designate), hetgeen inhield dat hij met zijn staf de invasie moest voorbereiden zonder

de steun van een opperbevelhebber. Het gevolg daarvan was dat Morgan buiten zijn schuld onvolgende kracht kon ontwikkelen om zijn plannen een kans van slagen te geven. Zijn staf, die naar de initialen van zijn functie Cossac genoemd werd, ging aan het werk en ontwikkelde een aanvalsplan waarbij in eerste aanleg drie divisies over een frontbreedte van 50 km in Frankrijk aan land zouden gaan.

Gen Marshall had zelf graag het bevel over de invasie gevoerd, maar kon in Washington niet worden gemist, zodat de keuze op Eisenhower viel. Tijdens een korte tussenstop op het vliegveld van Tunis bracht Roosevelt, die naar de conferentie van Teheran was geweest en op terugreis naar Washington was, Eisenhower op de hoogte van zijn benoeming. Als compensatie voor het feit dat operatie Overlord onder Amerikaans bevel zou plaatsvinden, werd tegemoetgekomen aan de wens van Churchill, dat een Engelsman met het opperbevel in het Middellandse-Zeegebied zou worden belast. Eisenhower had voor de uitvoering van Overlord graag de Engelse gen Harold Alexander (1891-1969) uit Italië meegenomen, maar werd met de moeilijk

I am tired of dealing with a lot of prima donnas. By god, you tell that bunch that if they can't get together and stop quarreling like children, I will tell the Prime Minister to get someone else to run this damn war. I'll quit.

General Dwight D. Eisenhower

handelbare Montgomery opgezadeld. Nadat de belangrijkste benoemingen voor Overlord waren bekendgemaakt, reisde Eisenhower naar de VS en belastte Montgomery met de verdere uitwerking van de invasieplannen. Beide generaals voorzagen zich royaal met ondercommandanten en stafofficieren die zij gedurende de strijd in Noord-Afrika en Italië goed hadden leren kennen.

Als plaatsvervanger had Eisenhower de Engelse Air Chief Marshal Arthur W. Tedder (1890-1967) gekozen, met wie hij een uitstekende relatie had. Niet alleen Eisenhower, maar ook de andere geallieerde generaals hadden het volste vertrouwen in hem, zodat Tedder een belangrijke rol kon vervullen bij het gladstrijken van de vele plooiën die een

goede samenwerking belemmerden. Vooral op het gebied van de luchtoorlog waren er veel problemen. Voor de steun aan de grondoperaties beschikte Eisenhower over Amerikaanse en Engelse tactische luchtmacht, die onder bevel stonden van de Engelse Air Marshal Trafford Leigh-Mallory (1892-1944). Deze was een ijdele, ambitieuze opportunistische carrièremaker die niet alleen de Duitse luchtmacht zware slagen had toegebracht, maar die ook verschillende collega's, waaronder de bekwame Air Vice-Marshal Keith Park (1892-1975), met succes had weten uit te schakelen. Goede collegiale samenwerking was dan ook niet een van zijn sterkste punten. Toen Eisenhower als eerste inzage in de plannen van Cossac kreeg, constateerde hij onmiddellijk dat drie divisies voor de eerste aanvalsgolf veel te zwak waren, een mening die door zijn stafchef, lgen Walter Bedell Smith (1895-1961) werd gedeeld. Montgomery, die later de plannen onder ogen kreeg, kwam tot dezelfde conclusie, maar wekte tot grote ergernis van de Amerikanen de suggestie dat hij vanuit zijn professionalisme de eerste was die tot die conclusie was gekomen.

Nadat Montgomery in Engeland de teugels in handen had genomen, reageerde hij op de voor hem zo karakteristieke wijze: evenals in 1940 in Engeland, toen hij met de verdediging van Zuid-Engeland werd belast, en in 1942 in Noord-Afrika, toen hij, omdat de aangewezen commandant van het Achtste Leger dodelijk verongelukte, onverwachts commandant van dat leger werd, hadden zijn voorgangers er naar zijn zeggen niets van terechtgebracht en waren hun staven augiasstallen die dringend moesten worden gereinigd. Zo werden Morgan en zijn stafofficieren zonder veel omhaal door de held van El Alamein aan de kant gezet. Zij werden echter in de staf van Eisenhower, de Supreme Headquarters Allied Expeditionary Force (Shaef) liefdevol opgenomen, zodat Eisenhower in zijn naaste omgeving een aantal Engelse stafofficieren kreeg die een geweldige hekel aan Montgomery hadden. Shaef groeide uit tot een groot bureaucratisch log orgaan, zodat de afstand tot de man in de frontlijn te groot werd. Het klassieke spanningsveld tussen hogere staven en fronttroepen werd verwoord door de verklaring die deze laatsten aan de afkorting Shaef gaven: **should have army experience first**. Montgomery daarentegen bleef met grote nadruk erop toezien dat zijn staforganisatie niet uit de hand

liep en dat deze een betrekkelijk klein en efficiënt apparaat in zijn handen bleef.

Op 12 februari 1944 kreeg Eisenhower van de Combined Chiefs of Staff de opdracht:

You will enter the continent of Europe and, in conjunction with the other United Nations, undertake operations aimed at the heart of Germany and the destruction of her armed forces. [2]

Zoals al eerder gezegd moesten de Amerikaanse generaals, met name Marshall, voor al hun beslissingen ernstig rekening houden met het Congres. De handelingsvrijheid van Eisenhower bij de oplossing van de vele problemen die op zijn weg kwamen, was daardoor beperkt. Zo'n probleem was de confrontatie met de eigenzinnige Charles de Gaulle, die onmiddellijk na de landing in Frankrijk daar het heft in handen wilde nemen. Vanuit zijn optiek waren het niet de geallieerden die Frankrijk bevrijdden en daar de zaken regelden, maar stond Frankrijk toe dat op zijn grondgebied de geallieerden met de Duitsers de strijd aanboden. Eisenhower begreep dat hij niet om De Gaulle heen kon, maar werd bij het vinden van een aanvaardbaar compromis ernstig gehinderd door de zeer afwijzende houding van Roosevelt jegens De Gaulle.

Eisenhower hield zich alleen met de hoofdzaken bezig; hij had er een hekel aan zich te verdiepen in de details van de operaties, wat zijn naaste medewerkers soms tot wanhoop bracht, omdat met name Montgomery daarvan vaak misbruik maakte. Deze laatste wist vaak zijn gelijk te krijgen door zijn tegenstanders met argumenten te overdonderen die op grote detailkennis waren gebaseerd.

Voor de oplossing van de logistieke problemen had Eisenhower de invloedrijke Amerikaanse gen Everett Hughes aangetrokken, die de opvatting aanhing dat de militaire planners hun operaties maar op de logistieke mogelijkheden moesten afstemmen. Deze typisch logistische benadering werd door Bedell Smith afgewezen, omdat hij van mening was dat de logistiek ervoor moest zorgen dat de operaties konden worden uitgevoerd. Een probleem voor Bedell Smith was echter dat Hughes persoonlijk zeer bevriend was met Eisenhower en zo op het *old-boys*net de opperbevelhebber kon beïnvloeden.

Nadat Montgomery het commando van de 21st Army Group op zich had genomen, ging hij met zijn chef-staf genm Francis de Guingand aan het

werk. Hoofd van de afdeling operatiën werd brigadier David Belchem die, evenals De Guingand, Montgomery in Noord-Afrika en Italië trouw had gediend. Het is voor een belangrijk deel aan de diplomatieke gaven van De Guingand te danken geweest dat de Engelsen en Amerikanen ondanks het eigenzinnige en provocerende optreden van Montgomery met elkaar bleven samenwerken.

Tijdens de voorbereiding op Overlord profileerde Montgomery zich nog sterker dan voorheen als de grote veldheer. Tijdens zorgvuldig geënceneerde briefings gaf hij op hooghartige wijze zijn lessen aan de verzamelde geallieerde generaals en stafofficieren. Met name Amerikaanse generaals, zoals Patton, ergerden zich hevig aan zijn optreden. Montgomery bezocht niet alleen de troepen, hij ging ook allerlei fabrieken af om daar de arbeiders toe te spreken en hen aan te moedigen zich voor de oorlogsindustrie in te zetten. Met krachtige steun van de Engelse media steeg de populariteit van Montgomery tot ongekende hoogte. De Engelse regering zag het allemaal met lede ogen aan, omdat zij vrijwel alle grip op hem verloor. De positie van Montgomery werd bovendien nog versterkt door de krachtige steun die hij van de CIGS, gen Alan Brooke, ondervond. Hoewel Montgomery tijdens Overlord en de periode daarna vanwege zijn schokkende optreden verschillende keren op de rand van ontheffing uit zijn functie balanceerde, moesten Churchill en Eisenhower steeds eieren voor hun geld kiezen en hem handhaven.

Een ander probleemgeval voor Eisenhower was George Patton. Ook deze kleurrijke generaal mocht zich in een grote populariteit verheugen. Hij was voortdurend bezig met *image-building* en verwierf zich daardoor, evenals Montgomery, behalve veel vijanden een vrijwel onaantastbare positie. Zowel Eisenhower als Patton begrepen heel goed dat het Amerikaanse publiek nooit zou toestaan dat een Amerikaanse generaal onder de ogen van het Engelse publiek onderuit zou worden gehaald.

De Combined Chiefs of Staff hadden op voordracht van Eisenhower besloten dat tijdens de landingsfase van Overlord Montgomery het bevel over de grondtroepen zou voeren, zodat Eisenhower zijn aandacht op de politieke aspecten en de algehele coördinatie van Overlord kon concentreren.

Tijdens de landingsfase van de invasie had Montgomery de 1st US Army en 2nd British Army onder zijn bevel. Beide legers werden door resp. de gene-

De Guingand (links) en Leigh-Mallory

raals Omar Bradley en Miles Dempsey gecommandeerd. Het was de bedoeling dat Eisenhower na de consolidatie van het bruggehoofd in Normandië het bevel van de grondtroepen op zich zou nemen en dat de Amerikaanse eenheden tot de 12th US Army Group zouden worden samengevoegd met Bradley als commandant. De Engelse en Canadese eenheden zouden dan onder leiding van Montgomery als 21st BR Army Group, eveneens onder bevel van Eisenhower, de strijd voortzetten. Voor Montgomery was dat een weinig aantrekkelijk vooruitzicht en hij probeerde zijn positie als opperbevelhebber van de grondtroepen met hand en tand te verdedigen.

In 1944 had de Amerikaanse bijdrage aan de oorlogsinspanning de Engelse allang overvleugeld. Terwijl Amerika meer dan voldoende reserves had, was Engeland aan het eind van zijn krachten en volledig afhankelijk geworden van de Amerikaanse steun. Churchill en Brooke realiseerden zich dat en hielden daarmee, zij het niet van harte, bij hun beleid terdege rekening. Montgomery daarentegen deed of zijn neus bloedde en vond dat de Amerikanen maar naar hem moesten blijven luisteren.

Tijdens de conferentie van Casablanca was besloten dat het Derde Rijk door het uitvoeren van strategische bombardementen op Duitse steden en industriegebieden het Derde Rijk dusdanig zou worden verzwakt dat het weinig kracht meer zou hebben om een geallieerde invasie in Frankrijk te verijdelen. Het bombardementsoffensief, dat de codenaam *Pointblank* kreeg, paste geheel in de denkwijze van gen Carl Spaatz, die de US Strategic Air Force commandeerde, en Air Chief Marshal Arthur Harris, die RAF Bomber Command onder zijn hoede had. Eisenhower, goed bevriend met Spaatz, probeerde tevergeefs de US Strategic Air Force tijdens

Overlord onder zijn bevel te krijgen. Spaatz en Harris werkten eendrachtig samen om te verhinderen dat hun strategische luchtmachten voor tactische doeleinden zouden worden gebruikt. Een samenvoeging van de Amerikaanse en Engelse strategische luchtmacht werd met succes door Churchill tegengegaan.

Naarmate Overlord naderde werd het probleem van directe steun van de strategische luchtmacht steeds urgenter. Mede door de inzet van Tedder, die voor Eisenhower de luchtmachtzaken behartigde, werd ten slotte het *Transportation Plan* aangenomen. Dit hield in dat door de geallieerde strategische luchtmacht allerlei verkeersobjecten, zoals spoorwegemplacements, bruggen en verkeers- en spoorwegen, in Frankrijk, België en Duitsland zouden worden gebombardeerd om de toevoer van Duitse troepenversterkingen naar Normandië te belemmeren. Spaatz en Harris probeerden wel het in hun ogen oneigenlijke gebruik van de strategische luchtmacht zo snel mogelijk te beëindigen.

Ook op het terrein van de tactische luchtsteun waren er problemen die om een oplossing vroegen. Sinds de strijd in Noord-Afrika waren de geallieerde grondtroepen ontevreden geweest over het gevoerde beleid van de tactische luchtstrijdkrachten; die bleven namelijk volgens hen meer aandacht besteden aan het verwerven van het luchtoverwicht en interdictieoperaties dan aan het verlenen van *close air support* aan de grondtroepen. Door allerlei persoonlijke tegenstellingen werd dit probleem tijdens Overlord niet opgelost en de beide luchtmachten probeerden zich zoveel mogelijk aan de greep van de grondtroepen te onttrekken.

Duitse tegenmaatregelen

Aan de verdediging van de Westkust had Duitsland in de eerste oorlogsjaren weinig aandacht besteed. Frankrijk werd een *Erholungsgebiet* waar Wehrmachteenheden die aan het Oostfront het uiterste hadden gegeven, op verhaal konden komen. De beveiliging van de kust was toevertrouwd aan de Kriegsmarine en een aantal divisies die een geringe gevechtskracht hadden. Aan deze situatie kwam een einde, toen Hitler op 3 november 1943 zijn *Weisung Nr. 51* uitgaf, waarin hij op niet mis te verstane wijze naar voren bracht:

Die Gefahr im Osten ist geblieben, aber eine größere im Westen zeichnet sich ab: die angelsächsische Landung! [3]

De *Weisung* gaf verder aan hoe die geallieerde landing moest worden afgeslagen. De Oberbefehlshaber West, veldmaarschalk Gerd von Rundstedt (1875-1953), werkte met zijn ondercommandanten een verdedigingsplan uit waarbij de vraag centraal stond of sterke reserve-eenheden in het achterland voor een tegenaanval moesten worden gereedgehouden, of dat alle beschikbare troepen direct aan de kust bij de bedreigde punten moesten worden opgesteld. Veldmaarschalk Rommel, die door Hitler met het toezicht op de versterking van de Atlantikwall was belast, kreeg ook het bevel over Heeresgruppe B. Nu ontstond de situatie dat Rommel twee heren te dienen had: zijn troepencommandant was de Oberbefehlshaber West, terwijl hij voor de Atlantikwall rechtstreeks met het Oberkommando der Wehrmacht (OKW) in Berlijn te maken had.

Verder hadden Rundstedt en Rommel als veldmaarschalken *à titre personnel* rechtstreeks toegang tot Hitler en stond het hun vrij alle operationele aangelegenheden met de Führer te bespreken. Hitler had voor zijn oudste en zijn jongste veldmaarschalk veel waardering; vooral het oordeel van Rundstedt woog zwaar bij hem. Toen Rommel in januari en februari 1944 Rundstedt als Oberbefehlshaber West tijdelijk verving probeerde hij onmiddellijk bij Hitler zijn eigen plannen, die van die van Rundstedt afweken, door te drukken. Hitler nam echter geen beslissing en wachtte op de terugkomst van Rundstedt.

De voorkeur van Rundstedt ging uit naar het vormen van sterke reserve-eenheden in het achterland om op het juiste moment en de juiste plaats tot de tegenaanval te kunnen overgaan. Daarbij werd hij gesteund door gen Leo Freiherr Geyr von Schwepenburg, die onder Rundstedt de Panzergruppe West commandeerde.

Nadat Hitler met zijn *Weisung Nr. 51* de aandacht op de gevaren in het Westen had gericht, kwam ook de Duitse propagandamachine in beweging. Aan het Duitse volk werd duidelijk gemaakt dat de Atlantikwall steeds sterker werd, zodat het van de Anglo-Amerikanen niets te vrezen had. Tegelijkertijd werd zo een poging ondernomen de geallieerden van invasiplannen te doen afzien. Rommel

Rommel (links) tijdens een inspectie

was voor het bereiken van deze doelstellingen een uitstekend middel. De eerezuchtige veldmaarschalk had, mede door de Duitse propaganda, tijdens de strijd in Noord-Afrika een grote naam verworven als een energieke vechtersbaas die zijn tegenstanders veel respect inboezemde. Hij was geen bureaugeneraal, maar bevond zich tijdens zijn veldtochten altijd in de voorste lijn, waar hij zich direct met de gevechtsvoering bemoeide. Tijdens de bouw van de Atlantikwall was dat niet anders; hij maakte voortdurend inspectietochten, waarbij hij zich nauwkeurig van de voortgang op de hoogte liet brengen en ter plaatse aanwijzingen ter verbetering gaf. De grote held koesterde zich daarbij in het volle licht van de Duitse propaganda en droeg zo aanzienlijk bij tot de mythe van de onoverwinnelijke Atlantikwall. Een vervelende eigenschap van hem was dat hij tijdens zijn inspectietochten regelmatig hoge officieren *en plein public* de mantel uitveegde. Vaak was dat ten onrechte, maar niemand durfde zijn stem tegen de populaire veldmaarschalk te verheffen. Rommels populariteit was tot op zekere hoogte iets kunstmatigs, want binnen de Wehrmacht had hij veel tegenstanders; onder hen Generaloberst Alfred Jodl van het OKW.

In tegenstelling tot Rundstedt was Rommel van mening dat de reserve-eenheden direct achter de kustlijn moesten worden opgesteld om de vijand op het strand al te kunnen verslaan. Uiteindelijk werd in deze kwestie gekozen voor een tussenoplossing, waarbij Rundstedt het beste deel kreeg.

D-Day en daarna

Vanwege allerlei logistieke problemen, waarvan het tekort aan landingsvaartuigen een van de belangrijkste was, werd de invasie van mei 1944 naar begin juni verplaatst. Bij het vaststellen van de definitieve aanvalsdatum werd Eisenhower geconfronteerd met zeer slechte weersomstandigheden. Veel tijd voor uitstel was er niet en na een aantal

zeer dramatische bijeenkomsten met zijn ondercommandanten besloot hij op 4 juni 1944 om 21.45 uur dat de invasie op 6 juni zou plaatsvinden.

Het was een beslissing die Eisenhower uiteindelijk alleen moest nemen en waarvoor hij de volle verantwoordelijkheid droeg. Voor het geval de invasie zou mislukken, had hij een perscommuniqué voorbereid dat luidde:

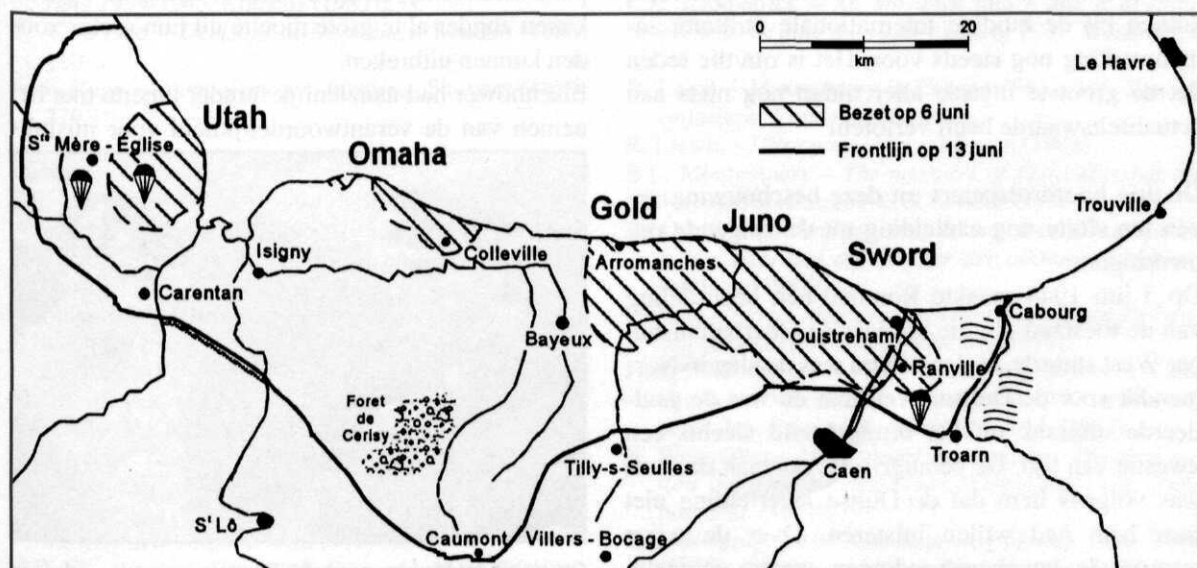
Our landings in the Cherbourg-Havre area have failed to gain a satisfactory foothold and I have withdrawn the troops. My decision to attack at this time and place was based upon the best information available. The troops, the air, and the Navy did all that bravery and devotion to duty could do. If any blame or fault attaches to the attempt it is mine alone. [4]

Terwijl de invasietroepen zich op 5 juni inscheepden, gaf Eisenhower een persconferentie en bezocht verschillende eenheden, waaronder de 101st US Airborne Division; hij ging om 01.30 uur naar bed. De volgende morgen kreeg hij te horen dat Overlord volgens plan verliep: op D-Day werden op de vijf invasiestranden ruim 132.000 man en 20.000 voertuigen afgezet. De operatie werd verder ondersteund met een luchtlandingsoperatie waaraan 23.000 man deelnamen. D-Day was een groot succes en de verliezen waren aanzienlijk geringer dan verwacht; het aantal geallieerde verliezen op 6 juni bedroeg 2500 gesneuvelden. De meeste slachtoffers vielen op Omaha-beach waar de Duitse tegenstand door toevallige omstandigheden het hevigst was.

Alhoewel er vrij snel een groot bruggehoofd was gevormd, stakte de aanval en Montgomery kon zijn belofte van een snelle uitbraak niet waarmaken. Oorzaken waren de toenemende Duitse tegenstand en de lethargie die in het propvolle bruggehoofd heerste. Voor de Amerikanen was dat de schuld van Montgomery, die volgens velen onvoldoende door Eisenhower onder druk werd gezet. Een gevolg van die patstelling aan het front was dat Montgomery voorlopig met het algehele bevel over de grondtroepen belast bleef.

Toen het moment van de bevelsovername door Eisenhower steeds langer werd uitgesteld, ontwikkelde zich een situatie waarbij Bradley zich, hoewel hij officieel ondergeschikte van Montgomery was, steeds minder aan hem gelegen liet liggen. Lgen George Patton bleef voorlopig in Engeland om een rol in de grote misleidingsoperatie *Fortitude* te spelen. Zijn opdracht was na de uitbraak in Normandië met de 3rd US Army Bretagne te veroveren.

De geallieerde invasie werd in de bezette landen met grote vreugde begroet. De Duitse bevolking reageerde opgelucht, omdat aan een periode van onzekerheid een einde was gekomen. De Duitse propaganda had voor een groot vertrouwen in de kracht van de Atlantikwall gezorgd en de Duitse bevolking ervan overtuigd dat de Wehrmacht de indringers ongetwijfeld zou verjagen. Voor de leiders van het Duitse militaire verzet, Generaloberst Ludwig Beck en de oud-burgemeester van Leipzig, Carl Goerdeler, was het echter duidelijk dat het

voor Duitsland vijf voor twaalf was. Volgens hen was het zaak onmiddellijk met Hitler af te rekenen en met de geallieerden tot onderhandelingen over te gaan. De eerste stap daartoe was de bomaanslag op Hitler op 20 juli 1944.

Slotbeschouwing

Op 13 juli 1945 verscheen onder verantwoordelijkheid van Eisenhower het *Supreme Commanders' Report* waarin hij verslag uitbracht over de operaties van Allied Expeditionary Force. In de conclusie schreef Eisenhower:

The United States of America and Great Britain have worked, not merely as Allies, but as one nation, pooling their resources of men and material alike, in this struggle against the forces of evil engendered by Hitler's Germany. ([2]148)

Deze voorstelling van zaken is niet geheel in overeenstemming met de werkelijkheid, zoals in het voorgaande is aangegeven. Het is aan persoonlijkheden als Eisenhower, Tedder, De Guingand en vele anderen te danken geweest dat bij Overlord positieve resultaten zijn geboekt. Voorts speelde een belangrijke rol dat alle partijen met één duidelijke opdracht bezig waren: het verslaan van nazi-Duitsland.

Overlord is meer dan welke militaire operatie ook geschikt voor het bestuderen van militaire-besluitvormingsprocessen en samenwerkingsverbanden, omdat alle aspecten daarvan erin aanwezig zijn. Veel problemen die zich bij Overlord voordeden, komen bij de huidige internationale militaire samenwerking nog steeds voor. Het is om die reden dat de grootste invasie aller tijden nog niets aan actualiteitswaarde heeft verloren.

De drie hoofdrolspelers uit deze beschouwing geven ten slotte nog aanleiding tot de volgende opmerkingen.

Op 3 juli 1944 maakte Rommel een beoordeling van de toestand op, die hij naar de Oberbefehlshaber West stuurde. Volgens hem was de slag in Normandië voor de Duitsers verloren en was de geallieerde uitbraak uit het bruggehoofd slechts een kwestie van tijd. De belangrijkste oorzaak daarvan was volgens hem dat de Duitse legerleiding niet naar hem had willen luisteren. Over de wijze waarop de bevelsverhoudingen waren geregeld,

was hij bijzonder ontevreden, hetgeen hij als volgt onder woorden bracht.

Die Fragen der Befehlsführung waren unbefriedigend gelöst. Die Heeresgruppe verfügte bei Beginn der Invasion nicht über die operativen Verbände der Panzergruppe West und über die Werferbrigade. Über das »Anweisen« des Flakkorps usw. habe ich mich bereits in einem Antrag geäußert. Nur einheitliche straffe Wehrmachtsführung nach dem Feindbeispiel Montgomery bürgt für den Enderfolg. [5]

Hoewel Rommel de strijd in Normandië als verloren beschouwde, bleef hij zich tot het uiterste voor de Duitse zaak inzetten. Zoals hij dat tijdens de veldtocht in Afrika had gedaan, was hij voortdurend in de frontlijn aanwezig. Daaraan kwam een abrupt einde toen hij op 17 juli 1944 zwaar gewond raakte en voor herstel naar zijn woonplaats ging. Daar kwam enkele maanden later door de befaamde zelfmoord een einde aan zijn leven.

De kritiek van Montgomery op de bevelsverhoudingen in het geallieerde kamp heeft grote overeenkomst met de hierboven genoemde kritiek van Rommel op diens eigen situatie. Ook Montgomery voelde zich tekort gedaan. Van Engelse en Amerikaanse zijde werd hem de schuld in de schoenen geschoven van het feit dat hij niet erin was geslaagd het gebied bij Caen onmiddellijk na D-Day te veroveren. Zijn verweer daartegen was consequent blijven beweren dat de operatie verliep volgens het door hem opgestelde *masterplan*, waarvan de grondgedachte was dat de Engelsen bij Caen de Duitse pantsereenheden zouden binden, zodat de Amerikanen zonder al te grote moeite uit hun sector zouden kunnen uitbreken.

Eisenhower had aanzienlijk minder moeite met het nemen van de verantwoordelijkheid voor misluk-

Churchill en Montgomery bij Bayeux

Erwin Rommel en zijn marine-adviseur Friedrich Ruge

kingen. Voor een deel kwam dat omdat hij opperbevelhebber was en niet, zoals Rommel en Montgomery, voor een plaats onder de zon hoefde te vechten.

In de vijftig jaar die sinds Overlord zijn verlopen heeft een herwaardering van Eisenhower, Montgomery en Rommel plaatsgevonden.

In de naoorlogse jaren is met grote nadruk gewezen op de betrokkenheid van Rommel bij de aanslag op Hitler. Hierdoor kon hij een voorbeeldfunctie vervullen voor de Bundeswehr, die niet naliet een kazerne naar hem te vernoemen. Een grote bijdrage tot deze heldenverering hebben zijn voormalige naaste medewerkers Hans Speidel en Friedrich Ruge geleverd, die na de oorlog hoge functies bij de Bundeswehr en de NAVO hebben vervuld. Tegenwoordig worden de militaire kwaliteiten van Rommel steeds meer ter discussie gesteld en zijn betrokkenheid bij de aanslag op Hitler wordt in twijfel getrokken.

Ook de beoordeling van Montgomery heeft zich in de loop der jaren steeds meer in negatieve zin ontwikkeld. Vooral zijn volkomen ongeschiktheid in bondgenootschappelijke organisaties te functioneren wordt hem steeds zwaarder aangerekend.

Eisenhower daarentegen komt er met het verstrijken der jaren beter vanaf. In de literatuur wordt steeds meer erop gewezen dat hij de teugels stevig in handen had en het predikaat *veldheer* meer verdient dan Rommel of Montgomery.

Literatuur

1. D. Graham en S. Bidwell – *Coalitions, politicians and generals. Some aspects of command in two world wars*. Londen (1993).
2. *Report by the Supreme Commander to the Combined Chiefs of Staff on the operations in Europe of the Allied Expeditionary Force*. Londen (1946) (vii).
3. W. Hubatsch – *Hitlers Weisungen für die Kriegsführung 1939-1945*. Koblenz (1983)233.
4. C. d'Este – *Decision in Normandy*. Londen (1983) 110.
5. F. Ruge – *Rommel und die Invasion*. Stuttgart (1959) 279.

VOORTS:

- S.E. Ambrose – *Eisenhower. Soldier, general of the army, president-elect 1890-1952*. dl. 1. New York (1983); *Eisenhower. The president*, dl. 2. New York (1984).
- D. Belchem – *All in the day's march*. Londen (1978).
- J. Bédarida (ed.) – *Normandie 44. Du débarquement à la libération*. Parijs (1987).
- M. Blumenson – *Patton. The man behind the legend, 1885-1945*. New York (1985).
- A. Bryant – *Triumph in the west. The Alanbrooke war diaries 1943-48*. Londen (1965).
- M. Carver (ed.) – *The war lords. Military commanders of the twentieth century*. Boston (1976).
- D.D. Eisenhower – *Crusade in Europe*. Londen (1948).

J.S.D. Eisenhower – *Allies. Pearl Harbor to D-Day*. New York (1982).

- J.M. Gavin – *On to Berlin*. New York (1978).
- N. Hamilton – *Monty. Master of the battlefield 1942-1944*. Londen (1983).
- M. Hasting – *Overlord. D-Day and the battle for Normandy 1944*. Londen (1985).
- J. Keegan – *Six armies in Normandy. From D-Day to the liberation of Paris*. Londen (1983).
- C.E. Kirkpatrick – *An unknown future and a doubtful present. Writing the victory plan of 1941*. Washington DC (1990).
- R. Lamb – *Montgomery in Europe 1943-1945. Success or failure?* Londen (1983).
- R. Llewlin – *Ultra goes to war*. Londen (1980).
- B.L. Montgomery – *The memoirs of Field-Marshal the Viscount of Alamein*, K.G. Londen (1958).
- D. Ose – *Entscheidung im Westen. Der Oberbefehlshaber West und die Abwehr der alliierten Invasion*. Stuttgart (1982).
- F. Ruge – *In vier Marinen. Lebenserinnerungen als Beitrag zur Zeitgeschichte*. München (1979).
- H. Speidel – *Invasion 1944. Ein Beitrag zu Rommels und des Reiches Schicksal*. Frankfurt/M. (1975); *Aus unserer Zeit. Erinnerungen*. Frankfurt/M. (1977).
- H. Wegmüller – *Die Abwehr der Invasion. Die Konzeption des Oberbefehlshabers West 1940-1944*. Freiburg i.Br. (1979).
- R.F. Weigley – *The American way of war*. New York (1973); *Eisenhowers lieutenants*. Londen (1981).

J. Schaberg

generaal-majoor der artillerie b.d.

Veiligheid in Europa Ook op termijn?

Lange tijd is het militair-strategische denken in Europa geheel gedomineerd door de aanwezigheid van een machtige Sovjet-Unie, de ontwikkeling van de strategische en tactische capaciteiten daarvan, de wijze waarop die militaire macht in Europa zou kunnen worden gebruikt en door de dreiging die daarvan voor het Westen uitging. In de NAVO werden hiertoe tegenmaatregelen voorbereid, zowel politiek als militair. Lange tijd was dat een betrekkelijk statische situatie, waarbij plannen weliswaar werden aangevuld en verbeterd, maar die geen radicaal gewijzigde conceptie inhielden.

Ook op nationaal niveau bij de Europese bondgenoten bewoog het denken zich binnen de grenzen van dit stramien. Met uitzondering van Frankrijk (met zijn traditioneel onafhankelijke strategische opvattingen) was het denken in het Westen wat lui geworden.

Toen de Sovjet-Unie uiteenviel en de oude Oost-Westtegenstelling tot het verleden leek te behoren, ontstond er allerwegen verwarring in kringen van de beleidsmakers. Men kon die krijgsmacht toch niet helemaal wegdoen, zij hoorde er toch zo'n beetje bij. Maar met welke taken dan? Wereldwijde vredeshandhaving werd het parool en men verviel in korte-termijndenken, waarbij men met opportunistische missies en doelstellingen elkaar probeerde in te halen en modieuze dingen napraatte.

Dat strijdkrachten de afgeleiden moeten zijn van geopolitieke en strategische ontwikkelingen werd in Europa te weinig gehoord. Evenmin kwam naar voren dat strijdkrachten, alleen al door hun aanwezigheid, een betekenis in diepte hebben waardoor ontwikkelingen in gewenste banen kunnen worden geleid.

In dit artikel¹ worden in enkele hoofdlijnen de mogelijke politiek-strategische ontwikkelingen in Oost- en Midden-Europa geschetst. In Midden-Europa is,

¹ Dit artikel is eind februari afgesloten; bij publikatie kunnen zich nieuwe ontwikkelingen hebben voorgedaan.

door de herkrege onafhankelijkheid van de voormalige Warschau-Pactlanden en de Baltische staten, een nieuwe situatie ontstaan. Het is van groot belang, o.m. om strategische redenen, dat die landen zich tot stabiele democratieën kunnen ontwikkelen. In het Oosten grenzen zij echter aan staten waardoor zij zich nog bedreigd voelen, en de staten aan hun westgrenzen nemen een afwachende houding aan. Een verstoring van de militaire balans kan zowel het einde van de onafhankelijkheid van Midden-Europa als een nieuwe bewapeningswedloop inluiden.

In het tweede deel van mijn beschouwing ga ik, zonder uitputtend te willen zijn, in op één van de factoren die van invloed zijn op de militair-strategische planning, voor zover die specifiek is voor hedendaagse krijgsmacht en maatschappij.

Het doel van deze verhandeling is het lange-termijndenken over de taken en de capaciteiten van de krijgsmacht te stimuleren.

Ontwikkelingen in de Russische Federatie

De Russische Federatie, ofwel Rusland, in feite de erfopvolger van de Sovjet-Unie, is verreweg de grootste staat van Europa, zowel door zijn enorme uitgestrektheid, als door zijn bevolking van 150 miljoen. Het is de enig overgebleven grootmacht in Europa. Het land heeft een goed opgeleide bevolking en een goed onderwijssysteem. Het beschikt over een wetenschappelijke basis, die op veel gebieden concurrerend is met die van de Verenigde Staten. In het bijzonder de bewapeningsindustrie is van hoog niveau. Op het gebied van ruimtevaart, raket-technologie, nucleaire technologie, maar ook op andere gebieden, is Rusland de rest van Europa ver vooruit. Hoewel de huidige onrust een terugslag geeft, blijft de capaciteit aanwezig.

Rusland is verwickeld in een economisch hervormingsproces, met het beoogde doel de knellende

staatseconomie te liberaliseren en de efficiency van het totale economische systeem te verhogen. Op dat gebied is, v.w.b. de industriële bedrijvigheid, nog weinig gerealiseerd. Hoewel er kleinschalig wel initiatieven tot succes hebben geleid is bv. nog geen enkel groot staatsbedrijf geprivatiseerd. Door het Westen beschikbaar gestelde fondsen, zoals van het Internationale Monetaire Fonds en van de G-7, zijn nog maar zeer gedeeltelijk tot aanwending gekomen, o.m. omdat niet aan elementaire voorwaarden wordt voldaan. Daarbij is de animo van Westerse ondernemers om zaken te doen met het huidige Rusland, uiterst gering. Rusland wordt beschouwd als een van de riskantste landen om zaken mee te doen: voortdurend houdt men zich niet aan gemaakte afspraken.

Het proces van economische hervormingen zal heel lang gaan duren; zo'n 10 à 20 jaar is niet onwaarschijnlijk. Niet te verwachten is dat er dan uiteindelijk een model uit te voorschijn komt dat een kopie is van een Westerse markteconomie. Grote delen van de huidige structuur, met name de grote staatsbedrijven van de bewapeningsindustrie, zullen nog heel lang in stand blijven.

Voor de Russische Federatie is een zeer lange periode van politieke instabiliteit te verwachten. Westerse denkmodellen hierop los te laten heeft weinig zin. In Rusland gaan politieke ontwikkelingen, meer nog dan elders, hun eigen gang. Ook Gorbatsjov – en die zou het Russische volkskarakter toch moeten kunnen inschatten – heeft grote taxatiefouten gemaakt.

Alvorens men in een periode van stabiliteit zal zijn aangeland, zullen nog heel wat regeringen zijn aangetreden en weer gevallen. De kans op een verder uiteenvallen van de Federatie lijkt inmiddels erg klein geworden. De regio's krijgen dan alleen nog maar grotere economische problemen. Zij kunnen beter in Moskou, door politieke lobby en in de Federatieraad, hun belangen behartigen.

Door welke perioden van grote politieke chaos men nog heen moet, kan slechts worden afgewacht en het model waarop men uiteindelijk terecht komt zal geen afspiegeling van een Westerse democratie zijn. Behalve deze onzekere ontwikkelingen is er

echter een belangrijke factor met een redelijk voorstelbaar gedrag: het leger.

Het Russische leger

De huidige Russische strijdkrachten zijn een voortzetting van de strijdkrachten van de Sovjet-Unie, destijds met een sterkte van meer dan 5 miljoen de sterkste ter wereld. Die sterkte zal voor de Russische Federatie worden gereduceerd tot zo'n 2 miljoen man.² De hoofdrol in dit reductieproces wordt gespeeld door het leger zelf.

Het leger is, door de mislukte interventie van de Sovjet-Unie in Afghanistan, maar meer nog door het plotseling uiteenvallen van de Sovjet-Unie en het Warschau-Pact, gedemoraliseerd geraakt, hetgeen zich uitte in geringe inzetbaarheid en criminaliteit. Het herstel is echter ingezet, het zelfvertrouwen neemt toe en een proces van herstructurering en modernisering is begonnen. De bevelsstructuren zijn altijd in stand gebleven en het leger was en is het enige orgaan dat macht kan projecteren over de gehele Russische Federatie, maar ook in veel Republieken van de vroegere Sovjet-Unie.

Het leger is in de Russische maatschappij een stabiele factor. Het houdt zich afzijdig van de politiek van elke dag. Traditiegetrouw voelt het zich verantwoordelijk voor de veiligheid en de continuïteit van de staat en voor het behartigen van de belangen daarvan. Als voortzetting van het Tsaristische en Sovjetrussische streven naar machtsuitbreiding, leven ook in het huidige officierskorps imperialistische gedachten.³

Geen regering kan meer buiten de steun van het leger. Daardoor heeft het leger ook de mogelijkheid een sterkte te krijgen, en over middelen te blijven of te gaan beschikken, die het voor de gedachte taak nodig heeft.

De CFE-akkoorden zullen slechts worden uitgevoerd voor zover zij passen in de herstructurering van het Russische leger. Zo niet, dan worden zij omzeild of gewoon terzijde geschoven.⁴

In het verlengde van het voorgaande kan worden verwacht dat het leger v.w.b. het buitenlandse beleid meer en meer zijn eigen gang zal gaan. Reeds

² Volgens de Russische minister van defensie S. Gratsjov 2,1 miljoen (*Int. Herald Trib.* 30.12.93).

³ Zie de sterke steun van de militairen voor Zjirinovski (*Times* 15.12.93). Zie ook P. Felgengauer in een artikel van S. Erlanger (*Int. Herald Trib.* 1.12.93); voorts M. Evans – Extremists stir army's

dream for conquests (*Times* 14.12.93), en ten slotte een citaat van gen. Lebed in een artikel van M. Gordon in de *Int. Herald Trib.* van 30.11.93).

⁴ Een veronderstelling, ook uitgesproken door o.m. J. Kohan – Clap of a thunder (*Time* 27.12.93).

nu is dat duidelijk waarneembaar, zoals in Moldavië, enz. Bij toekomstige operaties zal het echter geen grote risico's nemen. Het zal pragmatisch te werk gaan, geen avonturen beginnen, maar wel kansen grijpen die zich voordoen.

Minderhedenproblemen zullen dikwijls een reden of een voorwendsel kunnen zijn om in een republiek van de voormalige Sovjet-Unie militair te interveniëren. Zeker ook zal het leger ingrijpen als er aan de grenzen van het oude imperium bedreigende invloeden voor de Russische dominantie zijn⁵, zoals bv. vanuit Iran, Afghanistan, en Pakistan. Republieken als Georgië, Azerbeidzjan, Armenië en Tadzjikistan zijn al onder Russische controle gebracht door handige interventies van het leger.

Ontwikkelingen in Oost- en Midden-Europa

Te verwachten is dat binnen enkele jaren een aantal vroegere Sovjetrepublieken geheel onder Russische controle zal zijn gebracht. Moldavië, Wit-Rusland en Oekraïne zijn in het kader van deze verhandeling de belangrijkste.⁶

Ook is te verwachten dat de Russische troepen in Estland en Letland, zo'n 15.000, resp. 10.000 man, niet volledig zullen worden teruggetrokken⁷ en dat in de enclave Kaliningrad, tussen Polen en Litouwen, een aanzienlijke Russische militaire presentie aanwezig zal blijven. Geen van de Baltische staten heeft een leger van enige betekenis. Op zijn gunstigst zal van een Finlandisering van deze staten sprake zijn, een hardere variant behoort echter ook tot de mogelijkheden.

Op dat moment zal een situatie ontstaan waarbij de voormalige WP-staten, die thans een democratische regeringsvorm hebben, de facto aan Rusland grenzen. Dat zijn Polen, Slowakije, Hongarije, Roemenië en, op enige afstand, Tsjechië en Bulga-

rije. Al deze landen hebben, zij het in verschillende mate, nog met grote interne problemen te maken; dikwijls met minderhedenproblemen en met een zeer kwetsbare en wankelende economie. Zij kunnen zich niet tegen een Russische militaire dreiging verdedigen, nucleair noch conventioneel. Dat veroorzaakt een gevoel van onveiligheid en onzekerheid. Als dat gepaard gaat met Russische bemoeienissen en intimidaties, waarvan trouwens nu al in beperkte mate sprake is, zal dat leiden tot politieke instabiliteit en tot een machtsvacuüm. Geen democratie kan lang in een periode van onzekerheid leven zonder aan radicalisme ten prooi te vallen. Dat alles kan aanleiding zijn voor Russische politieke en militaire interventie. Zo kunnen de vroegere WP-landen, zoals Polen, weer onder Russische controle worden gebracht.⁸ Als het Westen de problemen in Midden-Europa op zijn beloop zou laten, kan zo iets binnen tien jaar tot de realiteit behoren.⁹

De dan ontstaande situatie zal voor het Westen bedreigender zijn dan die tijdens de Koude Oorlog. De volle zwaarte van het probleem ligt dan op Duitsland.

– Duitsland ligt zeer geëxposeerd t.o.v. door Rusland gedomineerde staten, terwijl tegelijk het prestige van het Westen is afgenomen.

– De grens van Duitsland is door de eenwording naar het oosten opgeschoven.

– De toestand in het voormalige Joegoslavië is uiterst onzeker. Vast staat dat de Serven te zijner tijd sterker uit het conflict te voorschijn komen dan zij ten tijde van de eenheidsstaat waren. Er zijn historische Russisch-Servische banden en de hechtheid daarvan wordt nog regelmatig bewezen. Joegoslavië is slechts door een smalle strook Oostenrijk van Duitsland gescheiden.

wordt door veel deskundigen onderschreven. In een editoriaal in de *Times* van 3 feb. jl. staat bv.: „Het zou naïef zijn te veronderstellen dat de Russen, zelfs als de Liberalen aan de macht blijven, zich niet blijven ergeren aan het verlies van de macht die Rusland had ten tijde van de Sovjet-Unie en blijven streven om daarvan ten minste een deel terug te halen. De grootte van Rusland, de potentiële macht en het streven naar *defensible frontiers* achter een altijd uitbreidende periferie, zijn een factor in de Europese veiligheid geweest sinds ten minste de 16e eeuw. De huidige periode van *retrenchment* loopt ten einde.” In de *Int. Herald Trib.* van 7 feb. jl. wordt minister van defensie Perry (VS) geciteerd, die zei dat hij de zorg deelde van de Europese leiders over de mogelijkheid van een herlevend *imperial Russia*, dat streeft naar het herkrijgen van *neighboring territories*. *We have reason to fear a new nightmare of the dark in Europe if reform fails and reaction sets in.*

⁵ Hierbij wordt verwezen naar uitspraken van de Russische minister van buitenlandse zaken Kozyrev (*Guardian* 28.1.94; *Int. Herald Trib.* 2 en 16.2.94).

⁶ Deze gedachte is ook te vinden in het editoriaal „Poisoner and appeaser” (*Times* 3.2.94).

⁷ Zie bv. ook hier de uitspraken van minister Kozyrev (*Fin. Times* 19.1.94) en van de voorm. Finse ambassadeur bij de VN, Jacobson (*Int. Herald Trib.* 27.1.94). Verder het editoriaal over o.m. het bezoek van minister Hurd (GB) aan Riga (*Times* 14.2.94).

⁸ O.a. de Poolse minister van buitenlandse zaken Olechowski sprak deze zorg uit (*Int. Herald Trib.* 13.12.93). Minister van defensie Rifkind (GB) constateerde in Rusland, ook bij de Jeltsin-aanhangers: *a disturbing reluctance to accept the end of the Russian Empire* (*Guardian* 15.12.93).

⁹ Dat deze veronderstelde mogelijkheden niet onrealistisch zijn

Van groot belang hierbij zijn de zich aftekenende verschuivingen in de politieke stromingen in een aantal landen, met name in Duitsland.¹⁰ Een opkomende „nieuw-rechtse” beweging, een intellectuele variant van het rechts-radicalisme, kan een gevaar gaan inhouden voor het huidige politieke systeem. Er zijn banden met vergelijkbare stromingen in o.m. Frankrijk, maar er is ook verwantschap met de rechtse beweging in Oostenrijk en met de partij van Zjirinovski.

Hierbij speelt ook de onderlinge tegenstelling tussen West-Duitsland en de vroegere DDR een rol. Deze tegenstelling zal, niettegenstaande de hoge prioriteit van de Duitse regering voor het probleem, lang blijven bestaan. Radicale stromingen krijgen in de voormalige DDR gemakkelijker voet aan de grond dan in het Westen.

Dit alles kan ertoe leiden dat Duitsland instabiel wordt, hetgeen de situatie in West-Europa grondig zou beïnvloeden. Ook zou Duitsland zich meer op het Oosten kunnen gaan richten en zich van het Westen afwenden. Dit zijn zeker geen onwaarschijnlijke ontwikkelingen. Voor West-Europa betekenen ze vermoedelijk renationalisatie, een uiterst somber perspectief.

Lange reactietijden

In de 17e eeuw waren de levertijden voor militaire uitrusting, naar huidige maatstaven, ongekend kort. Staten konden heel snel militaire maatregelen nemen teneinde politieke beslissingen tot uitvoering te brengen. De complete uitrusting voor een strijdmacht van 10.000 man, inbegrepen het benodigde buskruit en de lonten, de harnassen en stormhoeden, enz., werd door de Nederlandse Republiek, de belangrijkste wapenproducent uit die tijd, binnen een maand geleverd.

Tot in de 20e eeuw was het voor staten met een veelzijdige industriële basis mogelijk in betrekkelijk korte tijd een militaire capaciteit op te bouwen die correspondeerde met de politieke koers waartoe werd besloten. Zo werd het leger van de Verenigde Staten in 1940, vanuit een kleine kern, uitgebreid

¹⁰ Zie hiervoor ook het recent verschenen boek van R. van den Brink „De internationale van de haat, extreem-rechts in West-Europa”, en het nieuwe boek van J.H. Brinks „De rechterflank van Duitsland”.

¹¹ In 1939 waren de plannen voor de industriële mobilisatie nog herzien en aangepast. Centrale leiding ging uit van de *War Resources Board*, met grote bevoegdheden en rechtstreeks ressorterend onder

tot een strijdmacht die in 1944 en 1945 zowel Duitsland als Japan op de knieën bracht.¹¹

Dit alles is nu, met een complexe militaire organisatie en een sterk gewijzigde industrie, niet meer mogelijk. De militaire organisatie en de werkwijzen zijn ingewikkelder geworden. Er zijn meer kennis en ervaring nodig, speciaal in de hogere staven; de opleiding van de eenheden vergt meer tijd en is afhankelijk geworden van geavanceerd opleidingsmateriaal. Vooral echter is de militaire uitrusting van de krijgsmacht veelzijdiger en ingewikkelder geworden. Voor een pantserinfanteriebataljon zijn al zo'n 300 verschillende uitrustingsstukken nodig, waarvan veel met complexe samenstelling.

Buiten de VS en Rusland is er geen enkel land dat nu nog zelf de volledige uitrusting voor zijn strijdkrachten kan produceren. Men is onderling afhankelijk geworden.

Het ontwikkelen van nieuwe uitrusting vergt daarbij, ook in de VS, voor de meer complexe materieelsoorten, zoals tanks en raketssystemen, al gauw zo'n 15 jaar. Ook het opzetten van een (extra) productiecapaciteit voor reeds bestaand en uitontwikeld materieel kost dan al 5 à 10 jaar. Als in de Verenigde Staten bv. de tankproductiecapaciteit, die nu een lage output heeft, zou moeten worden uitgebreid door het opzetten van een tweede productielijn, is een voorbereiding van ca. 8 jaar nodig alvorens de eerste tanks worden afgeleverd.

De nationale Europese bewapeningsindustrieën zijn niet alleen afhankelijk van toelevering door andere landen, en hebben een beperkt assortiment, ze hebben ook lage productieaantallen. Hoewel nu nog door drie Europese landen tanks kunnen worden geproduceerd is de maximale output per lijn betrekkelijk gering. In de VS liggen de productieaantallen niet veel hoger.

De Russische bewapeningsindustrie daarentegen had een capaciteit die in aantallen de gezamenlijke capaciteit van de Europese landen en de VS ruimschoots overschreed. Er worden nog steeds tanks geproduceerd, alhoewel in geringere aantallen. De capaciteit voor uitbreiding is echter aanwezig.

Het voorgaande houdt in dat er voor de Westerse

de President: *Authorized to enforce in name of the President all measures to control or coordinate the economic activities of the nation in the interest of winning the war.* Alles viel hieronder: toewijzing van grondstoffen, kwalitatieve- en kwantitatieve-productie-eisen van staalsoorten en autobanden tot complete uitrustingsstukken en van timmerhout tot kazernebouw.

landen een zeer lange aanlooptijd nodig is bij het uitbreiden van het aantal mobilisabele of parate gevechtseenheden. Het substantieel uitbreiden van de sterkte van de strijdkrachten kost minimaal 10 jaar, maar voor bepaalde elementen aanzienlijk langer. Voor het strategische denken heeft dat twee belangrijke gevolgen. Een bewapeningsachterstand t.o.v. een mogendheid die zich tot een potentiële vijand zou kunnen ontwikkelen, is slechts op lange termijn, na een periode van 10 à 20 jaar, weer in te lopen. Ten tweede betekent het, dat in een zich aftekenend conflict de partij met agressieve politiek-militaire doelstellingen in een zo vroeg mogelijk stadium gebruik zal maken van het militaire overwicht. Hierdoor ontloopt zij de kans in een ongewenste bewapeningswedloop verzeild te raken.

Besluit

Mogelijke ontwikkelingen en de invloeden op de defensieplanning, zoals hiervoor globaal aangegeven, zullen in het bondgenootschap verder moeten worden uitgewerkt, geanalyseerd, gekwantificeerd en in een tijdpad geplaatst. Parallel hieraan moet worden gezien hoe, door politieke en militaire maatregelen, kan worden voorkomen dat situaties zich ongunstig ontwikkelen.

Dit zijn analyses die door de internationale militaire staf van de NAVO moeten worden opgesteld. Expertise vanuit de lid-staten moet worden ingebracht, waarbij echter moet worden gewaakt voor vertroebeling van de analyse door toetsing op nationale haalbaarheid.

Vervolgens moet dan de militaire organisatie, qua omvang en middelen, in overeenstemming worden gebracht met de noodzakelijk geachte maatregelen om de ontwikkelingen in een gunstige richting te sturen. De laatste stap is dan het overleg met de bondgenoten over wie wat en wanneer bijdraagt aan de noodzakelijke militaire capaciteit.

Met het oog op de ontwikkelingen in Midden- en Oost-Europa, is bij dit alles spoed geboden. Bepaalde maatregelen hadden al moeten zijn genomen.

Ten slotte: hoewel de bovenstaande analyses en maatregelen een hoge prioriteit moeten krijgen is dat niet het enige probleem dat om een gestructureerde analyse en aanpak vraagt. Mogelijke verdere ontwikkelingen in de Balkan kunnen ook bedreigend voor het bondgenootschap worden. Maar ook buiten Europa zijn er ontwikkelingen die met vitale belangen van het Westen kunnen gaan botsen.

DRINGEND VERZOEK AAN AUTEURS

Steeds vaker bereiken de redactie bijdragen, getypt m.b.v. een tekstverwerker. Helaas wordt daarbij veelvuldig verzuimd rekening te houden met de noodzaak de tekst te typen met *anderhalve of dubbele regelafstand*. Derhalve hierbij het dringende verzoek aan auteurs, hun manuscript te verzorgen volgens de „Regels voor kopijverzorging”, die op gezette tijden achterin de Militaire Spectator worden afgedrukt (zie het recente aprilnummer). Auteurs wordt verzocht bij hun manuscript - zo mogelijk - de *diskette* aan te leveren: Word-Perfect 5.1 (DOS). (NB. Alinea's eindloos typen; slechts ter afsluiting een HARDE RETURN geven, evenals voor een witregel. Geen speciale codes en lay-outelementen invoeren.)

Helaas worden ook nog regelmatig *illustraties* ingezonden die niet of nauwelijks geschikt zijn voor verkleining en reproductie. Ook in dit verband wordt met nadruk verwezen naar evengenoemde Regels, punt 2. Computertekeningen zijn slechts bruikbaar indien vervaardigd m.b.v. een speciaal tekenprogramma.

REDACTIE

P.W. Strik en G.D.Th. Keuning

resp. brigade-generaal en kolonel der infanterie

Het US Army War College

Gaarne voldoen wij aan het verzoek van de redactie een indruk te geven van onze ervaringen van de opleidingen aan het United States Army War College (USAWC) in 1991 en 1993. Na deze inleiding behandelen wij achtereenvolgens: de geschiedenis van het US Army War College, de opdracht van het USAWC, de werkwijze en het cursusprogramma. Helaas moeten wij ons beperkingen opleggen in de schat aan ervaringen die zo'n studie oplevert.

Geschiedenis

Het USAWC is in 1901 opgericht door minister van defensie Elihu Root. Het optreden kort te voren tegen de Spaanse bezittingen als de Filippijnen en het eiland Cuba was dan wel succesvol afgesloten, maar de planning en de uitvoering van deze campagnes waren omgeven geweest met dermate grote tekortkomingen, dat Root een wetenschappelijker vorming van officieren noodzakelijk achtte. Terzelfder tijd probeerde hij ook een generale staf te formeren naar Duits voorbeeld, maar het idee van een kleine elitaire afgescheiden groep verder opgeleide officieren sloeg in het Amerika van die tijd absoluut niet aan. Het War College wel. Root gaf de volgende verklaring voor zijn handelen.

Not to promote war, but to preserve peace by intelligent and adequate preparation to repel aggression...

Het War College kreeg de volgende opdracht.

To study and confer on the great problems of national defense, of military science, and of responsible command.

To study en to confer zijn sedertdien basiselementen gebleven. Alleen gedurende de Eerste en de Tweede Wereldoorlog waren de cursussen opgeschort. Na een voorzichtig begin (16 afstuderenden in 1905) werden de aantallen verhoogd: via 100 af-

studerenden in 1940 tot 288 in 1993. Ook werden, vanaf 1905, vertegenwoordigers van andere krijgsmachtdelen opgeleid; burgers in overheidsdienst volgden vanaf 1952 en in 1978 werd de eerste vertegenwoordiger van een buitenlands leger toegelaten. In 1993 was het aantal buitenlanders gestegen tot 34.

Het USAWC is dus wat ouder dan onze Hogere Defensie Leergangen. Het vervult ook niet dezelfde functie, omdat overeenkomstige delen bij ons soms al bij de Hogere Vorming worden onderwezen.

Behalve het USAWC hebben ook de andere krijgsmachtdelen hun tertiaire opleiding. Voorts zijn er in Washington nog het *Industrial College for the Armed Forces (ICAF)* en het *National War College*. Zoals het USAWC bij zijn instructeurs en studenten vertegenwoordigers heeft van de andere krijgsmachtdelen (inbegrepen het Marine Corps), zo is er ook uitwisseling naar de andere Colleges.

Opdracht

Het USAWC heeft nu als opdracht:

- 1. Prepare selected military officers and civilians for senior leadership responsibilities in a strategic environment during peace and war.*
- 2. Study the role of landpower, as part of a joint (twee of meer krijgsmachtdelen), unified (CINCs) or combined (met krijgsmachten van andere landen) force, in support of the U.S. national military strategy.*

Uitwerking opdracht

Hieruit selecteert het USAWC de volgende taken.

- 1. Provide the Army and the Nation with senior leaders who:
– understand the role of a military officer in a democratic society;*

ACADEMIC DAYS	TERM I				TERM II		TERM III	
	5	12	18	22	23	38	5	1
COURSES	COURSE 1	COURSE 2	COURSE 3	COURSE 4	CAPSTONE EXERCISE			
TITLE	STRATEGIC LEADERSHIP	WAR, NATIONAL POLICY STRATEGY	NATIONAL MILITARY REQUIREMENTS CAPABILITIES	IMPLEMENTING NATIONAL MILITARY STRATEGY	NATIONAL & THEATRE STRATEGY EXERCISE	ADVANCED COURSES PROGRAM	ADVANCED COURSES PROGRAM	
MAJOR TOPICS	<ul style="list-style-type: none"> INDIVIDUAL & GROUP ASSESSMENTS ETHICS & PROFESSIONAL VALUES SENIOR LEADERSHIP & COMMAND STRATEGIC VISION TOTAL ARMY QUALITY 	<ul style="list-style-type: none"> WAR & THE NATIONAL SECURITY ENVIRONMENT NATIONAL SECURITY POLICY & PROCESS STRATEGY DEVELOPMENT & ASSESSMENT; CONCEPTS & ISSUES NATIONAL & MILITARY STRATEGY 	<ul style="list-style-type: none"> DEFENSE PLANNING & RESOURCING PROVIDING MILITARY CAPABILITIES RISK ASSESSMENT FORCE INTEGRATION 	<ul style="list-style-type: none"> STRATEGIC PLANNING CAMPAIGN PLANNING JOINT FORCES & DOCTRINE JOINT/UNDESIGNED WARFARE 	<ul style="list-style-type: none"> STRATEGY FORMULATION FORCE PLANNING RISK ASSESSMENT REGIONAL & LOW INTENSITY CONFLICT 	<ul style="list-style-type: none"> NATIONAL SECURITY POLICY & STRATEGY MILITARY STRATEGY, DOCTRINE, OPERATIONS, PLANNING, & WAR GAMING RAISING, EQUIPPING, & SUSTAINING AN ARMY COMMAND & LEADERSHIP 	<ul style="list-style-type: none"> NATIONAL SECURITY POLICY & STRATEGY INTERNATIONAL SECURITY ISSUES MILITARY STRATEGY, DOCTRINE OPERATIONS, PLANNING, & WAR GAMING RAISING, EQUIPPING, & SUSTAINING AN ARMY COMMAND & LEADERSHIP 	
OTHER KEY ACADEMIC EVENTS	<p>ORIENTATION</p> <p>MILITARY STUDIES PROGRAM</p> <p>SEP</p> <p>NOV</p> <p>ADVANCED WARFIGHTING STUDIES PROGRAM (AWSP)</p> <p>FEB</p> <p>AUG</p> <p>SPECIAL PROGRAMS</p> <p>COMPLEMENTARY PROGRAMS</p> <p>AUG</p> <p>MAY</p> <p>MAY</p> <p>APR</p> <p>AWSP</p> <p>JUN</p>							

Afb. 1 „Curriculum”

– can advise on the use of force to achieve national objectives and interests;

– know how to develop and use military forces as a means to political ends;

– can competently plan and fight unified, joint, and/or combined forces at theater level.

2. Participate in development of joint and Army concepts and doctrine at the national and theater levels.

3. Conduct innovative, thorough analyses of strategic issues relating to national security.

Om de uitwerking van deze opdracht in het juiste licht te zien, moet men begrijpen dat de (Amerikaanse) cursisten op dit punt juist aan het einde van hun „uitvoerende” periode zijn. Velen zijn net bataljonscommandant geweest. Tot dan toe zijn zij tewerkgesteld geweest in een zeer competitieve omgeving, waar zij als individu eruit moesten springen. Alleen de besten (ca. 10%) worden voor het (USA)WC aangewezen. Daar worden zij, vaak voor het eerst, geconfronteerd met de noodzaak tot samenwerken in teamverband, met niet-militairen (Pentagon), met andere krijgsmachtdelen (*joint commands*) en met militairen van andere nationaliteiten. De arbeidsomgeving wordt door het War College gekarakteriseerd met VUCA: *volatile, uncertain, complex and ambiguous*. Men moet, samen met anderen, tot oordelen/adviezen komen zonder alle aspecten te kennen.

Werkwijze

De studenten worden opgedeeld in *seminar groups* van 16 man. Elk seminar heeft een burger, een vertegenwoordiger van de luchtmacht, van de marine of het Marine Corps, en twee buitenlanders van uiteenlopende achtergrond. De overige landmacht-cursisten zijn afkomstig van de onderscheiden wapens en dienstvakken (zijn er meer van één wapen, dan

Indeling van de cursus en duur van de onderdelen

1. Orientation	ca. 1 week
2. Course 1, Strategic leadership	ca. 2 weken
3. Course 2, War, national policy & strategy	ca. 8 weken
4. Course 3, National military requirements and capabilities	ca. 4 weken
5. Course 4, Implementing national military strategy	ca. 4 weken
6. Electives (keuzevakken)	ca. 16 weken
7. Capstone exercise (het geleerde in praktijk brengen)	ca. 5 weken
8. National security seminar week	ca. 1 week

hebben ze een totaal verschillende achtergrond, bv. een pantserinfanterist en een commando). Niet vergeten moet worden dat de Amerikanen wat meer variëteiten (*Military occupational service*) hebben dan wij, zoals *Military intelligence*, *Aviator* e.d. Zo mogelijk is er in elke seminar group een vrouw. Bovendien zijn er vertegenwoordigers van de *National Guard*, alsmede van de *Reserve Component*. Elke seminar group kent vier *faculty instructors* van uiteenlopende achtergrond, waarover straks meer.

Het officiële programma begint om 8.30 uur met een eerste cyclus, tot 11.30 uur. Velen is dat niet vroeg genoeg. Een gezamenlijk ontbijt staat regelmatig op het programma en anderen hebben dan al een uurtje in de sportzaal doorgebracht. Om 13.00 uur start de tweede lescyclus, tot 16.00 uur, die overigens ook met syndicaats- of zelfstudieopdrachten kan zijn gevuld. Omdat de lunchpauze toch wel lang is, kan de tijd worden gevuld met het bijwonen van een *noontime lecture* of bv. gewoon hardlopen.

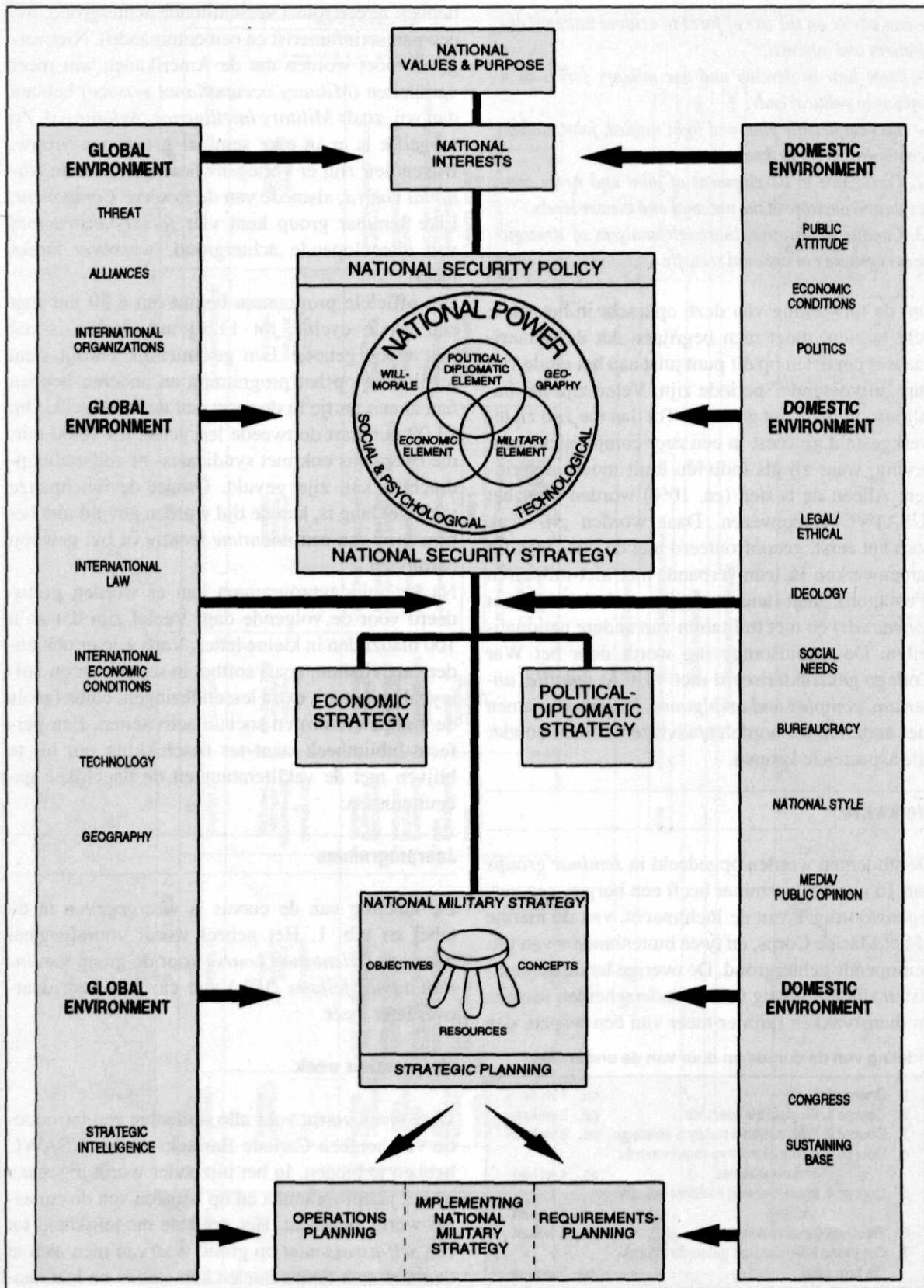
Na het middagprogramma kan er worden gestudeerd voor de volgende dag. Veelal zijn dat zo'n 100 bladzijden in kleine letter. Vaak zijn er ook andere activiteiten, zoals softbal in september en volleybal in januari, extra lessen/lezingen, clubs (zoals de computerclub) en sociale activiteiten. Een perfecte bibliotheek staat ter beschikking om bij te blijven met de vakliteratuur en de dagelijkse gebeurtenissen.

Jaarprogramma

De indeling van de cursus is weergegeven in de tabel en afb. 1. Het geheel wordt voorafgegaan door een *Orientation course* voor de groep van *international fellows* (IF's) van ca. 3 weken; daarover later meer.

Orientation week

Deze week vormt voor alle studenten een introductie van hetgeen Carlisle Barracks en het USAWC hebben te bieden. In het bijzonder wordt ingegaan op het jaarprogramma en op hetgeen van de cursisten wordt verwacht. Het geeft de mogelijkheid tot een *self-assessment* op grond waarvan men zich al dan niet ambitieuze doelen kan stellen en kan aangeven hoe men daaraan inhoud wil geven. Deze

Afb. 2 Course 2

doelstellingen slaan op een ieder als militair, als lid van een familie en als persoon. Zo kan men zich wensen specialist te worden m.b.t. Clausewitz, op de computer of gewoon proberen de eigen kinderen (weer) te leren kennen.

Hoe dan ook, de inspanningen en prestaties worden gedurende het jaar regelmatig teruggekoppeld op de eerste voornemens. Zoals blijkt kan men e.e.a. ruim uitleggen. Stoppen met roken of het verwerpen van een betere lichamelijke conditie, alles behoort tot de mogelijkheden. Cursussen zijn er volop. Diverse psychologische en fysieke tests worden aangeboden om te zien waar men staat. Tot de eerste groep behoort de *Myers-Brigg Type Indicator* test (MBTI), waarover de ontwikkelaar, Otto Kroeger, een zeer onderhoudende inleiding geeft. De fysieke tests zijn zeer uitgebreid. Een onderdompeling om het vetgehalte te bepalen, alsmede een lopende band onder steeds stijgende hoek om de zuurstofopname te meten, behoren hiertoe. In april kan men de tests herhalen om de vooruitgang te controleren.

Het is niet alleen de militair die deze tests doet. Zij zijn ook opgesteld voor de partner, en ook de kinderen kunnen de MBTI doen. Dit om aan te geven dat men zich bij de USAWC terdege rekenschap ervan geeft dat de cursus een gezinsaanleggenheid moet kunnen zijn. Ook daarover straks meer.

Course 1, Strategic leadership

Dit deel concentreert zich op de eisen die men moet kunnen stellen aan het leiderschap en de leider op het strategische niveau. De huidige doctrine wordt behandeld en daarna getoetst aan ethische beginselen. Diverse *case*-studies worden behandeld, waarna wordt ingegaan op de karakters van enkele grote militaire leiders. Historisch slechte voorbeelden zijn o.m. het My Lai-incident, het fenomeen *body-counting* (er werden volgens de rapportages meer Vietcong-strijders gedood dan er inwoners waren) en het wapengebruik van de luchtmacht in Vietnam (men mocht vuren als men werd beschoten; in de praktijk werd dat: als men vond dat men zou kunnen zijn beschoten). Voorbeelden van historische militaire leiders die worden behandeld, zijn onder meer Eisenhower, Marshall en Patton, maar men heeft geen moeite ook het leiderschap te analyseren van bv. Montgomery, Rommel, Zjoekov en Dzjengis Khan.

Na dit deel moet men zich een beeld hebben gevormd van wat anderen mogen verwachten wanneer op strategisch niveau wordt geopereerd, wat de bijdrage als strategisch leider in een democratie moet zijn, hoe hij het normbesef intact moet laten, en hoe hij moet opereren in de al eerder genoemde VUCA-omgeving.

Course 2, War, national policy and strategy

Course 2 (zie ook afb. 2) begint met de bezinning op het fenomeen oorlog. Vooral Clausewitz krijgt de nodige aandacht. Het tempo ligt echter nogal hoog, hetgeen enigszins ten koste gaat van de diepgang. Vervolgens wordt aandacht geschonken aan de omgeving waarin de overheid functioneert. Voor Amerika spelen hier veel onderwerpen een rol: *National Health Service*, het *educational system*, de armoede, de opkomst van de minderheden, drugs, de economische wedijver met Japan en de EG, en niet minder de veranderende militaire dreiging: het ontbonden Warschau-Pact, de veelheid aan initiatieven op het gebied van wapenbeheersing en verhoging van de veiligheid en ten slotte de proliferatie van kernwapens en chemische middelen.

In deze omgeving is de *National Security Council* geëvolueerd en zijn, na de Vietnam-oorlog, ook de taken en bevoegdheden van de militaire top opnieuw gedefinieerd (de *Goldwater-Nichols Act*). Kissinger heeft daarbij beginselen neergelegd aan de hand waarvan kan worden beoordeeld of een oorlog gerechtvaardigd is. Vanuit het internationale politieke systeem en de rol van macht (*power*) daarin, komt men – via het proces waarbij het nationale veiligheidsbeleid wordt geformuleerd – bij het aandeel dat de strategie moet hebben om de in het veiligheidsbeleid neergelegde visie te verwezenlijken. Van hieruit is het nog een kleine stap naar de militaire strategie, hoe die was, hoe die is geëvolueerd en hoe ze in de toekomst eruit zou kunnen zien.

Course 3, National military requirements and capabilities

In course 3 wordt, met als centraal thema *reshaping a quality army*, de samenhang behandeld tussen het *Joint Strategic Planning System (JSPS)*, het *Joint Operational Planning and Execution System (JOPES)* en de *Defence and Services Planning*

(met name natuurlijk voor de landmacht) in de vorm van PPB(E)S, het *Planning, Programming and Budgetting (and Execution) System*. Verbindingen worden gelegd tussen de *National Command Authorities (NCA)*, de voorzitter van de Verenigde Chefs van Staven (CJCS) en de *Commanders in Chief (CINCs) of the Unified and Specified Commands* (neergelegd bij één krijgsmachtdeel).

Verder komen aspecten aan de orde als legervorming, het materieelaanschaffingsproces, het opleiden en uitrusten van eenheden, financiering, mobilisatie, e.d. Ten slotte wordt aandacht besteed aan de *zg. force integration*: hoe van het geheel meer te maken dan de som der delen.*

Course 4, Implementing national military strategy

Tijdens deze course wordt de vertaalslag gemaakt van de *national military strategy* via de *theater strategy* (CINCs) naar de planning en uitvoering van *campaign plans* (zie afb. 3). De nadruk ligt m.n. bij *joint/combined warfare*. Een aantal campagnes wordt geanalyseerd en veel aandacht wordt besteed aan de organisaties en mogelijkheden van de marine, mariniers, luchtmacht en *special operation forces*. Het geheel wordt afgesloten met een oefening op de kaart.

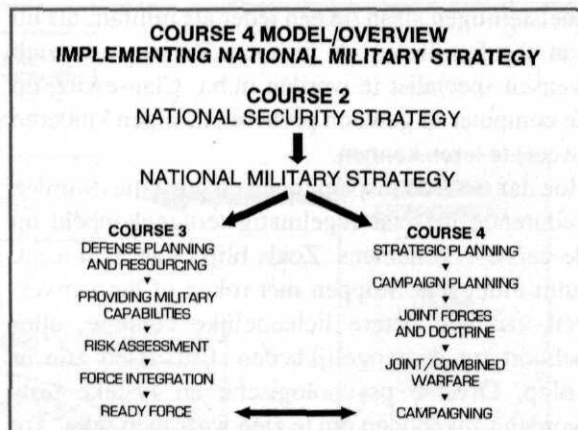
Keuzevakken

Na course 4 worden keuzevakken gedoceerd. Al naar gelang iemands interesse kunnen voortgezette studies worden verricht in ca. 60 onderwerpen, te verdelen in de volgende groepen.

- Nationale veiligheidspolitiek en strategie.
- Studies naar veiligheidsvraagstukken in regio's (de IF's zijn gehouden aan hun eigen regio en geven daarin ook les).
- Militaire strategie, doctrine, operaties, planning en *wargaming*.
- Vormen, uitrusten en onderhouden van het leger.
- Commandovoering en leiderschap.

De lessen worden gegeven in twee perioden van ca. 8 weken, waarbij men in de eerste periode (naast de regio) drie onderwerpen en in de tweede periode

* Met het oog op de aard van de inhoud volgen de international fellows vaak een parallelprogramma, ontdaan van gevoelige informatie.

Afb. 3 Course 4

vier onderwerpen kiest. De keuze is groot genoeg en wil men iets anders nastreven, dan is ook daarvoor ruimte.

Capstone exercise

Tussen de twee perioden van keuzevakken wordt een oefening gehouden, waarin alle geleerde elementen zijn verweven. Deze oefening is toegespitst op de actuele situatie. De omgevingsinvloeden worden vastgesteld, op grond waarvan politieke prioriteiten worden bepaald. Daaraan wordt dan weer een militaire strategie ontleend en wordt een krijgsmacht opgebouwd die – rekening houdend met het beschikbare budget – deze strategie moet uitvoeren. Uiteindelijk wordt dan in allerlei scenario's, die in de hele wereld spelen, beproefd of en hoe men met deze beperkingen uit de voeten kan. Joegoslavië ontbrak niet, evenmin als de Golf, Korea, Bolivia, Panama en Cuba.

National security seminar week

Deze week is een van de betere vondsten. Ca. 150 burgers worden uitgenodigd dit *seminar* bij te wonen. Zij betalen alleen de reiskosten. De voorwaarden voor deelneming zijn dat zij niet in overheidssdienst werken en dat zij „interessant” zijn. Dat laatste mag breed worden uitgelegd: van assistent van een volksvertegenwoordiger, via bankdirecteur en hoofd van een *highschool*, tot directeur van een elektriciteitsfirma of orkest toe. Gedurende deze week worden top-sprekers uitgenodigd (bv. gen Powell). Na de lezing worden de zaken per seminar besproken. De cursisten hebben dan al een jaartje met dat bijltje gehakt en zien zo collectief

kans diepe indruk te maken op het aanwezige civiele deel van de samenleving. Zo ontstaat dan weer een groep burgers die lokaal of in hun staat reclame maken voor het leger.

Parallele programma's

Aan sommige delen van het programma worden gast-cursisten toegevoegd. Zo worden delen samen gevolgd met *senior reserve component officers*: reserve-officieren op kolonels- en opperofficiers-niveau die uit roeping, en omdat ze het zich kunnen permitteren, vaak meer dan de helft van hun werktijd aan de militaire functie wijden.

Er zijn echter ook aanvullende programma's. Zo is elke cursist gehouden een studie te schrijven in het kader van het *Military studies program*. Ook hier is er een brede keuze in onderwerpen. Voorts kan men zelf voorstellen indienen. Zo kan men in het kader van geschiedkundige vastlegging gepensioneerde opperofficieren een interview afnemen om vast te stellen welke de *issues* waren in een bepaalde periode en welke invloed daarop is uitgeoefend. Men kan ook onderzoek doen naar de economische en sociale gevolgen van het sluiten van een militaire installatie voor een lokale gemeenschap of een hernieuwing van het Anzus-pact voortaan. Zolang er maar raakvlakken zijn van veiligheidspolitieke of militaire aard.

Voorts kan men deelnemen aan het *Advanced Warfighter Studies Program*, waarin een aantal operaties wordt bestudeerd (Malakka, Overlord, Koersk, Korea, Vietnam, Falklands, Desert Shield/Storm, Panama, Grenada, Sicilië, Noorwegen) met telkens het accent op *center(s) of gravity*, *culminating point* en *lines of employment*, alsmede op het *joint* en *combined* optreden.

Bovendien zijn er, eveneens op basis van vrijwilligheid, cursussen te over in onderwerpen als:

automation for executives; television communications workshops; military family program; executive stress management; effective writing; military history program; health and fitness; athletics.

Sommigen is dit nog niet genoeg. Om verder te komen in de Amerikaanse militaire wereld moet men ook graden hebben gehaald aan civiele onderwijsinstellingen. Zij die vinden dat ze hierin nalatig zijn geweest, krijgen de kans hun *Master's in Public Administration* te behalen aan de Pennsylvania

State University in Harrisburg. Als men daartoe besluit, kiest men voor een jaar van uitsluitend studie; ruimte voor andere activiteiten is er dan nauwelijks.

Door het hele lesplan heen zijn er nog speciale lezingen op aanwijzing van de commandant van het War College. Onderwerpen waren o.m. *strategic vision, the role of the Department of Defense Forces in the war on drugs, Post-CFE Europe* en *Arms control*.

Discussie

Het leven veronderstelt het doen van keuzen. Zeker is dat ook hier van toepassing. Hoe die keuzen ook uitvallen, al naar gelang de persoonlijke achtergrond, behoefte en/of interesse, zeker is dat er voor een ieder voldoende mogelijkheden zijn voor verdere persoonlijke ontwikkeling, of men nu legeraalmoezenier is, of in dienst van de Nationale Garde van zijn eigen Staat. En wat men ook aan profijt uit het programma trekt, steeds is er een gemeenschappelijke basis waardoor kennis van oorzaak en samenhang in defensievraagstukken wordt gegarandeerd en voorts dat een bepaald werk- en denkniveau kan worden bereikt.

Natuurlijk wordt niet in alles een maximaal rendement behaald. Sommige cursussen worden als het ware door de gebeurtenissen opgejaagd (Golf-oorlog, CVSE, Duitse eenwording, Maastricht, reducties bij Defensie), waardoor ook de instructeurs voortdurend worden gedwongen alert te blijven. Toen de commandant werd gevraagd of het programma niet aan de actuele ontwikkelingen moest worden aangepast, kon hij dat evenwel met het grootste gelijk ontkennen, omdat het hem immers meer gaat om de samenhang van de gebeurtenissen en hun invloed op de toekomstige besluitvorming, dan om de gebeurtenissen zelf. Niet altijd werd de juiste diepte bereikt en soms konden instructeurs niet voldoende selecteren in de aangedragen leesstof. Dat neemt niet weg dat men toch kans zag om honderden cursisten verder te vormen, terwijl men als instituut het karakter van denktank kon blijven garanderen.

International Fellow Program (IFP)

Twintig *seminar groups* met elk twee IF's maken de aanwezigheid van 40 buitenlanders mogelijk.

De commandant van de school doet daarover een voorstel aan de *Chief of Staff of the Army*. Daar wordt uiteindelijk beslist. De doelstellingen van het IFP zijn:

- de Amerikaanse cursisten confronteren met niet-Amerikaanse opvattingen op militair en cultureel gebied, opdat zij beter voorbereid en met meer begrip kunnen deelnemen aan *combined operations* en oefeningen en voorts ook doeltreffender in internationale staven kunnen werken;
- geselecteerde buitenlandse militairen laten kennis nemen van de Amerikaanse opleiding en - in breder verband - van de Amerikaanse militaire cultuur en die van de samenleving als geheel.

De IF's worden zodanig geworven dat ze alle werelddelen evenredig vertegenwoordigen. Voorts is een aantal landen, op basis van buitenlands beleid, uitgenodigd elk jaar een vertegenwoordiger te zenden. In totaal zijn dat 23 landen waaronder Canada en Mexico, als burens; Brazilië, Noorwegen (NAVO-noordflank), het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Duitsland, Griekenland en Turkije (ter voorkoming van strubbelingen); Israël en Egypte (ter bestending van de relaties); India en Pakistan, Thailand... Sommige van die landen zien, o.m. op grond van de omvang van hun leger, geen kans elk jaar aan deze uitnodiging gevolg te geven. Voorts zijn er landen die met zekere regelmaat of incidenteel kandidaten sturen. Zo waren in het academisch jaar 1991 Boeroendi en Jemen en in 1993 Rusland en Oekraïne voor het eerst aanwezig. In beginsel moeten deze landen de VS ten minste een neutraal hart toedragen. Zij hoeven niet per se een stabiel land te vertegenwoordigen. Zolang een land de VS niet vijandig gezind is en het een interessante vertegenwoordiger is van een bepaald deel van de wereld, is het welkom.

Aan de cursus hangt een prijskaartje. Welvarende landen kunnen zich daarbij meer permitteren dan minder draagkrachtige landen. Nederland betaalt een met de NAVO overeengekomen tarief. Landen als Boeroendi en Oekraïne hebben onvoldoende fondsen voor een dergelijke cursus. Zij kunnen de kosten bestrijden uit subsidies die door het *Congress* beschikbaar worden gesteld d.m.v. *Foreign Military Sales (FMS)* of *Military Exchange and Training (MET)*. Deze fondsen kunnen, behalve voor aankoop van Amerikaans militair materieel, worden bestemd voor de uitzending en opleiding

van cursisten, bv. op de *Command and General Staff Course* (Fort Leavenworth) en de *Infantry School* (Fort Benning).

Zoals gezegd wil men vertegenwoordigers van over de hele wereld. De verdeelsleutel van vaste plaatsen staat weliswaar ter discussie, maar toch moet Nederland oppassen voor het beleid eenmaal per twee jaar iemand uit te zenden. Europa mag immers op niet méér rekenen dan circa een vijfde van de beschikbare plaatsen. Daarbij staan de plaatsen van Duitsland, het VK en Frankrijk feitelijk buiten discussie. Noorwegen is (of was ?) van bijzonder belang op de NAVO-noordflank. Evenzeer is dat met Turkije het geval op de zuidflank. Buitendien hebben Spanje, Italië en Griekenland in verband met hun ligging tegenover Arabisch Afrika een bijzonder belang voor de VS. Verder willen ook Zweden, Zwitserland en Oostenrijk regelmatig zijn vertegenwoordigd. Daarbij komt dan nu de bijzondere interesse voor de voormalige WP-landen. Nederland zal derhalve ruim concurrentie ondervinden voor de beschikbare onderwijsplaatsen.

Interessant is ook het verschil in „uitzendfilosofie” tussen de diverse landen. Voor sommige landen (Frankrijk, het VK) is de uitzending een voorbereiding op een vervolgplaatsing op de ambassade of als liaison-officier bij het Tradoc (Fort Monroe/Va). Sommige landen plaatsen hun cursist eerst terug naar het eigen land en zenden hem in een later stadium weer naar Amerika, als de Amerikaanse jaargenoten inmiddels tot hogere verantwoordelijkheden zijn geroepen. Nederland hanteert, als zoveel andere landen, een beleid om veelbelovende officieren uit te zenden naar een buitenlandse krijgsschool of tertiaire opleiding. Andere landen sturen zelfs dubbel uit: eerst naar het CGSC en dan naar het USAWC. Nederland probeert de buitenlandse ervaring te spreiden over zoveel mogelijk officieren.

Daarbij spreekt het de VS aan dat de door Nederland uitgezonden officieren na terugkeer in verantwoordelijke posities worden geplaatst. Zo hangen daar vol trots in de *Hall of Fame* de portretten van de generaals Graaff en Van der Vlis, als vertegenwoordigers van een kleine categorie die nationaal de hoogste positie heeft bereikt. Amerikanen zijn daarvoor bijzonder gevoelig, hetgeen door Nederland kan worden benut om de uitzending van Nederlandse militairen in de toekomst veilig te stellen. De IF's volgen het opleidingsprogramma als cur-

sist. Voorts wordt hen de gelegenheid geboden kennis te maken met de Amerikaanse cultuur in de breedste zin. Het IFP wordt gestuurd vanuit een *International Fellow Office* o.l.v. een kolonel, dat zich bezighoudt met het bereiken van de eerder genoemde doelstellingen. Het gros van de IF's komt met gezin, zodat huisvesting, scholing en sociale activiteiten moeten worden geregeld.

Voorafgaande aan de officiële cursusaanvang vindt er een extra oriëntatie plaats voor alle IF's.

Deze periode (ca. 3 weken) heeft als doel:

- elkaar te leren kennen (de families inbegrepen);
- de faciliteiten van en de werkwijze aan het USAWC en Carlisle Barracks toe te lichten en te demonstreren;
- informatie te geven m.b.t. de Amerikaanse *way of life* (geschiedenis, politieke constellatie, militaire gewoonten).

Men moet zich rekenschap ervan geven dat veel culturen veel meer dan de onze afwijken van de Amerikaanse zeden en gewoonten en dat de beheersing van de Engelse taal – zeker voor gezinsleden – soms nog gebrekkig is, zodat een aanloopperiode gewenst is. Ook tijdens het jaar zijn er activiteiten voor de IF's:

- bij geclassificeerde lezingen worden niet-geclassificeerde parallelprogramma's ontwikkeld;
- er vindt een verdere uitbreiding plaats van de kennisgeving met de militaire en algemene Amerikaanse cultuur.

Elk bezoek heeft een educatief en een ontspannend element. Zo wordt de politiek toegelicht op het niveau van de gemeente/*county* (Carlisle), van de afzonderlijke staat (Pennsylvania) en op het niveau van de federale regering. Voor de geschiedenis worden o.m. bezoeken gebracht aan Philadelphia en de Peninsula (het deel van Virginia, gelegen tussen de Chesapeake Bay en de Atlantische Oceaan: Williamsburg, Yorktown). Verder vinden bezoeken plaats in het kader van de folklore (Amish Country, Halloween) en aan het bedrijfsleven (BMY [thans United Defense] te York, producent van o.m. de M109). Voorts aan militaire eenheden als de Pennsylvania National Guard, West Point, US-Tradoc in Fort Monroe. Ook wordt, d.m.v. een trip naar delen van Centraal- en Zuid-Amerika, het standpunt uiteengezet t.o.v. samenwerking op het gebied van *military assistance* en het militaire aandeel in het bestrijden van drugs (het vervoer naar het grondgebied van de VS). Als deel daarvan werd o.m. een bezoek gebracht aan het *Southern Command* in Panama.

Conclusie

Terugblikkend kunnen wij stellen dat het een interessant en leerzaam jaar is geweest, waarin de doelstellingen van het IFP nadrukkelijk zijn bereikt.

Maar niet alleen voor ons, ook voor onze gezinnen was het een fantastische periode, die wij voor geen goud hadden willen missen.

U bent actief dienend officier van KL of KLu,

maar gaat binnenkort de dienst verlaten.

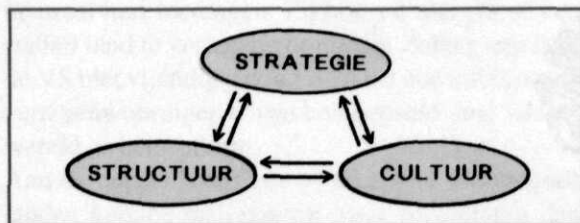
**U wilt echter wèl graag maandelijks de Militaire Spectator blijven ontvangen?
Dat kàn: als lid van de Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap
(contributie f 40,- per jaar; buitenland f 50,-) vindt u hem iedere maand in de bus, en
tevens regelmatig „Mars in Cathedra”.**

Meldt u als lid bij de secretaris: Donkslagen 22, 4823 KE Breda

Veranderen akkoord, maar hoe dan?

In vier artikelen ga ik in op het veranderingsproces dat zich momenteel bij de Koninklijke landmacht voltrekt. Telkens stel ik één afgebakend geheel rond het thema „veranderen” aan de orde. In het eerste artikel (*MS 163*(1994)(4)137) ging het om de vraag waarom de KL niet aan veranderingen ontkomt. Daarvoor zijn volgens mij drie ontwikkelingen elk afzonderlijk – maar zeker in elkaars samenhang – te sterk. Die conclusie trok ik na te zijn ingegaan op de sinds 1989 abrupt gewijzigde internationale politiek-militaire verhoudingen, de maatschappelijke opvattingen over arbeidsmotivatie, en de inmiddels binnen de overheid breed gevestigde gedachten over de wijze van bedrijfsvoering: doelmatigheidsbeheer door kerntakenbudgettering.

In het tweede artikel, gepubliceerd in het mei-nummer (blz. 214), stelde ik de vraag „*Veranderen oké, maar wát dan?*” Voor het antwoord heb ik als analysemodel de drieëenheid van fundamentele veranderingsparameters: strategie, structuur en cultuur, gebruikt (*Jägers/1991*); afb. 1 heb ik in het

Afb. 1 De drieëenheid van fundamentele veranderingsparameters

vorige artikel gebruikt om mijn analyse te ondersteunen. Wanneer één van de drie parameters fors in beweging komt, zoals bij de Koninklijke landmacht de structuurparameter, moeten volgens het model de andere volgen om een harmonieus functionerende organisatie in stand te kunnen houden. Daarmee is wat mij betreft ook de samenhang van alle veranderingen verklaard. Mijn stelling is dat,

waar velen juist een bedreiging zien in het feit dat gelijktijdig „alle tollens los staan”, dat ook als een geruststellend gegeven is te beschouwen; het biedt op zichzelf namelijk hoopvolle vooruitzichten voor het bereiken van een nieuw evenwicht in de noodzakelijke samenhang tussen de drie parameters.

Thans staat centraal: *Veranderen akkoord, maar hoe dan?* Wat is er voor nodig om de noodzakelijke samenhang te bereiken, en biedt de aanpak die de KL heeft gekozen daarvoor perspectief? Hoe bereik je die afstemming, en hoe voorkom je tegelijkertijd suboptimalisatie? Kan de gevolgde aanpak op grond van het analysemodel de toets der kritiek doorstaan, of valt er het nodige te verbeteren? Ik beperk mij in deze bijdrage dus voornamelijk tot de wijze van besturing van het veranderingsproces.

Veranderen akkoord, maar hoe dan?

Voor mij staat vast dat het deze keer niet om een draaiboek van een grote oefening gaat; zoiets waarin voor alle deelnemende eenheden alle events per datumtijdgroep op voorhand zijn voorzien. Daarvoor is het veranderingsproces in zijn totaliteit te complex en te veelomvattend, en daardoor nooit in zijn geheel te plannen. Voorts leert de tijd dat tijdens het proces frequent forse verstoringen optreden, vaak van verstrekkende betekenis zoals extra budgettaire kortingen. Dat betekent dat er voor mij geen normatief antwoord bestaat op de vraag *hoe dan?* Wel wil ik nagaan op welke wijze de landmacht het veranderingsproces aanpakt, en welke amendementen daarop op grond van het eerder gehanteerde analysemodel (afb. 1) zijn te maken. Laat ik beginnen met daarvoor in het perspectief van de tijd de aanpak sinds de Defensienota 1991 te bezien. Ik zal dat doen door de drie veranderingsparameters aan een nadere beschouwing te onderwerpen.

Aanpak sinds de Defensienota 1991

Met de *Verklaring van Londen* (1990) werd al snel duidelijk in welke richting de krijgsmachten van alle NAVO-partners zouden worden aangepast: er werd gekozen voor kwaliteit boven kwantiteit; de kenmerken flexibiliteit, mobiliteit en interoperabiliteit werden de nieuwe kwaliteitseisen. Anno 1994 is de KL ver gevorderd met het formeren van gemechaniseerde, lichte en luchtmobiele eenheden. Ook zijn de voorbereidingen voor 1 GE/NL-legerkorps nagenoeg afgerond. Zo op het eerste gezicht lijkt de landmacht al behoorlijk aan de nieuwe normen te voldoen.

Minder bekend is dat de toenmalige situatie bij de Koninklijke landmacht op zichzelf al aanleiding genoeg gaf om dergelijke strategische keuzes te maken. De afnemende defensiebudgetten en de haast autonome groei van de exploitatiekosten hadden namelijk al een aantal jaren achtereenvolgend tot een substantiële vermindering van de investeringsruimte. Dat betekende dat alleen al om de bestaande capaciteiten ook op langere termijn in stand te houden drastische veranderingen noodzakelijk waren. Het gevolg van zowel de internationale ontwikkelingen als de interne situatie bij de KL was dat vanaf het begin van het veranderingsproces het aanpassen van de *structuur* verreweg de boventoon voerde. Dat werd nog eens versterkt door het begrip herstructurering, dat als het kenmerk van het veranderingsproces was ingezet. Aangezien de aanpassingen op de structuur niet alleen van buitenaf werden ingegeven, bestond er vanaf het begin een groot draagvlak voor een voortvarende aanpak. De KL had er immers ook zelf belang bij; al werd dat slechts door enkelen echt ingezien. De belangstelling voor structuur is los daarvan ook historisch verklaarbaar. Niet voor niets staat de militaire wijze van organiseren aan de wieg van de organisatieler, sterk als militaire organisaties altijd al zijn geweest in organiseren en het bedenken van organisatiestructuren.

Zoals voor de besturing van bijna elk probleem van enige omvang, werd voor de aanpassing van de structuur ook nu gekozen voor de instelling van een „stuurgroep-herstructurering” met daaronder een projectorganisatie. Deze laatste, met een *full-time* projectbureau, kreeg in zeer korte tijd gestalte. Een uiterst solide procesgang werd in korte tijd geïntro-

duceerd en met de belangenverenigingen van het personeel overeengekomen. De medezeggenschap was vanaf de start zorgvuldig geregeld. Interne communicatie kreeg een sterke impuls.

De herstructurering is ingevolge deze opzet vanaf het begin professioneel en sterk centraal gestuurd. Een dergelijke projectmatige aanpak is doorgaans zeer effectief wanneer het om compacte en in korte tijd af te ronden opdrachten gaat (Keuning en Eppink/1990). Ik zie dit mechanisme door de wijze waarop en de frequentie waarmee projectorganisaties in de Koninklijke landmacht worden toegepast evenwel ook als een restant van de matrixstructuur. Alhoewel deze formeel ruim twee jaar geleden werd losgelaten, leeft zij nog steeds. Het getuigt bijna van een tweede natuur om bij het oplossen van iets bijzonders naar een projectorganisatie te grijpen. Op zichzelf overigens een opvallende constatering dat in de staande organisatie kennelijk niet voldoende vermogen zit om het soort kwesties aan te pakken waarvoor nu bijna standaard een project wordt gestart. Wanneer de staande organisatie standaard in betere coördinatiemechanismen voorziet, is al een groot deel van de redenen voor een projectorganisatie weggenomen. Het zou bovendien heel wat papierstromen schelen.

Als antwoord op de toezegging die in de Defensienota 1991 over het beheersen van doelmatigheid was gedaan, verscheen in november 1991 het *Beleidskader Verbetering Bedrijfsvoering* (BVB). De eerste concepten sloegen sterk door op het punt van doelmatigheidsbeheer. Toen de parallel met het *Concept Leiding geven* (1990) werd ingebracht, leidde dat tot een meer geaccepteerde visie. De *strategische* keuze om op deze wijze de bedrijfsvoering te gaan inrichten en op die basis leiding te gaan geven, stond bij de introductie van het memorandum BVB niet voor iedereen onomstotelijk vast. Wel werd ook voor dit onderwerp gekozen voor een „stuurgroep-bedrijfsvoering”, met de vertrouwde projectorganisatie daarachter. Opvallend is dat met het voorstel voor die vorm van begeleiding wel werd ingestemd, maar dat die projectorganisatie nooit volledig is gevuld. In de strijd om de prioriteiten stond ze kennelijk lager ingeschaald. Ook werd de invoering van het BVB uit een oogpunt van werkbelasting aanvankelijk bewust gescheiden gehouden van de herstructurering; de voorzitter van beide stuurgroepen was wel één en dezelfde. Die gescheiden aanpak beperkte zich overigens niet tot

de landmacht: het was een krijgsmacht-breed gegeven.

Eind 1993 werd besloten tot een integrale aanpak van zowel de herstructurering als de invoering van de bedrijfsvoering. Terugkijkend was de tijd daarvoor niet eerder rijp. Dat speelde vooral bij „de mens in de organisatie”: de organisatiecultuur blokkeerde een eerdere acceptatie van een volledig integrale aanpak. Weliswaar werden steeds meer facetten van het veranderingsproces ontdekt, de traditionele neiging was hardnekkig deze verbijzonderd en projectmatig te willen blijven aanpakken. Het jaar 1993 heeft ook in menig ander opzicht voor een doorbraak gezorgd. Met de *Prioriteitennota* (1993) werd immers tot een verdere reductie en de overgang naar een beroepsleger besloten; ook traden verschuivingen op in de taakstelling van de Koninklijke landmacht. Die impulsen hebben voor grote urgentie gezorgd in de aandacht voor de strategie- en de cultuurparameter. Aanvankelijk leidde die stroomversnelling echter tot meer verwarring. Zo memoreer ik de zoekslag naar een verantwoord evenwicht in de aandacht voor crisisbeheersing (CB) en de Algemene verdedigingstaak (AV): recentelijk is de discussie formeel gevoerd en afgesloten. Weliswaar is er tussen CB en AV een groot verschil in waarschijnlijkheid dat op enig moment op de KL een beroep zal worden gedaan, formeel zijn de taken in prioriteiten gelijkwaardig. Daarnaast komen telkens opnieuw niet eerder voorziene consequenties van de overgang naar een beroepsleger boven. Steeds weer blijkt dat de implicaties van de keuzes die in de *Prioriteitennota* zijn gemaakt niet eerder door rationele analyses waren te onderkennen. De KL kwam daardoor gaandeweg tot de ontdekking dat de aandacht naar tot dan toe onderbelichte en deels onbekende beleidsgebieden moest worden verlegd: modern klinkende managementconcepties leken de strohalm om vast te grijpen, al of niet aanbevolen door vele adviesbureaus die als vliegen op de vaak goede stroop afkwamen. Dat doet overigens niets af aan de door de KL vanaf het begin gekozen richting. Extern advies werd alleen ingeroepen waar eigen deskundigheid ontbrak of waar eigen capaciteit niet op het vereiste moment het gewenste produkt kon leveren. Externe deskundigheid als oplosser voor interne conflicten is slechts in zeer beperkte mate ingezet.

Zeker in de beginfase van het veranderingsproces

was sprake van een sterk gefractioneerde aanpak. Naast de twee stuurgroepen voor herstructurering en die voor bedrijfsvoering was er bv. separaat daarvan de reeds in het vorige artikel gememoreerde gedachtenvorming over missie en doelstellingen, de aandacht voor imagoverbetering, de belangstelling voor *public affairs* en KL-huisstijl en het *Beleidsplan Communicatie* dat medio mei 1993 echt tot leven kwam. Zelfs in de structuur zagen wij nooit eerder benoemde functionarissen verschijnen; ik denk aan de projectofficieren Imagoverbetering en KL '98. Misschien door de diversiteit en mogelijk ook de massaliteit van alle veranderingen kwam toch ook op ander gebied meer dan ooit beweging, nl. *cultuurverandering!* Op zichzelf getuigt de aandacht voor de eerdergenoemde onderwerpen al van een omslag in de organisatiecultuur. Wie had bv. gedacht dat de KL, tot voor kort een overwegend introverte organisatie, zoveel extra aandacht aan externe presentatie zou gaan geven? Daarmee is een veelbelovend begin gemaakt. Ook bij cultuurverandering zien wij de bekende projectgroepoplossing. Voorts evenwel heel creatief en vernuftig ook allerlei impulsen om de olievlek „van onderop” haar werk te laten doen. De *workshops* „Anders denken, anders doen”, en met name de groep waarvan de leden elkaar op grond van een advertentie in één van de interne periodieken als veranderaars hebben gevonden: de groep „Anders denken *en* doen”, zijn daarvan voorbeelden. Het typerendste van 1993 vind ik dat er weliswaar enorm veel in beweging was, maar dat de omstandigheden niet garant stonden voor het bereiken van samenhang in de activiteiten. Daarvoor waren er te veel verschillende projectmatig aangestuurde veranderingsprocessen te los van elkaar actief. Als er al sprake was van samenhang, kan slechts een enkeling zich daarvan bewust zijn geweest.

Eind 1993: de kentering

Over de gefractioneerde aanpak van het veranderingsproces nam in de tweede helft van 1993 de onrust toe, met name doordat suboptimalisatie voet aan de grond leek te krijgen. Aangezien de aandacht noodgedwongen ook naar andere zaken dan het veranderingsproces moest uitgaan, bestond daarvoor ook alle ruimte. Vind de weg maar eens in zo'n complex veranderingsproces als tegelijkertijd zoveel tijd wordt opgeslokt door het in stand hou-

den van een omvangrijke crisisbeheersingsoperatie in voormalig Joegoslavië en de voorbereidingen voor de uitzending van nog eens een eenheid van ruim 1200 man. Als min of meer gelijktijdig een fors financieel probleem boven water komt, lijkt het logisch dat niet alle concentratie uitging naar het veranderingsproces. Dat werd wel ingezien, maar een andere weg leek niet voorhanden. Aanvankelijk was men gefocust op het bewaren van de bekende en als uniek beschouwde vaardigheid en kennis. Later veranderde die opvatting, onder druk van de steeds manifester wordende nieuwe werkelijkheid. Het lijkt erop dat juist de sterk toegenomen inspanning in crisisbeheersingsoperaties als een soort smering werkt. Ineens ervaren mensen dat het inderdaad anders moet. Dat „voortschrijdende inzicht” zorgde aan het einde van het jaar voor een versnelling. Toen konden vrij abrupt allerlei losse initiatieven bij elkaar komen. Dat had o.m. de instelling van een overkoepelende Begeleidingsgroep KL '98 (BG KL '98) tot gevolg. Zij nam alle bestaande stuurgroepen en projectorganisaties onder haar hoede, onder gelijktijdige sanering van met name het stuurgroepniveau. Met die bestuurlijke maatregel werd in ieder geval de situatie gecreëerd dat bij de BG KL '98 het overzicht over en inzicht in alle veranderingen zouden kunnen bestaan.

Begeleidingsgroep KL '98

Is met het instellen van de BG KL '98 toch weer bevestigd: „bij problemen terug naar centralisatie”? Dat lijkt zo, maar opzet en werkwijze zijn anders. De begeleidingsgroep adviseert en begeleidt weliswaar centraal door te bewaken dat per organisatie-eenheid veranderingsdoelen worden vastgesteld en dat die in een tijdschema terugkomen (het WAT), tegelijkertijd distantieert zij zich echter van de wijze waarop (het HOE) de vertegenwoordigers van een ressort dat uitvoeren. In dat opzicht neemt zij wel degelijk een belangrijke spelregel in acht uit het inmiddels verschenen *Sturingsconcept BLS* door op hoofdlijnen te sturen en afstand te nemen van de details over de uitvoering. Zelf ziet de begeleidingsgroep de regiefunctie over het veranderingsproces als haar hoofdtaak.

De regiefunctie brengt de BG KL '98 tot uitdrukking in enkele bundels. De belangrijkste zijn: „Bouwen aan de toekomst”, „Het integrale veranderingsproces KL '98” en de overzichten van het project-

bureau herstructurering. De eerste is met name informatief bedoeld, primair ter ondersteuning van commandanten die worden geacht deze informatie verder binnen hun eigen organisatie-eenheid uit te dragen. Lijnmanagers blijven namelijk in eerste instantie verantwoordelijk voor de invoering van veranderingen. In de tweede bundel is getracht de eigenlijke regiefunctie inhoud te geven; hij is bedoeld om de planning en realisatie van alle veranderingen te initiëren en te volgen. De derde serie uitgaven dateert reeds van de start van deze projectorganisatie. In de loop der jaren hebben zij hun communicatieve waarde meer dan bewezen. Toen ik afgelopen februari aan de afronding van dit artikel werkte, waren de eerste twee bundels nog niet gereed. Het grootste probleem was metterdaad inhoud te geven aan de wijze van regisseren; de besluitvorming over de daarvoor te hanteren parameters wees nog niet op een voor iedereen inzichtelijk en handzaam resultaat. De weg werd o.a. gezocht in het 7-S-model (Peters en Waterman/1982). Daarover later meer in dit artikel.

Als ik de activiteiten van de begeleidingsgroep en haar voornemens overzie, is zij toch zeker op de juiste weg om aan belangrijke voorwaarden voor een succesvolle besturing van en het bereiken van samenhang in het veranderingsproces te voldoen. Te meer omdat het veranderingsproces *top-down* wordt benaderd, met het *mission-statement* van de Koninklijke landmacht als richtsnoer. De daaraan gerelateerde exercitie om van het *mission-statement* niveaugebonden doelstellingen en kerntaken af te leiden, zorgt voor de benodigde synergie. Alles staat of valt echter met de discipline van lijnmanagers om met elkaar de veranderingsdoelen binnen het overeengekomen tijdschema ook te realiseren. Het behalen van die veranderingsdoelen is overigens lang niet altijd even eenvoudig. Dat komt ook omdat de eindresultaten soms zeer diffuus zijn en blijven. Probeer maar eens vast te stellen dat op enig moment veranderingsdoelen op het terrein van cultuurverandering inderdaad zijn gehaald. Al met al een uiterst ambitieus programma, omdat het gaat over het opnieuw rangschikken van de fundamenteen waarop de KL is gebouwd. Het lastige is dat, wanneer niet alle delen van dat fundament op dragende grondlagen staan, het bouwwerk op termijn in ieder geval scheurt en mogelijk alsnog instort. ▽

Amendementen

Eerder heb ik aangegeven geen normatief antwoord te zien voor de vraag: *Veranderen: hoe dan?*. Dat neemt niet weg dat tegen de achtergrond van het analysemodel van de drie veranderingsparameters een aantal opmerkingen over de aanpak en de uitwerking van het veranderingsproces is te maken. Ik heb mij in alle artikelen beperkt tot hoofdlijnen; die lijn is ook nu op zijn plaats.

Allereerst iets over de *herstructurering*. Flexibiliteit is een van de nieuwe kwaliteitseisen voor de Koninklijke landmacht. Dominant in de omvorming van de structuur naar deze nieuwe maatstaf is dat wordt uitgegaan van het vertrouwde, en dat is de voorbereiding op de Algemene verdedigingstaak. De daardoor noodzakelijke omschakeling naar organisaties voor crisisbeheersingstaken lost de landmacht op door eenheden geëquipeerd voor de Algemene verdedigingstaak om te vormen en *tailor-made* af te stemmen op een nieuwe opdracht. De wijze van (her)structureren kenmerkt zich dus nog steeds door uit te gaan van een structuur van duidelijk omschreven en ondubbelzinnig vastgestelde taken, aaneengeschakeld door duidelijke lijnen van bevel, communicatie, coördinatie en controle. Mintzberg noemt zoiets een machinebureaucratie (Mintzberg/1983), en kwalificeert die als ideaalmodel voor een organisatie in een stabiele omgeving met een vastomlijnde en ver doorgevoerde taakverdeling. Voor mij wordt dan de vraag manifest of de thans gevolgde wijze van organiseren inderdaad de doelmatigste en doeltreffendste vorm is voor de dynamische omstandigheden waarin de KL dagelijks verkeert.

Als ik met Mintzberg op zoek ga naar een alternatief dat mogelijk beter aan de kwaliteitseis flexibiliteit zou voldoen, kom ik uit op zijn *operating-adhocratie* (Mintzberg/1983). Ik realiseer mij een wellicht extreem lijkende tegenpool te beschrijven. Mogelijk is zij wel geschikt voor de lagere delen van het crisisspectrum en minder als basismodel voor de Algemene verdedigingstaak. Dat lijkt mij echter geenszins uitgesloten, mede gezien de structuur die Duitse eenheden in de Tweede Wereldoorlog hanteerden. Het zou als gedachtengang kunnen dienen om er na 1998 op verder te gaan. Wij zijn immers in 1998 niet klaar met het optimaliseren van de Koninklijke landmacht.

Een *operating-adhocratie* zou voor de KL een wijze van organiseren in zelfstandige modulen kunnen betekenen. Aangezien de inzet van de KL in het lagere deel van het crisisspectrum mikt op eenheden van bataljonsgrootte, is de bouwsteen van ten minste één niveau lager. De compagnie voor de basis(gevechts)eenheden en het peloton voor ondersteunende eenheden zouden dan de kleinste – in beginsel geheel zelfstandige – bouwstenen zijn. Al naar gelang de opdracht wordt in zo'n *operating-adhocratie* aan een bataljonsstaf een aantal zelfstandige modulen toebedeeld. Van huisuit hoeft tussen de modulen en de bataljonsstaf geen binding te bestaan. Dat niveau zou in deze optiek uitsluitend voor commandovoering worden toegevoegd. Ook is het in een modulaire organisatie maar de vraag of tussen de zelfstandige modulen en de bataljonsstaf nog langer dezelfde vaktechnische binding, bv. uitgedrukt in infanterie-, tank- en geniebataljon, noodzakelijk is. Dat lijkt zeker bij opdrachten in het lagere deel van het crisisspectrum niet het geval. In de plaats van vaktechnische aanduidingen ontstaat dan een „grijze” bataljonsstaf die naast een „vaste algemeen inzetbare kern” mogelijk zou kunnen zijn samengesteld uit (onder)officieren uit de vaktechnische disciplines die voor die specifieke inzet nodig zijn. Een soortgelijke redenatie is door te zetten voor het bevelsniveau hoger dan het bataljon. Het zou een manier van organiseren zijn die op zichzelf kan blijven binnen de dominanties van de NAVO of van internationale samenwerking. Je kunt immers in de voorbereidingsfase op de Algemene verdedigingstaak terdege onderzoeken en vaststellen op welke wijze de modulen dan moeten zijn gerangschikt.

Een enkele opmerking over *strategie*. De onderwerpen die op dit terrein de meeste aandacht krijgen zijn missie en doelstellingen, de formulering van een *mission-statement* en het „sturingsconcept” van de bevelhebber (Couzy/1994). Die drie onderwerpen hangen in hun uitwerking nauw samen. Dat was eind februari nog niet het geval bij alle ondersteunende beleidsvelden. Zo vind ik dat bv. het personeelsbeleid nog niet voldoende is afgestemd op de nieuwe strategische voorkeur. Decentralisatie overheerst daarin te sterk als het ultieme doel, zonder dat nog van een consistent achterliggend beleid sprake is. Ook het materieel en het organisatiebeleid kunnen nog beter in even-

wicht worden gebracht met de strategische ambities. Maar Keulen en Aken werden ook niet op één dag gebouwd.

Als voorlaatste een enkel woord over *cultuur*. Degene die op dit terrein de wijsheid in pacht heeft, moet nog opstaan. De wetenschappelijke literatuur reikt veel handigheidjes aan, maar dat is nog niet altijd de formule voor cultuurverandering (Van Hasselt/1991). Cultuur heeft veel te maken met waarden, normen en verworvenheden. Cultuurverandering beoogt die opnieuw te rangschikken. Ongetwijfeld helpt het wanneer wellicht geforceerd en overdreven nieuwe „voorbeelden” worden geïntroduceerd. Laat zien wat je als leiding goed vindt, zodat anderen zich daaraan kunnen spiegelen of optrek-

ken. Beschrijf – weer bedoeld als voorbeeld – hoe een fictieve organisatie eruit zou kunnen zien en hoe zij werkt volgens de in gedachte levende spelregels. Zoiets wordt normorganisatie genoemd. Dat cultuurverandering een langlopend proces is, staat vast. Elke keer opnieuw vraagt het om impulsen en herhalingen van dezelfde boodschap.

Ten slotte de eerder toegezegde opmerkingen over de wijze van regisseren van het veranderingsproces. De BG KL '98 heeft vanaf de start gekozen voor een regieformule met als parameters de velden strategie, structuur en cultuur. Al snel ontstond de behoefte aan verdieping, omdat die velden op zichzelf te veelomvattend zijn om te kunnen regisseren. Bij zo'n verdieping is het van belang vergelijkbare abstractieniveaus te blijven hanteren. Anders bestaat het risico dat onevenwichtige veranderingsdoelen worden geformuleerd. Details voeren dan al snel de boventoon, en niet de hoofdzaken.

Op zoek naar die gewenste verdieping is als één van de mogelijkheden het 7-S-model (Peters en Waterman/1982) ter tafel gekomen. Dit is een onduidelijk en allesomvattend analysemodel om vast te stellen *wat* er moet veranderen, en dat volledig aansluit op de parameters van hogere orde: strategie, structuur en cultuur. Van de afzonderlijke S's zijn vervolgens de regievelden af te leiden, toegespitst op een organisationele context. Uitgaande van een IST-situatie, al dan niet vastgesteld door een nulmeting, en een beeld van het gewenste eindresultaat of een tussenstap op weg daarnaar toe, is van het verschil een veranderingsdoel af te leiden. Dat kan zijn opgebouwd uit de deelanalyses van elk afzonderlijk regieveld of uit een samenstelling van verschillende velden. Het is een geschikte methode voor een *top-down approach*, terwijl het tegelijkertijd elk managementniveau vrij laat in de toepassing. Wanneer op elk niveau vervolgens de eenheden die het betreft in het schema worden ingebracht, en op de kruisvakken een gewenste realisatiedatum wordt ingevuld, is het regieschema compleet. Afb. 2 toont een eerste proeve van zo'n schema.

Item→ ↓ Parameter	S-onderverdeling	Regie-velden	IGE- /NL	NAT CO
Strategie	1. Strategie	Sturingsconceptie		
		Mission-statement		
Structuur	2. Structuren bedrijfsvoering.	Decentralisatie		
		Zelfbeheer		
		Zelfbeheer+		
		Econ verzelfst		
	3. Systemen + werkwijze	mgn-contracten		
		infvoorziening		
		communicatie		
Cultuur	4. Stijl	Management-stijl		
		Imagoverandering		
		public affairs		
	5. Staf	staf/lijn		
		scheiding beleid en uitvoering		
	6. Skills	opleidingen		
		selectie en MD		
	7. Samenbindende waarden	"succesnummers" etaleren		
		Normorganisatie		
		Personeeelszorg		

Afb. 2 Regieschema veranderingsproces KL '98

Samengevat

Aan de hand van het analysemodel van de drie veranderingsparameters strategie, structuur en cultuur heb ik aangegeven hoe de Koninklijke landmacht

het veranderingsproces bestuurt. Aanvankelijk stond de wijze waarop dat werd gedaan niet garant voor een samenhangend eindresultaat, omdat er steeds sterker sprake leek van defasering. Dat is eind 1993 aanmerkelijk veranderd. De sterk toegenomen inspanning in crisisbeheersingsoperaties werkt op velerlei gebied als een smering voor het veranderingsproces. Eind '93 werd de BG KL '98 ingesteld. Eind februari '94 was men nog volop bezig de juiste methodiek van regisseren te vinden. Uiteindelijk zal ook dat ongetwijfeld tot een werkzaam eindresultaat leiden.

In enkele amendementen heb ik willen attenderen op dreigende onevenwichtigheden in de aanpak tot op heden. Zo vind ik het nader onderzoek waard om na te gaan of de KL op de juiste weg is met de manier waarop zij haar structuur inricht. Op het terrein van de strategieparameter is het zaak de ondersteunende beleidsvelden niet over het hoofd te zien.

Anders ontstaat een onevenwichtige situatie. Over de wijze van regisseren heb ik willen aangeven dat het even erop leek dat de verdiepingsslag die zonder twijfel noodzakelijk is, niet langs een consistente lijn zou worden benaderd. Regievelden van onvergelijkbaar abstractieniveau introduceren immers het risico te letten op details en niet op hoofdzaken. Eind februari zag dat er al anders uit.

In het vierde en laatste artikel zal ik afsluiten met de titel *Veranderen: noodzakelijk om te overleven*. Behalve om het in verband brengen van de conclusies uit de eerdere artikelen, gaat het mij in die laatste bijdrage om het bestrijden van de ogenschijnlijke fixatie van het veranderingsproces op '98. Velen verwachten dat daarna alles weer „normaal” zal zijn, terwijl het veel sterker gaat om een blijvende andere *mind-set* van de organisatie zelf. Doorslaggevend voor dat permanente karakter zijn de personen die in die organisatie werken: wij dus!

Literatuur

H.A. Couzy – *Sturingsconcept BLS*. Den Haag (1994).
H.P.M. Jägers – *De kunst van het balanceren: het fragiele evenwicht tussen strategie, structuur en cultuur*. Amsterdam (1991).
H.R. van Hasselt – *Cultuurmanagement, bedrijfscultuur en veranderingsprocessen*. Den Haag (1991).

D. Keuning en D.J. Eppink – *Management en organisatie*. Leiden (1990).
H. Mintzberg – *Power in and around organizations*. New York (1983).
T. Peters en R. Waterman – *In search of excellence*. New York (1982).

**U bent lid van de
Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de
Krijgswetenschap,**

tevens actief dienend officier van de KL of KLu, en u gaat de dienst verlaten?

**Meldt u dat dan s.v.p. even aan de ledenadministratie (Karel Doormanlaan 274,
2283 BB Rijswijk), dan wordt ervoor gezorgd dat u de Militaire Spectator blijft ontvangen!**

BOEKEN

D-day

Operation Overlord, from its planning to the liberation of Paris, o.r.v. T. Hall, 224 blz., geïll. Uitg.: Salamander Books Ltd, Londen, 1994 (imp. v. Ned.: Nilsson & Lamm, Weesp). Prijs: f 82,95.

ISBN: 0.86101.631.9

Als je 50 jaar na de gebeurtenis een onderwerp aan de orde wilt stellen dat al door zo velen eerder uitgebreid is beschreven, moet je wel iets bijzonders bieden om het verwerende lezerspubliek toch nog te kunnen boeien. Wat dat betreft schiet deze uitgave niet tekort. Ze is rijkelijk voorzien van authentieke, al dan niet ingekleurde, zwart-witfoto's, ruim aangevuld met overzichtelijke, ingetekende kaarten. Voorts bevat ze moderne kleurenfoto's van tijdens deze operatie gebruikt rollend materieel, wapens, uitrusting en kleding. Onder meer zijn foto's van de originele uniformen van Eisenhower, Montgomery, Patton en Bradley afgedrukt.

Na een niet van enig Brits chauvinisme ontbloot voorwoord van de kleinzoon van Churchill, Winston S. Churchill, bevat het boek 11 hoofdstukken, geschreven door 8 verschillende auteurs, allen erkende Engelse, Amerikaanse en Duitse deskundigen op hun gebied. Zeer gedetailleerd worden de voorbereiding en de uitvoering van D-day op 6 juni 1944 beschreven, waarbij ernaar is gestreefd het geheel in de bredere context van de bevrijding van Europa, operatie OVERLORD, te plaatsen. Behalve de militaire situatie komen steeds ook ruimschoots de politiek-strategische overwegingen aan de orde. Loffelijk is dat zowel aan de militaire acties ter zee, ter land als ook in de lucht,

volle aandacht wordt besteed. Zo is het de moeite waard te lezen op welke wijze de Duitse verdediging van de „Vesting Europa” met de bekende *Atlantik-Wall* was georganiseerd. Het boek begint met de bekende discussie over het tweede front in de Tweede Wereldoorlog, waarbij vooral de politieke druk aan de orde komt die door Stalin op de geallieerde partners werd uitgeoefend. Duidelijk blijkt ook welke verschillen er waren tussen de Engelsen en de Amerikanen over de plaats en intensiteit van het tweede front, tot welke compromissen werd besloten en welke overwegingen uiteindelijk tot de invasie in Normandië hebben geleid. Vervolgens wordt uitgebreid ingegaan op de militaire voorbereiding van de invasie, de formatie van de commandostructuur, de opbouw van de personele en materiële middelen en de rol van de vrije Fransen in de besluitvorming. Goed aansluitend daarop wordt dan de Duitse defensievoorbereiding geschilderd. Aan de orde komen daarbij de bouw van de *Atlantik-Wall* en de verdedigingsvoorbereidingen op de diverse stranden, de Duitse slagorde en de Duitse speculaties over plaats en tijd van de invasie. Vervolgens wordt ruim aandacht gegeven aan de Operation NEPTUNE, het over zee verplaatsen en aan land brengen van de invasietroepen. Daarna worden de geallieerde luchtlandingen beschreven die ter voorbereiding en ter ondersteuning van de landingen op diverse plaatsen zijn uitgevoerd. Dat daarna de landingen op de „stranden” Utah, Omaha, Gold, Juno en Sword uitgebreid aan de orde komen, ligt voor de hand. Juist deze fase is, rijk geïllustreerd, uitstekend beschreven. Dan volgt een beschrijving van de, vaak ondergewaardeerde, opbouw van de logistieke ondersteuning. Het is werkelijk indrukwekkend en ook voor de huidige tijd nog steeds leerzaam te lezen met welke enorme logistieke inspanningen het uitvoeren van grote militaire operaties gepaard moet gaan. Aan het optreden van de geallieerde en de Duitse luchtmacht wordt in een apart hoofdstuk ruim aandacht besteed. Hoewel het door deze onderwerpswijze aanpak nog wel eens moeilijk is het geheel te

blijven overzien heeft deze systematiek ook duidelijke voordelen. Op deze wijze wordt immers veel beter recht gedaan aan het belang van de inbreng van de verschillende krijgsmachtdelen afzonderlijk.

In de laatste hoofdstukken van het boek wordt het verloop van de strijd tot aan de bevrijding van Parijs geschetst. Dat daarbij aandacht wordt geschonken aan onderwerpen als de consolidatie, de uitbraak (operatie GOODWOOD) en de daaropvolgende strijd om Caen, de val van Cherbourg, operatie COBRA in de omgeving van Saint-Lô, en de strijd in de regio van Falaise ligt voor de hand; dat ook aandacht wordt geschonken aan de invasie van Zuid-Frankrijk veel minder. Hoewel deze invasie zeker niet de omvang en het belang van de landing in Normandië had, is het toch goed, dat ook dit deel van de strijd in Frankrijk is beschreven. Zoals de ondertitel al aangeeft eindigt het boek met de bevrijding van Parijs.

Het geheel overziende, kan worden gezegd dat hier op uitstekende en overzichtelijke wijze verslag is gedaan van het verloop van de geallieerde invasie in Frankrijk. Hoewel geschreven door meer auteurs en deels ook voor een krijgsmacht-(deel)specifieke benadering van de diverse onderwerpen is gekozen, is het boek toch vrij gemakkelijk leesbaar. Zeer aanbevolen.

drs. G.J.C. ROOZENDAAL, kol mpsd

Verzet in Nederlands-Indië tegen de Japanse bezetting 1942-1945

o.r.v. B.R. Immerzeel en F. van Esch, 242 blz., geïll. Uitg.: Sdu Uitgeverij Koninginnegracht, Den Haag, 1993. Prijs (geb.): f 39,90. ISBN: 90.12.06847.9

In het kader van de totstandkoming van de Wet buitengewoon pensioen Indisch verzet (WIV) in 1986, is een inventarisatie gemaakt van alles wat ooit op schrift is gesteld over het verzet tegen de Japanners in Nederlands-Indië. Al snel bleek dat naar dat verzet weinig werkelijk onder-

zoek was gedaan. Bij het schrijven van het desbetreffende hoofdstuk in *Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog* heeft L. de Jong zich gebaseerd op een niet gepubliceerd verslag van A. G. Vrolijk en R. de Bruin van het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie. Nooit echter werd een uitgebreide en verantwoorde studie gepubliceerd over het verzet in geheel Nederlands-Indië.

Dit boek moet in dit tekort voorzien. De redacteurs hebben vijf jaar lang archiefstukken verzameld en zo ongeveer alles bij elkaar gebracht wat in Nederland over dit onderwerp is geschreven. Bovendien werd een groot aantal betrokken personen geïnterviewd. Zij hanteerden daarbij het begrip *verzet* in ruime zin. Hun was nl. gebleken dat, wat voor de één een dagelijkse verplichting was, voor de ander een heldendaad kon zijn. Daarom gebruiken ze naast de term *verzet* ook woorden als *illegaal* en *ondergronds* om hetzelfde aan te duiden. In de ruimste zin verstaan zij dus onder *verzet*: nagenoeg alle individuele of in groepsverband – in het geheim of openlijk – gepleegde activiteiten tegen de Japanse bezetting van Nederlands-Indië. Ze hebben daarbij ook (bewust) gekeken naar *hetgeen door de bezetter als verzet werd ervaren*.

Niet alle verzetsactiviteiten zijn gedetailleerd beschreven. De keuze is gebaseerd op de volgende criteria: regionale spreiding, aard van het gepleegde verzet en de mate waarin al over bepaalde groepen werd gepubliceerd. Zo is extra aandacht besteed aan verzetsgroepen elders in de archipel, aangezien het verzet op Java in het verleden reeds relatief veel aandacht heeft gehad. Een aantal in dit boek behandelde verzetsgroepen is tot op heden nauwelijks beschreven of er bestond slechts een vaag of zelfs onjuist beeld van. Op basis van het archiefonderzoek, maar vooral ook op basis van interviews, kan nu van deze organisaties een beter en gedetailleerder beeld worden gegeven.

Na een inleidend hoofdstuk („*Ons Indië*” *prooi van Japan*) waarin de *setting* wordt bepaald, wordt in 7

hoofdstukken steeds uitgebreid een verzetsgroep of verzetsactiviteit beschreven. Een bijlage van maar liefst 60 blz. bevat vervolgens in het kort de overige bekende verzetsactiviteiten. Zij zijn steeds gedocumenteerd met gepubliceerde en ongepubliceerde werken alsmede archivalia. Een tweede bijlage bevat een overzicht van de archieven waaruit is geput. De index geeft o.m. alle namen van betrokkenen.

Het 1e hfdst. geeft zeer goed weer in welke context het geheel zich heeft afgespeeld. De titel maakt al duidelijk dat de beschrijvingen plaatsvinden vanuit het perspectief van „onze mensen in Indië”. Daarmee is echter niet gezegd dat de zaken kritiekloos zijn weergegeven. Zo wordt onder het hoofdje „Indonesië ontwaakt” o.m. gesteld: *Veel Nederlanders hebben dit streven naar zelfbestuur en onafhankelijkheid schromelijk onderschat*. Zelfs bij de beschrijving van de Kempeitai en de Toketai (de Japanse (leger- en marine-) tegenhangers van de Duitse Gestapo) heeft men zich beperkt tot een neutrale, feitelijke weergave van de situatie. De zeven beschrijvingen van verzetsactiviteiten kan men het best typeren als kleurrijk en toch sober. Gedetailleerd wordt ingegaan op de achtergronden van, de personages in, en de handelingen van de desbetreffende groep.

Al lezend zullen met name mensen die direct of indirect bij Nederlands-Indië betrokken zijn (geweest) veel zaken herkennen en waarschijnlijk nauwelijks kunnen ontkomen aan enig nostalgisch gevoel. Dat valt hen niet euvel te duiden en is zelfs goed. Zij moesten immers het verleden laten rusten, toen zij werden gedwongen zich zo snel mogelijk aan te passen aan de Nederlandse maatstaven bij hun terugkeer naar Nederland. Zij kunnen in dit boek enige genoegdoening vinden, en wellicht zelfs inspiratie voor het uit- of verwerken van dát stuk van hun historie dat zij zo lang hebben (moeten) laten liggen. Maar ook anderen, die willen weten wat zich gedurende de oorlogsjaren in Nederlands-Indië heeft afgespeeld, zullen dit, prettig

geschreven, boek zeker weten te waarderen. Zij zullen bovendien meer respect krijgen voor hen die daar in die tijd – ook een beetje namens hen – verbleven. Op een boekenplank met een „Indisch repertoire” mag dit boek niet ontbreken. J.F.W. VAN ANGEREN, kol KLU

Nederlandse defensie 1839-1874

door dr. W. Bevaart, 668 blz., geïll. Uitg.: Sectie Militaire Geschiedenis KL, Den Haag, 1993. Prijs: f 59,50.* ISBN: 90.70677.32.6

Een hele „pil”, maar de moeite waard voor wie is geïnteresseerd in de ontstaansgeschiedenis van de hedendaagse Nederlandse defensie. Zoals uit de titel blijkt wordt de periode beslagen rond het midden van de vorige eeuw, een tijdperk waarin bv. de eed *Ik zweer trouw aan de Koning* nog een andere betekenis had dan tegenwoordig. De koningen Willem I, II en III namen immers in die tijd t.o.v. de krijgsmacht een andere positie in dan het huidige staatshoofd, en hun militaire opvattingen waren derhalve van groot belang. Het is dus interessant dat schr. behalve op het vestingstelsel en de dienstplicht ook ingaat op die opvattingen van Willem II en III, benevens de restauratieve tendensen in de jaren '50 en de stormachtige politieke en militair-technische ontwikkelingen in die tijd alsmede de mobilisatie van 1870 (in het kader van de Frans-Duitse oorlog).

Het boek begint in 1839, ongeveer op het moment dat Koning Willem I zijn verzet opgaf tegen de afscheiding van België, en eindigt in 1875, ten tijde van de aanneming van de Vestingwet. Het beschrijft de politieke verwickelingen rondom Defensie. Het plaatst het debat over de verschillende defensievraagstukken in het kader van de politieke tegenstelling tussen (in die tijd reactionair) conservatisme en (toen als

* Voor Defensiemedewerkers f 35,- bij contante betaling op de SMG, Oude Waalsdorperweg 25-35/geb. 240, Den Haag; tel. (070)3 16 58 36.

progressief te boek staand) liberalisme. (Van georganiseerde politieke partijen met uitgewerkte programma's, fracties, regeerakkoorden enz. was in die tijd nog geen sprake. Daarom ontleenden ook de rooms-katholieken, de anti-revolutionairen en de kleurlozen hun standpunt over politieke vraagstukken, die niet direct hun levensbeschouwelijke of particuliere belangen raakten, aan de conservatieven of liberalen.) Centraal in die tijd stond de tegenstelling tussen de conservatieven die herstel wilden van de positie van de vorst (en daarmee van de macht van zijn directe adviseurs) en zij die een verdere ontwikkeling zochten van de parlementaire democratie. Na 1848, toen het persoonlijke, monarchale regime had moeten plaatsmaken voor een parlementair stelsel betekende dit, dat de conservatieven de rol van het parlement zoveel mogelijk trachtten te beperken. De liberalen op hun beurt, met hun afkeer van alle vormen van persoonlijk bewind, plaatsten daar het zelfbestuur van de burgerij tegenover en trachtten de vorst (en de overwegend conservatieve militaire top) zoveel mogelijk macht te ontnemen, door versterking van de positie van het parlement. Beslissingen over – op zichzelf voornamelijk militair-strategische – zaken, zoals de kustverdediging, het vestingstelsel, de Nieuwe Hollandse Waterlinie, de nieuwe wet op de schutterij en de dienstvervangingsverdenstuk voor stuk in dit spanningsveld tussen conservatieven en liberalen afgehandeld. Zij droegen dus ook elk voor zich de kenmerken van die tegenstelling.

Bevaarts conclusies zijn o.m. de volgende.

– M.b.t. de *dienstplicht*: dat veel militairen vooral tegenstander waren van de plaatsvervangings omdat de remplaçanten de werving van vrijwilligers benadeelden. In tegenstelling tot wat vaak is gesuggereerd, hadden zij veel minder problemen met de onrechtvaardigheid van het remplaçantenstelsel of met het lage maatschappelijke peil van de plaatsvervangers.

– M.b.t. de *bezuinigingen*: dat de verzwakking van de Nederlandse

defensie in de beschreven jaren geen gevolg was van de bezuinigingen op de oorlogsbegroting, maar van de enorme toeneming van de militaire macht van de grote mogendheden en bovendien van hun agressieve buitenlandse politiek.

– M.b.t. het *anti-militarisme van de liberalen*: dat dit geen ethische bevlieving was, maar een uiting van verzet tegen de machtspositie van de conservatieven aan het hof, in de politiek en het leger.

De schrijver is op dit boek gepromoveerd aan de Universiteit van Amsterdam. Een even omvangrijk werk verscheen reeds in 1992, eveneens bij de Sectie Militaire Geschiedenis KL, en wel van de hand van dr. W. Klinkert (*Het vaderland verdedigd. Plannen en opvattingen over de verdediging van Nederland 1874-1914*) en sluit vrijwel naadloos aan bij dit boek. (Ook het boek van Klinkert is voor Defensiemedewerkers tegen gereduceerd tarief te verkrijgen.) De lezer moet zich niet laten afschrikken door de omvang. De inhoud, in prettig leesbaar Nederlands geschreven, is aangevuld met o.m. een bijlage met de biografische kronieken van de ministers van oorlog en marine en enkele van belang zijnde kamerleden/militairen, alsmede (wat kan men van een proefschrift anders verwachten?) een uitgebreide bronvermelding, geografisch en personenregister en een Engelse samenvatting.

J.F.W. VAN ANGEREN, kol KLU

Drie-cilinders duiken dieper

De onderzeeboten van de Dolfijnklasse van de Koninklijke marine, door K.H.L. Gerretse en drs. J.J.A. Wijn, 2e dr., 112 blz., geïll. Uitg.: De Bataafsche Leeuw, Amsterdam, 1993. Prijs: f 32,50. ISBN: 90.6881.027.8

Dit boek behandelt een boeiend aspect van de Nederlandse krijgsmacht, nl. de Onderzeedienst van de Koninklijke marine en in het bijzonder de geschiedenis van de driecilinderonderzeeboot naar het ontwerp van ir. M.F. Gunning, v.m. directeur

van de Nederlandsche Vereenigde Scheepsbouw Bureaux (Nevesbu). In een driecilinderboot wordt het druklichaam gevormd door drie afzonderlijke cilinders die door toegangskokers met elkaar in verbinding staan.

In een pakkende en bondige stijl gaan de auteurs in op de onderzeebootbouw voor de Tweede Wereldoorlog en de ontwikkelingen tijdens het interbellum. Interessant is de relatie die voor de Tweede Wereldoorlog heeft bestaan tussen het tot het Kruppconcern behorende Ingenieurskantoor voor Scheepsbouw (Inkavos), Nevesbu en de Koninklijke marine. Inkavos is in het interbellum nadrukkelijk betrokken geweest bij het toezicht op de afbouw, en latere plannen voor de bouw van Nederlandse kruisers. Bovendien ontwierp Inkavos in die periode twee onderzeeboten voor de Turkse marine. Door die samenwerking wisten de Duitsers bij te blijven in scheepsbouwontwikkelingen, ondanks de beperkingen van het Verdrag van Versailles.

Dat Nederland een ruime ervaring had in de bouw van onderzeeboten blijkt uit het feit dat tot aan de Tweede Wereldoorlog in Nederland 46 onderzeeboten zijn gebouwd, waarvan de Koninklijke marine in eigen beheer 25 boten heeft ontworpen. Een uiterst boeiend deel van het boek is het hoofdstuk over de naoorlogse vlootplannen en de Nederlandse Onderzeedienst na 1945. Dat de marineleiding aanvankelijk grootse plannen had, wordt hier duidelijk beschreven. Het *Grand Fleet*-idee moest echter spoedig worden losgelaten ten voordele van een realistische vlootomvang, maar rompenpolitiek en de hulp van het *Mutual Defence Assistance Program* leidden uiteindelijk toch tot een aanzienlijke Nederlandse vloot. Opmerkelijk daarbij is dat de marineleiding aanvankelijk weinig plaats had ingeruimd voor een volwaardige onderzeedienst. Spoedig echter (1947) werd die mening herzien en werden onderzeeboten „wel degelijk nodig geacht”. De Admiraliteitsraad kwam tot de conclusie dat de Onderzeedienst uit 8 boten moest bestaan. ▷

Het dilemma waarmee de marineleiding in die beginjaren na de oorlog werd geconfronteerd was de keuze tussen het doorgaan met de ontwikkeling van een eigen boot, waarmee de marine weer „baas in eigen huis zou zijn”, dan wel het kiezen voor het driebcilinderontwerp van ir. Gunning. Hoewel niet geheel conform de wens van de marineleiding was het uiteindelijk de Commissie ter Vergelijking van Onderzeebootontwerpen, die eind 1949 de keuze liet vallen op het driebcilinderontwerp. Doorslaggevend waren de vele en grote voordelen die dat type bood. Het belangrijkste was dat de eigenschappen actieradius en duikdiepte in één type konden worden verenigd, zonder dat de boot te groot, en daarmee financieel onhaalbaar, zou worden. Het was ook in die tijd dat de marine voor het eerst aandacht ging schenken aan de mogelijkheden van een nucleair voortgestuwde onderzeeboot. Uiteindelijk zou het streven een dergelijke onderzeeboot te bemachtigen schipbreuk lijden op de Amerikaanse onwil.

De realisering van de serie van vier onderzeeboten van de Dolfijn-klasse is niet geheel zonder problemen verlopen. Behalve een aantal technische problemen aan met name hoofdmotoren en -generatoren leidde het ambitieuze (ver)bouwings- en verweringsprogramma van de Marine tot aanzienlijke kostenoverschrijdingen. Om nu te zorgen dat de totale kosten de begroting niet te boven zouden gaan moesten elders offers worden gebracht. Door de aanbesteding van twee driebcilinderboten te vertragen kon de begroting sluitend worden gemaakt. Op deze manier, zo stellen de schrs. „was de marine er op meesterlijke wijze weer in geslaagd de winkel gesloten te houden en de politiek ervan te weerhouden zich met haar aangelegenheden te bemoeien; de traditie had wederom gezegenvierd”. Uiteindelijk zou die politiek toch tot extra kosten leiden en met de Walrus(affaire) zelfs in de politieke openbaarheid komen.

Het laatste hoofdstuk van het boek is gewijd aan het museumship Tonijn en beschrijft de wijze waarop een uniek ontwerp en exemplaar van de

Onderzeedienst voor de marine en het brede Nederlandse publiek kon worden behouden.

Dit is een interessant boek geworden dat een goed inzicht geeft in de ontwikkeling en realisatie van de driebcilinder-onderzeeboot, die gedurende 32 jaar de kern van de Nederlandse Onderzeedienst heeft gevormd. Bovendien, en misschien is dat nog veel belangrijker, geeft het enig inzicht in de cultuur van de Koninklijke marine en onderzeedienst. Deze 2e, aangevulde druk is niet direct een *must*, maar voorziet zeker voor de rechtgeaarde liefhebber van onderzeeboten in een duidelijke behoefte. In die zin biedt het boek ook meer dan de titel doet vermoeden. Daarom is het ook jammer dat de lotgevallen van de Nederlandse Onderzeedienst in de Tweede Wereldoorlog volledig onderbelicht blijven.

F.H. MEULMAN, Ikol KLu

New perspectives on security

door M. Clarke, 131 blz. Uitg.: Brassey's (UK) Ltd, Londen, 1993. Prijs: £ 22,50.
ISBN: 0.08.041790.6

De hoofdstukken in dit boek zijn herziene teksten van de *Brassey's Lectures on Security* die zijn gehouden op een symposium in Londen in het voorjaar van 1993 bij het *Centre for Defence Studies*.

In de moderne, complexe wereld kunnen wij bij het opnieuw vaststellen van de definitie van veiligheid niet om het belang van politieke, economische, sociale, demografische en morele factoren heen. De synthese van de beschouwing van veiligheid, vanuit elk van deze disciplines, moet leiden tot een nieuwe en interdisciplinaire visie op veiligheid.

Willen wij tot een beter begrip van internationale veiligheid komen dan zal er eerst een intellectueel houvast moeten zijn voor het antwoord op de vraag hoe aan de wereldpolitiek van de toekomst vorm wordt gegeven. Veiligheid is immers een van de kenmerkende karakteristieken van elk internationaal systeem; maar al-

leen al het feit dat onveiligheid bestaat is een van de belangrijkste drijfveren voor het individuele, menselijke streven naar een collectieve eenheid (bv. een staat) om zo gemeenschappelijk te werken aan waarden en normen die activiteiten te ont-plooien die zorgen voor een groter gevoel van veiligheid.

Als wij veiligheid in deze context begrijpen voor een bepaald tijdperk dan zijn wij eveneens in staat de politieke, economische en sociale waarden van dat tijdperk te begrijpen; anderzijds echter beïnvloeden deze waarden de veiligheidsperceptie ook weer vanuit hun eigen discipline.

Veel is er al gesproken en geschreven over de noodzaak het begrip veiligheid, na het einde van de Koude Oorlog, te herdefiniëren. In de respectieve hoofdstukken van dit boek wordt aangetoond dat al voordat de Muur viel, de bestaande theorieën tekortschoten in hun interpretaties van de hedendaagse globale politiek. Een van de scribenten beschrijft dat als volgt:

... the twentieth century was a short one; opening at around the time of the First World War, it was clearly over by the late 1980s. The ideas that were shaped by the events and processes of that era are no longer relevant as we move into the 21st Century.

Hoewel de titel en de opzet van dit boek veelbelovend zijn – veiligheid is immers iets wat iedereen aangaat – verzanden de diverse auteurs in semantische discussies vanuit hun eigen invalshoek. Veelal trachten ze toch vanuit het verleden hun gelijk te bewijzen (cfm bovenstaand citaat). De beloofde synthese ontbreekt, waardoor het boek inderdaad niets anders is dan een verzameling losse lezingen. Bovendien is het in moeilijk leesbaar Engels geschreven met veel onnodig lange zinnen en bijzinnen, waardoor het geheel nogal taai wordt.

G.J. BROEKS, maj int

